Krajinska zasnova

Strokovne podlage za SD OPN 06 Vrhnika

ŠTEVILKA PROJEKTA	**9108**
NAROČNIK	**Občina Vrhnika** Tržaška cesta 1 1360 Vrhnika
IZDELOVALEC	**Ljubljanski urbanistični zavod d. d.** Verovškova ulica 64 1000 Ljubljana
ŽIG	
ODGOVORNA OSEBA	**dr. Jure Zavrtanik** univ. dipl. inž. arh.
PODPIS	Ljubljanski urbanistični zavod, d.d. Verovškova ulica 64, 1000 Ljubljana
DATUM	**december 2024**

Ljubljanski urbanistični zavod, d. d.
Verovškova ulica 64
SI-1000 Ljubljana
Slovenija
T/ +386 1 360 24 00
F/ +386 1 360 24 01
E/ info@luz.si
www.luz.si

NAROČNIK / PRIPRAVLJAVEC AKTA	**Občina Vrhnika** Tržaška cesta 1 1360 Vrhnika
IZDELOVALEC	**Ljubljanski urbanistični zavod d. d.** Verovškova ulica 64 1000 Ljubljana
ODGOVORNA PROSTORSKA NAČRTOVALKA	**Karla Jankovič** univ. dipl. inž. kraj. arh. ZAPS 0865 PKA PPN
ODGOVORNI VODJA IZDELAVE PROJEKTA	**Karla Jankovič**, univ. dipl. inž. kraj. arh.
DELOVNA SKUPINA	**Tina Verbič**, univ. dipl. inž. kraj. arh. **Kaja Krevs**, mag. geog. **Žiga Novak**, dipl. geogr. **Špela Šetina,** dipl. kraj. arh. **dr. Petra Vertelj Nared**, univ. dipl. inž. kraj. arh. **Sergej Hiti,** univ. dipl. inž. kraj. arh.

ŽIG

Ljubljanski urbanistični zavod, d.d.
Verovškova ulica 64, 1000 Ljubljana

PODPIS

ŽIG

KAROLINA JANKOVIČ
UNIV.DIPL.INŽ.KRAJ.ARH.
PODDLAŠČENA URBANISTKA ARHITEKTKA, PODDLAŠČENA PROSTORSKA NAČRTOVALKA
PKA PPN ZAPS 0865

Digitally signed by KAROLINA JANKOVIČ
Date: 2025.01.08 11:55:41 +01'00'

PODPIS

1 UVOD ... 3
1.1 NAMEN ... 3
1.2 VSEBINA IN METODA DELA ... 4
1.3 OBMOČJE KRAJINSKE ZASNOVE ... 4
2 IZHODIŠČA ... 6
2.1 PRAVNI OKVIR ... 6
2.1.1 ZAKON O UREJANJU PROSTORA (ZUREP-3) ... 6
2.1.2 EVROPSKA KONVENCIJA O KRAJINI ... 7
2.2 PROSTORSKI AKTI IN POVEZANI STRATEŠKI DOKUMENTI ... 7
2.2.1 RESOLUCIJA O STRATEGIJI PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050 ... 7
2.2.2 REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM LUR 2021 - 2027 ... 9
2.2.3 STRATEGIJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA OBČINE VRHNIKA DO LETA 2030 ... 10
2.2.4 STRATEGIJA RAZVOJA ZELENE INFRASTRUKTURE V LUR (LUZ, LUR, 2019) ... 11
2.2.5 OPN VRHNIKA – STRATEŠKI DEL ... 11
2.2.6 URBANISTIČNI NAČRT VRHNIKA ... 14
2.3 PREDHODNE STROKOVNE PODLAGE IN OSTALA GRADIVA ... 17
2.3.1 NAČRT PRESKRBE Z ZEMLJIŠČI OBČINE VRHNIKA ... 17
2.3.2 ELABORAT NEZAZIDANIH STAVBNIH ZEMLJIŠČ (LUZ, 2023) ... 18
2.3.3 SP ZA UREDITVENA OBMOČJA NASELIJ (LUZ, 2022) ... 19
2.3.4 UMEŠČANJE KMETIJSKIH OBJEKTOV V KRAJINO IN REŠEVANJE PROSTORSKIH KONFLIKTOV (ZRC SAZU, UI, FK UM, 2018) ... 20
2.4 ŽELENO STANJE KRAJINE TER UKREPI ZA DOSEGANJE CILJEV RAZVOJA IN VARSTVA ... 20
3 SPLOŠNA ANALIZA IN VREDNOTENJE ... 21
3.1 OBČINA VRHNIKA ... 21
3.1.1 NAVEZAVA NA ŠIRŠI PROSTOR ... 21
3.2 STANJE V PROSTORU ... 22
3.2.1 GEOMORFOLOŠKE IN DRUGE NARAVNE ZNAČILNOSTI ... 22
3.2.2 RELIEF ... 24
3.2.3 POPLAVNA OBMOČJA ... 27
3.2.4 VAROVALNI GOZD ... 28
3.2.5 OBMOČJA KULTURNE DEDIŠČINE, KULTURNA KRAJINA ... 28
3.2.6 OBMOČJA OHRANJANJA NARAVE ... 29
3.2.7 DEJANSKA RABA TAL ... 30

3.2.8 SPREMEMBE DEJANSKE RABE ... 32
3.2.9 NAJBOLJŠA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA ... 36
3.2.10 KMETIJSKA GOSPODARSTVA ... 36
3.2.11 GOSPODARSKA JAVNA INFRASTRUKTURA ... 38
3.2.12 NAMENSKA RABA PROSTORA ... 42
3.2.13 TIPOLOGIJA POSELITVE ... 43
4 KRAJINSKE ENOTE Z USMERITVAMI ZA UREJANJE IN RAZVOJ ... 44
4.1 ČLENITEV NA KRAJINSKE ENOTE ... 44
4.2 USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ KRAJINSKIH ENOT ... 45
4.2.1 LJUBLJANSKO BARJE ... 45
4.2.2 MESTO VRHNIKA Z OBROBNO POSELITVIJO ... 53
4.2.3 IZTEK POLHOGRAJSKEGA HRIBOVJA NA LJUBLJANSKO BARJE ... 57
4.2.4 PODLIPSKA DOLINA ... 60
4.2.5 SMREČJE ... 64
4.2.6 ROVTARSKO HRIBOVJE ... 67
4.2.7 MENIŠIJA ... 72
4.3 ZELENI SISTEM ... 74
4.4 USMERITVE ZA DEJAVNOSTI ... 77
5 AKCIJSKI NAČRT ... 79
6 VIRI IN LITERATURA ... 80
7 GRAFIČNE PRILOGE

1 UVOD

Krajinska zasnova (v nadaljevanju: KZ) se pripravlja kot strokovna podlaga za OPN Občine Vrhnika (v nadaljevanju: OPN) v okviru priprave šestih sprememb in dopolnitev OPN Vrhnika (v nadaljevanju: SD OPN 6).

1.1 NAMEN

ZUreP-3 (Uradni list RS, št. 199/21) določa, da se KZ izdela za posamezna krajinsko zaokrožena območja, če so v območju predvidene prostorske ureditve, ki bi lahko pomembno vplivale na krajino, zeleni sistem, kulturno dediščino, ohranjanje narave, varstvo kmetijskih zemljišč, varstvo gozdov in trajnostno rabo drugih naravnih virov ali prepoznavne značilnosti prostora, ali če gre za sanacijo razvrednotenega območja, ali če se v območju pojavljajo nasprotujoči si interesi v zvezi z rabo prostora.

Evropska konvencija o krajini (EKK) je bila v Sloveniji ratificirana leta 2003. Države, podpisnice konvencije, naj bi na osnovi EKK izvajale sistem urejanja krajine in tri politike: načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine. Svet Evrope je s tem želel zagotoviti inštrument, ki bo omogočil enotno načrtovanje, varstvo in upravljanje vseh evropskih krajin. Gre za enega osnovnih dokumentov, na osnovi katerega države podpisnice zagotavljajo dosego cilja Sveta Evrope, da »med svojimi članicami doseže večjo enotnost za zaščito in uresničevanje idealov in načel, ki so njihova skupna dediščina, in da se ta cilj doseže predvsem s sporazumi na gospodarskem in družbenem področju«. S podpisom EKK je Slovenija prevzela odgovornost za njeno izvajanje tudi v praksi.

KZ bo strokovna podlaga za SD OPN 6 in tudi za naslednje postopke priprave prostorskih strateških in izvedbenih aktov občine Vrhnika.

Namen KZ je usmerjanje prostorskega razvoja v krajini tako, da se ohranijo prostorske kakovosti (vidne kakovosti, prepoznavnost, biotska in krajinska pestrost, naravne in kulturne kakovosti območja) in potenciali za rabe, ki so vezane na krajino (kmetijstvo, gozdarstvo, turizem in rekreacija, raba in varstvo voda).

Razlogi za pripravo izhajajo iz ugotovljenega stanja v prostoru, predvsem:

- ranljiv stik ravninskega barja z osamelci in hribovitim obrobjem: pojavljajo se težnje po širjenju poselitve v pobočje, na prehodih iz hribovja na barje,
- neizrabljen potencial obrečnega prostora Ljubljanice; Krajinski park Ljubljansko barje z Ljubljanico predstavlja potencial za razvoj prostočasnih dejavnosti in turizma, ki trenutno ni izkoriščen,
- spreminjanje nekdanjih območij za vikende v stanovanjska območja, kar je problematično predvsem z vidika infrastrukturnega opremljanja, oblikovne neskladnosti (prizidanih, nadzidanih) objektov in potencialnih konfliktov uporabnikov počitniških objektov in stalno naseljenih objektov,
- težnje po zasipavanju in širjenju dejavnosti na območje vrtač; značilni geomorfološki elementi se varujejo, vrtače se ureja glede na določen režim varovanja,
- težnje po gradnjah na zemljiščih, ki so manj primerna zaradi naravnih omejitvenih dejavnikov (strmine, poplavna območja, območja ohranjanja narave) ali z vidika slabšanja krajinske slike.

1.2 VSEBINA IN METODA DELA

Usmeritve za prostorski razvoj v krajini so določene na osnovi naslednjih korakov / analiz:

- povzetek pravnega okvira (vključno s strateškim delom OPN Vrhnika), Strategije trajnostnega razvoja občine Vrhnika do 2030 in relevantnih predhodnih strokovnih podlag,
- opredelitev želenega stanja krajine ter ukrepov za doseganje ciljev razvoja in varstva,
- splošna analiza in vrednotenje (navezava na širši prostor, naravno geografske značilnosti, krajinski tipi, dejanska in namenska raba prostora, spremembe/trendi, kmetijska gospodarstva, gospodarska javna infrastruktura, tipologija poselitve),
- določitev krajinskih enot na osnovi geomorfoloških dejavnikov, mej varstvenih režimov in Regionalne razdelitve krajinskih tipov v Sloveniji (Marušič, 2000),
- za vsako krajinsko enoto:
  - podrobnejši opis in analiza,
  - vrednotenje prostora, ki na osnovi analiz določa različna problemska območja:
    - pozitivna območja (območja z dobro ohranjenimi krajinskimi vzorci - krajinsko pestra območja, območja z ohranjenimi tradicionalnimi značilnostmi glede rabe prostora in poselitve),
    - točkovne privlačnosti (točkovno omejena območja z ohranjenimi tradicionalnimi značilnostmi, turistične/rekreativne posebnosti),
    - potencialno pozitivna območja (območja z delno ohranjenimi tradicionalnimi značilnostmi glede rabe prostora in poselitve, s posamičnimi vnosi neustrezne poselitve in dejavnosti v prostoru – ostaja še možnost za izboljšanje območja),
    - potencialno negativna območja (območja možnega konflikta rab, obstaja možnost za nadaljnje širjenje negativnih procesov),
    - negativna območja (degradacije v prostoru, neustrezni posegi v relief, neprimeren/netipičen vzorec pozidave, ki pripomore k poslabšanju kakovosti bivalnega okolja, območja neustrezne razpršene gradnje, neprimeren / netipičen vzorec pozidave, neustrezno umeščanje dejavnosti v prostor),
    - točkovne degradacije (točkovne degradacije v prostoru, neustrezni točkovni posegi v relief (nasutje / nelegalni kop), novo žarišče razpršene gradnje).
  - določitev koncepta razvoja in usmeritve za prostorski razvoj,
- akcijski načrt z naborom aktivnosti za uresničevanje ciljev KZ.

1.3 OBMOČJE KRAJINSKE ZASNOVE

Območje obdelave je celotno območje občine Vrhnika. Enota mesto Vrhnika z obrobno poselitvijo je obdelana samo za ključne elemente, podrobnejša obdelava je v urbanistični zasnovi (v nadaljevanju: UZ).

V nadaljevanju se lahko za posamezna zaokrožena območja izdelajo podrobnejše KZ, ki bodo posamezno območje ali tematiko obravnavale bolj podrobno.

Na osnovi reliefnih značilnosti, značilnosti v rabi tal, krajinskih vzorcev, poselitvenih značilnosti in že določenih mej varstvenih režimov (npr. krajinski park) se v KZ območje občine deli na krajinska območja/enote:

- Ljubljansko barje,
- mesto Vrhnika z obrobno poselitvijo,
- iztek Polhograjskega hribovja na Ljubljansko barje,
- Podlipska dolina,
- Smrečje,
- Rovtarsko hribovje,
- Menišija.

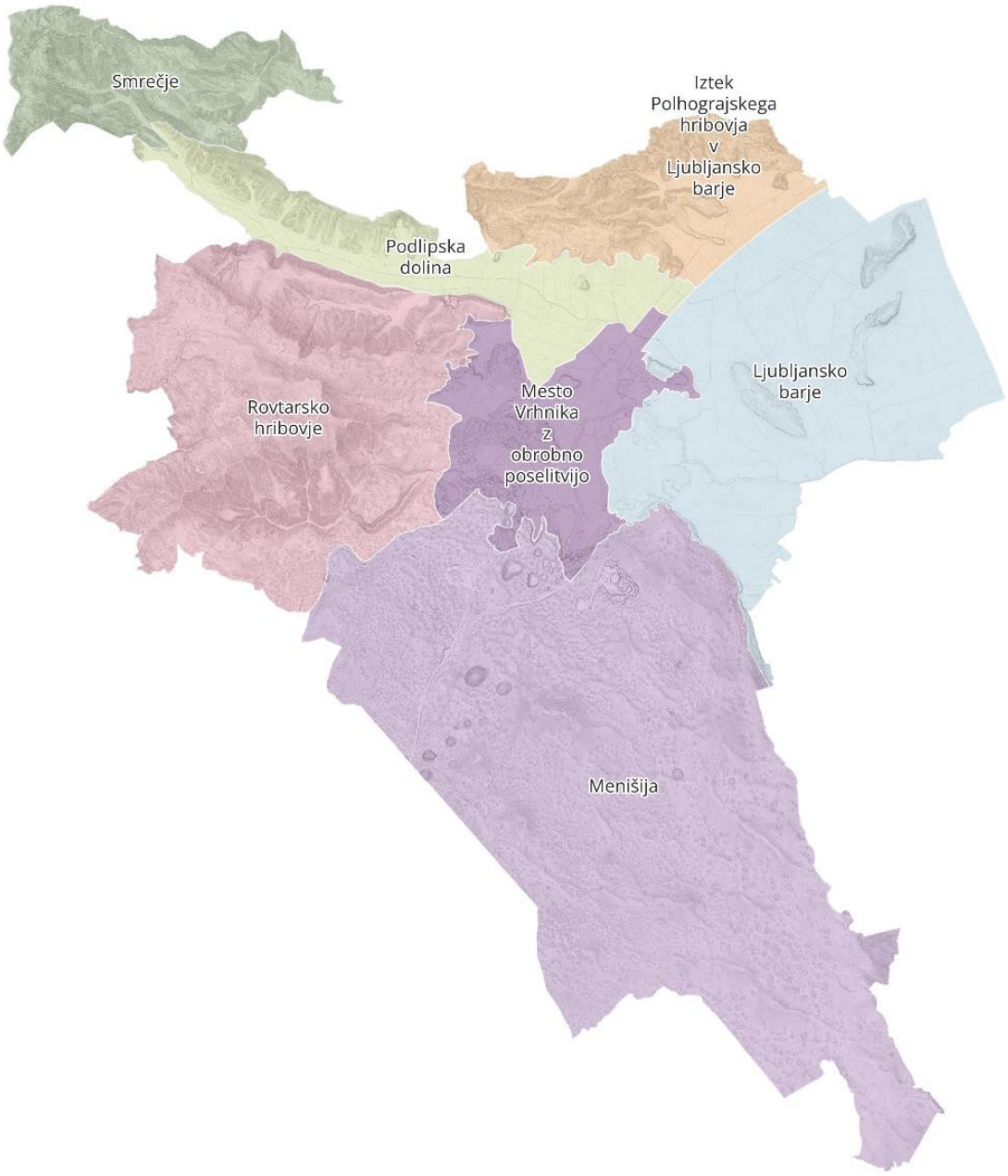

Slika 1 Območje KZ razdeljene na makro enote.

2 IZHODIŠČA

2.1 PRAVNI OKVIR

2.1.1 ZAKON O UREJANJU PROSTORA (ZUREP-3)

Obvezo po izdelavi KZ je v postopke prostorskega načrtovanja ponovno uvedel ZUreP-2 (62. člen)[1]. Tudi zdaj veljavni zakon ZUreP-3 določa KZ kot eno od obveznih strokovnih podlag za pripravo regionalnega prostorskega plana ali občinskega prostorskega plana za posamezna krajinsko zaokrožena območja, če:

- so v območju predvidene prostorske ureditve, ki bi lahko pomembno vplivale na krajino, zeleni sistem, kulturno dediščino, ohranjanje narave, varstvo kmetijskih zemljišč, varstvo gozdov in trajnostno rabo drugih naravnih virov ali prepoznavne značilnosti prostora, ali če gre za sanacijo razvrednotenega območja;
- se v območju pojavljajo nasprotujoči si interesi v zvezi z rabo prostora.

KZ je v skladu z ZUreP-3 (67. člen) namenjena usmerjanju in podrobnejši določitvi prostorskega razvoja in varstva na posameznih območjih v krajini. Za posamezno območje opredeli: razvojni in varstveni koncept območja; usmeritve za razporeditev dejavnosti v prostoru z morebitnimi vplivi na sosednja območja; zeleni sistem; območja prepoznavnih značilnosti v prostoru; usmeritve za urbanistično, arhitekturno in krajinsko oblikovanje predvidenih prostorskih ureditev; usmeritve za varstvo krajine, okolja, ohranjanje narave, varstvo kmetijskih zemljišč, varstvo gozdov, varstvo kulturne dediščine in trajnostno rabo naravnih virov; usmeritve v zvezi z varstvom pred naravnimi nesrečami; program ukrepov z usmeritvami za njihovo izvajanje.

ZUreP-3 opredeljuje tudi, da se KZ glede vsebine in stopnje podrobnosti obdelave rešitev ustrezno prilagodi vrsti, vsebini in namenu prostorskega akta, za katerega se pripravlja.

PRIPOROČILA IZDELAVE KRAJINSKE ZASNOVE

Niti ZUreP-2 niti ZUreP-3 ne predvidevata priprave podzakonskega predpisa za izdelavo KZ, zato je Ministrstvo za okolje in prostor[2] v času veljavnosti ZUreP-2 pristopilo k pripravi priporočil. Priporočila je po naročilu ministrstva pripravil izvajalec Urbanistični inštitut v sodelovanju s Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p. v letu 2020. Ta omogočajo širšo razlago posameznih vsebin in orodij ter ponazoritev s primeri dobre prakse.

Priprava KZ Vrhnika je slonela na podanih priporočilih za izdelavo KZ.

[1]Izdelava KZ je bila predvidena že z Zakonom o urejanju prostora 1984, vendar je bila kot obvezna strokovna podlaga iz Zakona o prostorskem načrtovanju iz leta 2007 izpuščena.

[2]V letu 2023 se, po sprejetju novega zakona o vladi, ministrstvo reorganizira – vzpostavi se Ministrstvo za naravne vire in prostor (MNVP).

2.1.2 EVROPSKA KONVENCIJA O KRAJINI

Evropska konvencija o krajini (v nadaljevanju: EKK) je bila v Sloveniji ratificirana leta 2003. Države, podpisnice konvencije, naj bi na podlagi EKK izvajale sistem urejanja krajine in tri politike: načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine. Svet Evrope je s tem želel zagotoviti inštrument, ki bo omogočil enotno načrtovanje, varstvo in upravljanje vseh evropskih krajin. Gre za enega osnovnih dokumentov, na podlagi katerega države podpisnice zagotavljajo dosego cilja Sveta Evrope, da »med svojimi članicami doseže večjo enotnost za zaščito in uresničevanje idealov in načel, ki so njihova skupna dediščina, in da se ta cilj doseže predvsem s sporazumi na gospodarskem in družbenem področju«. S podpisom EKK je Slovenija prevzela odgovornost za njeno izvajanje tudi v praksi.

2.2 PROSTORSKI AKTI IN POVEZANI STRATEŠKI DOKUMENTI

2.2.1 RESOLUCIJA O STRATEGIJI PROSTORSKEGA RAZVOJA SLOVENIJE 2050

Resolucija o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (v nadaljevanju: ReSPR50) določa splošne usmeritve za ohranjanje prepoznavnosti krajinskih območij: »Na vseh ravneh urejanja prostora in upravljanja si bomo prizadevali, da se bo upoštevala, ohranjala in krepila prepoznavnost naravnih, grajenih in krajinskih struktur, ki zaradi posebnih naravnogeografskih, kulturnozgodovinskih, družbenih, gospodarskih in drugih pogojev razvoja določa prostorsko identiteto.«

V zvezi s poselitvijo ReSPR50 med drugim določa (5.1.1 Urejanje in razvoj naselij), da se podeželska naselja prednostno urejajo s prenovo in notranjim razvojem. Poudarek je na vzdrževanju in prenovi obstoječega kakovostnega stavbnega fonda, zgoščevanju naselbinske strukture, ki se funkcionalno in tehnološko, ob upoštevanju pričakovanih demografskih sprememb, prilagodi potrebam prebivalcev. Pri tem se upoštevata ohranjenost kakovostnih naselbinskih jeder in prepoznavnih silhuet ter usmeritev glede varstva kulturne dediščine in okolja ter prepoznavnosti naselij in krajine. Omejuje se širjenje posamične poselitve – posamična poselitev se razen na območjih, ogroženih zaradi naravnih nesreč, lahko ohrani.

ReSPR50 določa, da je Vrhnika del Osrednjeslovenskega širšega mestnega območja, skupaj z Ljubljano, Kranjem, Domžalami, Kamnikom, Škofjo Loko, Grosupljem in Logatcem. Mesto Vrhnika je v modelu prostorskega razvoja 2050 določeno kot središče medobčinskega pomena – središče IV. ravni. Občina leži ob pomembnih infrastrukturnih koridorjih (avtocesta Ljubljana–Vrhnika–Logatec–Koper), s priključkom regionalnih in občinskih cest na Vrhniki.

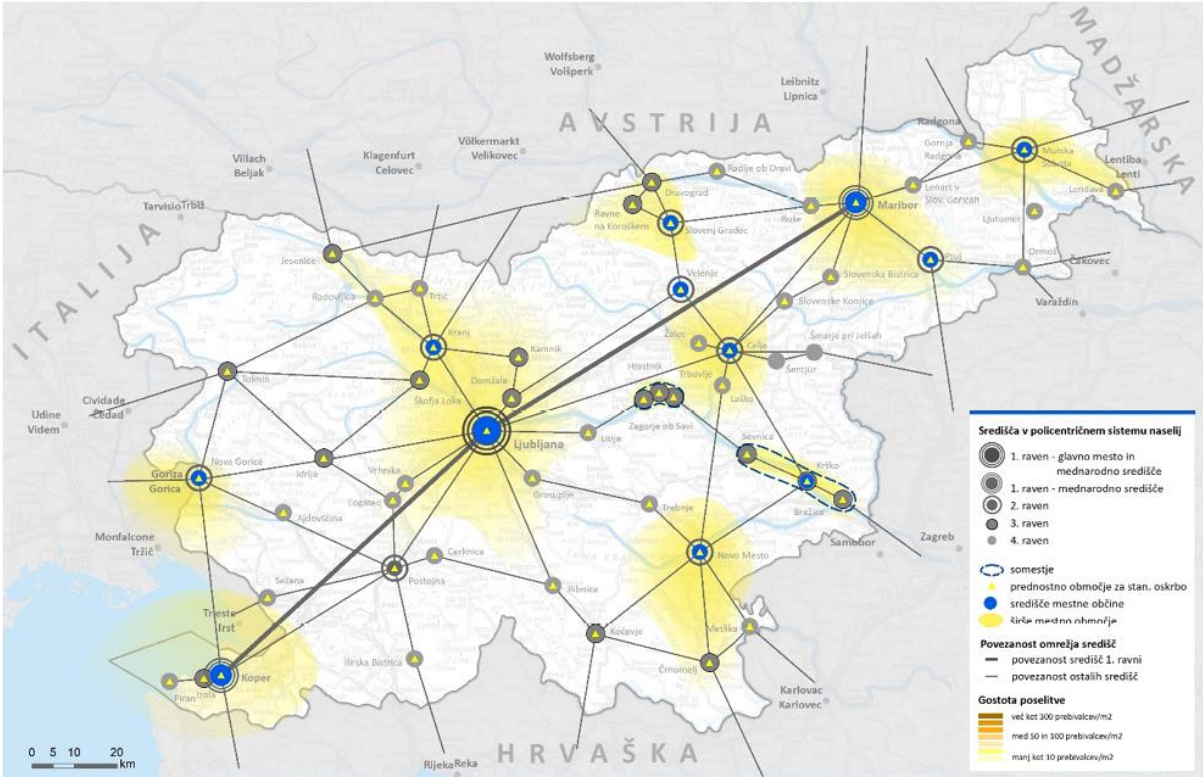

Slika 2 Policentrični urbani sistem Slovenije (vir: ReSPR50, slika 5)

ReSPR50 podaja 5 ciljev, med drugim tudi cilj *3: Zagotoviti kakovost življenja na urbanih in podeželskih območjih*. S tem se krepi privlačnost mest za kakovostno življenje, delo in prosti čas za različne starostne skupine.

Za podeželje določa, da »bodo podeželska naselja v procesu prestrukturiranja uskladila potrebe po bivanju, delu in razvoju primarnih dejavnosti ter z njimi povezanih dopolnilnih dejavnosti. Večja funkcionalnost podeželskih naselij, ki ohranja tradicijo in kulturno dediščino ter vpetost v mozaik kulturne in naravne krajine, bo okrepila privlačnost podeželja kot destinacije, zanimive za razvoj turističnih programov. V podeželskih naseljih se ne bo krepilo stanovanjske funkcije, ki bi ta naselja spreminjala v spalna naselja.«

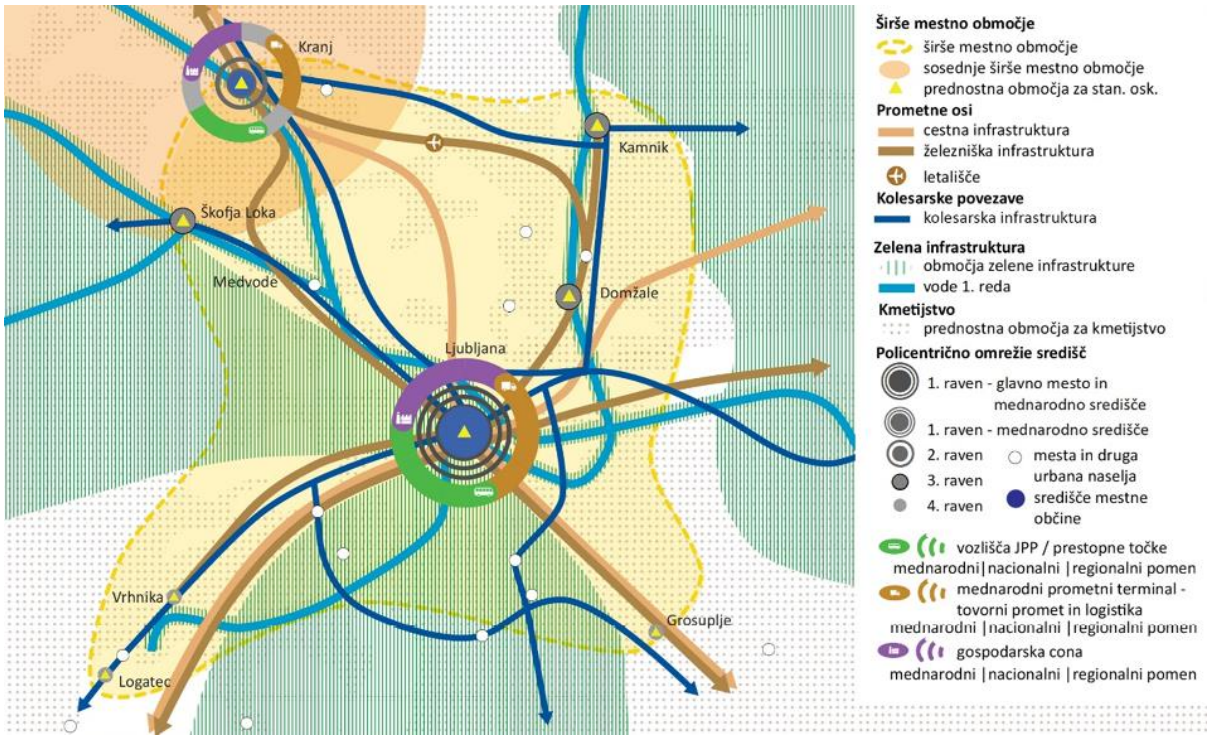

Slika 3 Osrednjeslovensko širše mestno območje (vir: RESPR50, slika 9)

Podaja naslednje prioritete za doseganje cilja za izboljšanje vitalnosti in privlačnosti podeželja:

- okrepitev prenove in reaktivacije slabše izkoriščenih oziroma razvrednotenih območij v podeželskih naseljih prednostno za kmetijske in druge (dopolnilne) dejavnosti, ki omogočajo povečanje lokalne zaposlenosti in zmanjševanje dnevnih migracij v mesta;
- zmanjšanje negativnih vplivov kmetijske dejavnosti na bivalne kvalitete v naseljih;
- izboljšanje prostorske možnosti za razvoj kmetijskih gospodarstev v podeželskih naseljih in vaseh;
- zagotavljanje okoljsko primernih in cenovno dostopnih oblik komunalne opremljenosti podeželskih naselij;
- zagotavljanje razvoja trajnostnih oblik mobilnosti na podeželju v navezavi na regionalne mobilnostne sisteme za izboljšanje dostopnosti do storitev;
- okrepitev povezovanja med mesti in podeželjem za oskrbo z lokalno pridelano hrano kot elementom sodobnega upravljanja mest in njihove zasnove.

2.2.2 REGIONALNI RAZVOJNI PROGRAM LUR 2021 - 2027

Regionalni razvojni program LUR 2021 – 2027 (v nadaljevanju: RRP LUR 2021-2027) je temeljni strateški in programski dokument na regionalni ravni, s katerim se uskladijo razvojni cilji v regiji ter določijo instrumenti in viri za njihovo uresničevanje.

Med zadanimi razvojnimi cilji je za odprti prostor še najbolj pomemben cilj - spodbujanje trajnostnega razvoja in ohranjanja naravnih danosti, vitalnosti mestnih in podeželskih območij, in posledično izboljšanje pogojev za povezovanje turizma in kulturne dediščine.

Razvojne prioritete, programi in ukrepi, ki obravnavajo podeželje in odprti prostor so:

- razvoj inovativnih turističnih storitev in izgradnja turistične infrastrukture (npr.: spodbujati trajnostni razvoj, vzpostaviti več destinacij pod znamko Slovenia Green, pridobiti več zelenih ponudnikov in produktov v regiji ter omogočiti prijaznejšo (e-)mobilnost do turistično zanimivih točk in s tem kroženje turistov in izletnikov v regiji);
- prehod regije v krožno gospodarstvo (sistem, ki zmanjšuje porabo naravnih virov s t. i. zaprtjem zanke življenjskega cikla izdelkov ter spodbuja prenovo, ponovno uporabo in recikliranje);
- spodbujanje povpraševanja po trajnostnih izdelkih in storitvah;
- razvoj trajnostnega, z viri in energijo varčnega kmetijstva;
- razvoj in upravljanje zelene infrastrukture;
- prilagajanje podnebnim spremembam (povečanje poplavne varnosti, daljinsko ogrevanje in sistemi ogrevanja, …);
- oskrba s pitno vodo, odvajanje odpadnih voda, ravnanje z odpadki.

Občina Vrhnika je izpostavljena kot eno izmed območij zaposlitvenih središč in njihovih zaledij, ki se raztezajo zlasti vzdolž avtocestnega sistema, v območjih med njimi pa prevladuje razpršena gradnja. Je središče četrte ravni, za katere se predvideva razvoj oskrbe na primarni ravni in teritorialna organizacija državne uprave.

2.2.3 STRATEGIJA TRAJNOSTNEGA RAZVOJA OBČINE VRHNIKA DO LETA 2030

Namen strategije trajnostnega razvoja Občine Vrhnika do leta 2030 je zastaviti vizijo prihodnjega razvoja ter opredeliti skupne cilje in strateške projekte na vseh področjih občine do leta 2030. Lokalni skupnosti in zasebnemu sektorju strategija sporoča razvojne načrte in ambicije občine, vodstvu Občine in izvajalcem javnih služb pa služi kot pomembno vodilo pri načrtovanju prostorske politike ter razvoja drugih delovnih področij v pristojnosti občine.

Za uresničevanje vizije občine se na osnovi opredeljenih ključnih razvojnih izzivov prihodnji razvojni model osredotoča na sedem med seboj soodvisnih strateških ciljev, ki odgovarjajo na vse tri vidike trajnostnega razvoja (družbeni, okoljski in gospodarski):

- Strateški cilj 1: Čisto in varno bivalno okolje;
- Strateški cilj 2: Prostorsko in prometno trajnostno urejana občina;
- Strateški cilj 3: Zadostne in privlačne storitve za vse generacije;
- Strateški cilj 4: Aktivna in pripadna skupnost;
- Strateški cilj 5: Gospodarsko odpornejša občina;
- Strateški cilj 6: Turistično močnejša zelena destinacija;
- Strateški/presečni cilj 7: Pametna, vključujoča in učinkovita občina.

V zvezi s poselitvijo dokument navaja prednostno usmerjanje poselitve v obstoječa ureditvena območja naselij, kjer so še neizkoriščene prostorske kapacitete. V sklopu cilja *»Prostorsko in prometno trajnostno urejena občina«* navaja tudi ohranjanje aktivne rabe kmetijskih zemljišč in sanacijo razvrednotenih območij (kamnolomi, deponije, opuščeni industrijski objekti, črna odlagališča odpadkov…) ter območij razpršene gradnje. Urejanje lokalne kolesarske mreže in pešpoti je del cilja »Aktivna in pripadna skupnost«, ki se osredotoča na zdravo in aktivno preživljanje prostega časa v bližini doma. V zvezi s turizmom navaja celostno ureditev mikrodestinacij – zelenih rekreacijsko-turističnih območij.

Pričakovani rezultati in spremembe so opredeljeni skozi merljive kazalnike strateških ciljev, izvedbeno pa skozi izvedbeni razvojni program z ukrepi in projekti. Zasnova razvojnega modela Občine Vrhnika 2030 upošteva načela trajnostnega razvoja, izhodišča obstoječega občinskega razvojnega načrta in RRP LUR 2021–2027 kakor tudi opredelitve Strategije razvoja Slovenije 2030, usmeritve regionalne in kohezijske politike EU do leta 2027 in Načrta za okrevanje in odpornost. Strategija prav tako smiselno upošteva usmeritve evropskega zelenega dogovora oz. podnebne nevtralnosti EU do leta 2050 in cilje trajnostnega razvoja Organizacije združenih narodov.

2.2.4 STRATEGIJA RAZVOJA ZELENE INFRASTRUKTURE V LUR (LUZ, LUR, 2019)

Dokument je pomemben, ker z vidika načrtovanja zelene infrastrukture na ravni regije prepoznava širša območja in koridorje, ki jih je v prihodnosti treba celovito obravnavati, kljub upravnim mejam.

Na območju občine Vrhnika so prisotni vsi ključni tipi zelene infrastrukture: večja območja celovite obravnave, jedrna večfunkcionalna območja, ekološki koridorji, koridorji vodotokov, poudarjena območja varstva pred poplavami, večfunkcijska kmetijska zemljišča ter območja in koridorji za rekreacijo in prosto čas. Menišija in Polhograjsko hribovje sta sklenjeni območji večjega merila, ki ju označuje velika stopnja naravne ohranjenosti in pokritost z gozdom. Na teh območjih se nova gradnja omejuje oz. prilagaja tako, da se ohranjajo funkcije, zaradi katerih je območje prepoznano kot pomembno za zeleno infrastrukturo. Ljubljansko barje je jedrno večfunkcionalno območje z visoko ekosistemsko vrednostjo in ima hkrati tudi druge, družbene funkcije (npr. krajinska slika, rekreacijsko območje). Za tovrstna območja je med drugim značilen preplet različnih interesov in rab, ki so si večkrat medsebojno nasprotujoče, zato je na teh območjih še posebno pomembno iskanje ravnovesja med potrebami družbe in ohranjanjem ekosistemskih funkcij. Ljubljansko barje z Ljubljanico je tudi območje ekoloških in vodnih koridorjev. Koridorji morajo zagotavljati zveznost habitatov, predvsem za namen prehajanja živali med večjimi in jedrnimi območji zelene infrastrukture. Potrebne so opredelitve lokacij možnih prehodov, ki zagotavljajo povezljivost. Ljubljansko barje z Ljubljanico in drugi vodotoki so poudarjena območja varstva pred poplavami. Zagotavljanje varstva pred poplavami ima na teh območjih prednost pred drugimi rabami in funkcijami, zato se omejuje pozidava in se ohranjajo razlivne površine. Kot večfunkcijska kmetijska zemljišča so na območju občine Vrhnika opredeljena kmetijska zemljišča na Ljubljanskem barju, ki poleg osnovne, kmetijske funkcije, zagotavljajo tudi druge, okoljske in družbene funkcije.

Poleg navedenih usmeritev so splošni ukrepi za razvoj zelene infrastrukture, ki so povezani tudi z razvojem obravnavanega območja, naslednji: povezati zaledna območja z urbanimi območji, spodbujati lokalno oskrbo s hrano in kmetijstvo, prilagojeno značaju območja, omejevati oziroma prilagajati poselitev, sanirati degradirana območja, zagotavljati ohranjanje narave in naravnih procesov, izvesti projekte zelene infrastrukture za rekreacijo, prosti čas in turizem ter urediti dostopnost, zagotavljati ohranjanje in sklenjenosti nepozidanih odprtih površin na regionalni ravni, urediti osnovno infrastrukturo itd..

2.2.5 OPN VRHNIKA – STRATEŠKI DEL

V strateškem delu OPN so določeni cilji in usmeritve za prostorski razvoj. V nadaljevanju so povzete tiste vsebine, ki se povezujejo s krajinsko zasnovo in jih je smiselno upoštevati tudi v nadaljnjih dokumentih. V okviru postopka sprememb in dopolnitev sedaj veljavnega OPN bo strateški del izločen iz enovitega dokumenta in smiselno prenesen v Občinski prostorski plan Občine Vrhnika. Vsebine bodo posodobljene in nadgrajene z novimi dognanji.

V veljavnem OPN so v izhodiščih prostorskega razvoja opredeljeni temeljni cilji:

- Vrhnika – medobčinsko središče;
- Umirjen razvoj;
- Kvaliteten prostor in bivanje;
- Razpoznavnost in povezovanje v regionalnem okolju.

Pri opredeljevanju razvojnih usmeritev prostorskega razvoja je temeljno vodilo, da je prostor omejena dobrina, ki terja skrbno usklajevanje javnih koristi in zasebnih interesov ter dolgoročno naravnano prostorsko načrtovanje.

Kakovostno bivalno okolje bo občina krepila z ustrezno zasnovanimi bivalnimi objekti, dobro dostopnostjo vseh vrst infrastrukture, z dostopnostjo do urejenih zelenih površin ter celovitim ohranjanjem kvalitete stanja okolja, kar vključuje zmanjšanje onesnaženja zraka, zmanjšanje hrupa, dolgoročno in celovito zavarovanje virov pitne vode pred onesnaženjem (tako za javne vodovode, kot za lastno oskrbo s pitno vodo, zlasti na kraškem območju ne glede na to ali imajo določena varstvena območja ali ne) ter racionaliziranje porabe, zmanjševanje nevarnosti poplav, zmanjšanje onesnaženja tekočih in stoječih voda, ravnanje z odpadki skladno z veljavno zakonodajo.

V okviru podrobnejših ciljev so tudi:

- prednostno usmerjanje poselitve v obstoječa ureditvena območja naselij, kjer so še neizkoriščene prostorske kapacitete;
- zagotavljanje bivanja domačega prebivalstva in prirastka le tega tudi z dopolnjevanjem obstoječih naselij z eno ali dvostanovanjsko gradnjo, ob upoštevanju omejitev glede na urbanistične, prostorske in okoljske dejavnike;
- ohranjanje in načrtovanje kakovostnega bivalnega okolja, kar pomeni ustrezno zasnovane bivalne objekte, dobro dostopnost do vseh vrst infrastrukture, dostopne in urejene zelene površine ter ohranjanje oz. izboljšanje kvalitete stanja okolja;
- varstvo naravnih virov in njihovo trajnostno izkoriščanje;
- sanacija območij razpršene gradnje;
- dopolnjevanje in urejanje zelenih in športno rekreacijskih površin ter krajine.

Kakovostno bivalno okolje pomeni ustrezno zasnovane bivalne objekte, dobro dostopnost vseh vrst infrastrukture, dostopne in urejene zelene površine ter celovito ohranjanje kvalitete stanja okolja: zmanjšanje onesnaženja zraka, zmanjšanje hrupa, dolgoročno in celovito zavarovanje pitne vode pred onesnaženjem in racionaliziranje porabe, zmanjševanje nevarnosti poplav, zmanjšanje onesnaženja tekočih in stoječih voda, okolju prijazno ravnanje z odpadki. Dobra dostopnost infrastrukture pomeni v povprečju manj kot 300 m zračne razdalje do javnih površin in javnega prevoza za več kot 80 % prebivalcev mesta, ustrezno načrtovano število parkirišč ter družbenih in centralnih dejavnosti. Standardi za dobro dostopne zelene površine določajo 18 m^2 zelenih površin na prebivalca ali 15 m^2 uporabnih zelenih površin na prebivalca. Dobra dostopnost zelenih površin pomeni največ 500 m oddaljenost od stanovanj.

Občina bo postala prepoznavna po spoštljivem odnosu do naravne in kulturne dediščine. Prevzela bo pobudo pri skupnem razvoju in varstvu naravnih in kulturnih vrednot občine kot ključnih prvin prepoznavnosti občine. Občina bo upoštevala omejitve, pomembne za razpoznavnost in kvaliteto prostora. Posegi v naravo, ki vključujejo gradnje, se bodo načrtovali in izvajali v skladu z ohranjanjem narave. Pri načrtovanju poseganja v prostor se izbere tisto odločitev, ki bo ob približno enakih

učinkih izpolnjevala merilo najmanjšega možnega poseganja v naravo, in ki v primeru obstoja alternativnih tehničnih možnosti za izvedbo posega ne okrni narave.

V okviru zasnove peš prometa občina načrtuje drugačno zasnovo starega mestnega jedra. Staro cesto se uredi kot cono za pešce. Glede na funkcijo in razporeditev mestnih četrti se načrtujejo primarne peš povezave, še posebej šolske poti in mreža peš poti v in med rekreacijskimi območji Sv. Trojice in Tičnice, Močilnika, Retovja ter obrežnim pasom Ljubljanice, vse do bajerjev in ribiškega doma v Sinji Gorici. Do izgradnje železniške proge Ljubljana – Vrhnika se na trasi bivše železniške proge uredi peš in kolesarsko pot iz centra Vrhnike do Lesnega Brda.

V okviru zasnove kolesarskega prometa je cilj, da se uredi kolesarsko omrežje, ki vključuje državno kolesarsko stezo skozi Vrhniko, kolesarsko vpadnico po bivši železniški progi, dopolnitev mestnega omrežja kolesarskih stez in poti na območju urbanističnega načrta ter kolesarske povezave med središčem mesta Vrhnika z naselji v okolici.

Načrtuje se rekreativno – turistično vodno pot po Ljubljanici. Uredita se dve pristanišči, eno se namesti v športno rekreacijsko območje v središču Vrhnike in drugo ob obstoječih rekreacijskih površinah pri ribnikih v Sinji Gorici.

Predvidi se potrebna širitev za centralnega pokopališča Vrhnika.

Športna in otroška igrišča se v okviru novih poselitvenih območij, predvsem večstanovanjskih zgradb, opredelijo v okviru odprtih stanovanjskih površin. Javnih otroških igrišč v obstoječih poselitvenih območjih primanjkuje. Vsako novo sosedstvo mora vključevati urejeno otroško igrišče z vsaj enim kompleksnim igralom in z za igro oblikovanim ožjim okoliškim prostorom. Igrišče mora biti locirano največ v razdalji 100 m od vhodov v večstanovanjske stavbe. Športna igrišča so lahko del odprtih površin med večstanovanjskimi stavbami v soseskah. Športna igrišča so lahko del večjih športnih centrov. Ti so lahko locirani ob šolah, vendar morajo biti javni.

V zasnovi zelenega sistema je opredeljeno:

- Zelene površine so pomembna sestavina naselja; prispevajo h kvaliteti bivalnega okolja, omogočajo zadovoljevanje socialnih funkcij v odprtem prostoru naselja, prispevajo k strukturni in oblikovni podobi naselja. Povezovanje javnih zelenih in odprtih površin v naselju z naravnim zaledjem v celovit zeleni sistem je v kontekstu dolgoročnega načrtovanja prostorskega razvoja naselij ključni in nujni pogoj za učinkovito urejanje in razvoj javnih površin naselja;
- Z zasnovo zelenega sistema se zagotavlja dobro dostopnost in enakomerno razporejenost zelenih površin, enakovredno za vse prebivalce, ter ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju. Zeleni sistem ščiti pomembne ekološke koridorje in navezave na širši regionalni prostor ter zagotavlja minimalne ekološke pogoje rastlinskim in živalskim vrstam;
- Naravne prvine prostora so pomembne sestavine zelenega sistema, ki jih je treba v največji možni meri ohranjati. To so živice ob vodnih jarkih in potokih, reka Ljubljanica in vse ostale površinske vode, kmetijske površine, gozdni osamelci in gozdna pobočja;
- Na območju urbanističnega načrta je treba ohranjati obstoječe parkovne površine, zelene površine znotraj stanovanjskih sosesk in rekreacijske površine. Obstoječi zeleni sistem je treba nadgraditi s povezovanjem obstoječih zelenih površin med seboj in dopolnitvijo mreže zelenih površin, kar vključuje ureditev sprehajalne poti ob Ljubljanici, povezovanje te sprehajalne poti s parkovnimi ureditvami ob Tržaški cesti in naprej z območjem Sv. Trojice,

ureditev pristanov ob Ljubljanici, ureditev rekreacijskega območja na območju bajerjev, zagotovitev zelenih površin znotraj novo načrtovanih stanovanjskih sosesk, predvsem tistih z večstanovanjsko gradnjo, ureditev kolesarsko in peš povezavo po trasi bivše železniške proge, ureditev območja Močilnika, zagotovitev novih parkovnih površin ob domu upokojencev in ureditev kolesarskih poti.

- Površine za šport in rekreacijo se ohranja ali zagotovi tudi v ostalih naseljih Blatna Brezovica, Bevke, Drenov Grič, Podlipa, Verd, Zaplana in na Ulovki, kjer je predvidena ureditev smučišča. V Podlipi se ob območju za turizem predvidi večjo parkovno ureditev, ki služi tako lokalnim prebivalcem kot obiskovalcem turističnega območja.

2.2.6 URBANISTIČNI NAČRT VRHNIKA

Urbanistični načrt Vrhnika, ki zajema območje naselij Vrhnika, Verd, Mirke in Sinja Gorica, (v nadaljevanju: UN) in ki je bil izdelan leta 2008, bo občina v postopku SD OPN 6 novelirala. Stanje in razvojne potrebe so se od takrat spremenile; nekateri projekti so že izvedeni, nekateri niso več aktualni, pojavljajo pa se tudi nove razvojne ideje.

Kot je navedeno v uvodnem delu, UN ni predmet te strokovne podlage. Zaradi celovitosti obravnave poselitve pa, kljub pričakovanim spremembam, v nadaljevanju povzemamo ključne vsebine UN iz leta 2008.

Cilji koncepta razvoja, prenove in širitve območja UN so:

- ohranjati odprti prostor znotraj območja UN in usmerjati razvoj in prestrukturiranje na obstoječih planskih stavbnih zemljiščih,
- dograjevanje prepoznavnosti mesta s spodbujanjem nastanka novih kakovostnih urbanih območij,
- razvoj ali prestrukturiranje območja dobrih strateških leg v prostoru z neizkoriščenimi potenciali v smislu krepitve družbene javne infrastrukture,
- povečevanje stika med naseljenimi območji in krajinskimi prvinami, ki se nanje navezujejo ter vključevanje teh prvin v razvojno načrtovanje in povezovanje naselja s širšim krajinskim prostorom.

Slika razvoja Vrhnike kaže, da je bil razvoj naselja vseskozi pogojen z izstopajočimi krajinsko – morfološkimi značilnostmi območja. Zato je z vidika nastanka in morfologije naselja pomembno ohranjati odprte površine znotraj poselitvenega območja, saj so pomembne nosilke identitete naselja in tvorijo njegovo značilno prepoznavno strukturo.

Zelene površine so pomembna sestavina urejenega naselja; prispevajo h kvaliteti bivalnega okolja, omogočajo zadovoljevanje socialnih funkcij v odprtem prostoru naselja, prispevajo k strukturni in oblikovni podobi naselja. Povezovanje javnih zelenih in odprtih površin v naselju z naravnim zaledjem v celovit zeleni sistem je v kontekstu dolgoročnega načrtovanja prostorskega razvoja naselij ključni in nujni pogoj za učinkovito urejanje in razvoj javnih površin naselja. Zeleni sistem zagotavlja dobro dostopnost in enakomerno razporejenost zelenih površin, enakovredno za vse prebivalce, ter ustrezno klimatsko, bivalno in ekološko kakovost v urbanem okolju. Ščiti tudi pomembne ekološke koridorje in navezave na širši regionalni prostor ter zagotavlja minimalne ekološke pogoje rastlinskim in živalskim vrstam.

Zasnova prikazuje zelene površine kot območja, za katera je značilen raščen teren in druge zelene površine z naravnim zaledjem mesta. Zeleni sistem je obravnavan s treh osnovnih vidikov:

- funkcionalno socialni vidik,
- strukturno morfološki vidik,
- ekološki vidik.

Funkcionalno socialni vidiki zelenega sistema so vezani na zagotavljanje prostočasnih in na odprt prostor vezanih programov in dejavnosti (zagotavljanje čimbolj enakomerne oskrbe prebivalcev z ustrezno razporeditvijo in velikostjo kvalitetnih, javno dostopnih in enakomerno razporejenih športno-rekreativnih površin in drugih prvin mestne krajine). Zeleni sistem tako lahko členimo na parke, otroška igrišča, vrtičke, stanovanjske odprte površine, pokopališča, rekreacijske površine (športni in rekreacijski parki, območja pasivne rekreacije) ter povezave, ki omogočajo dobro dostopnost.

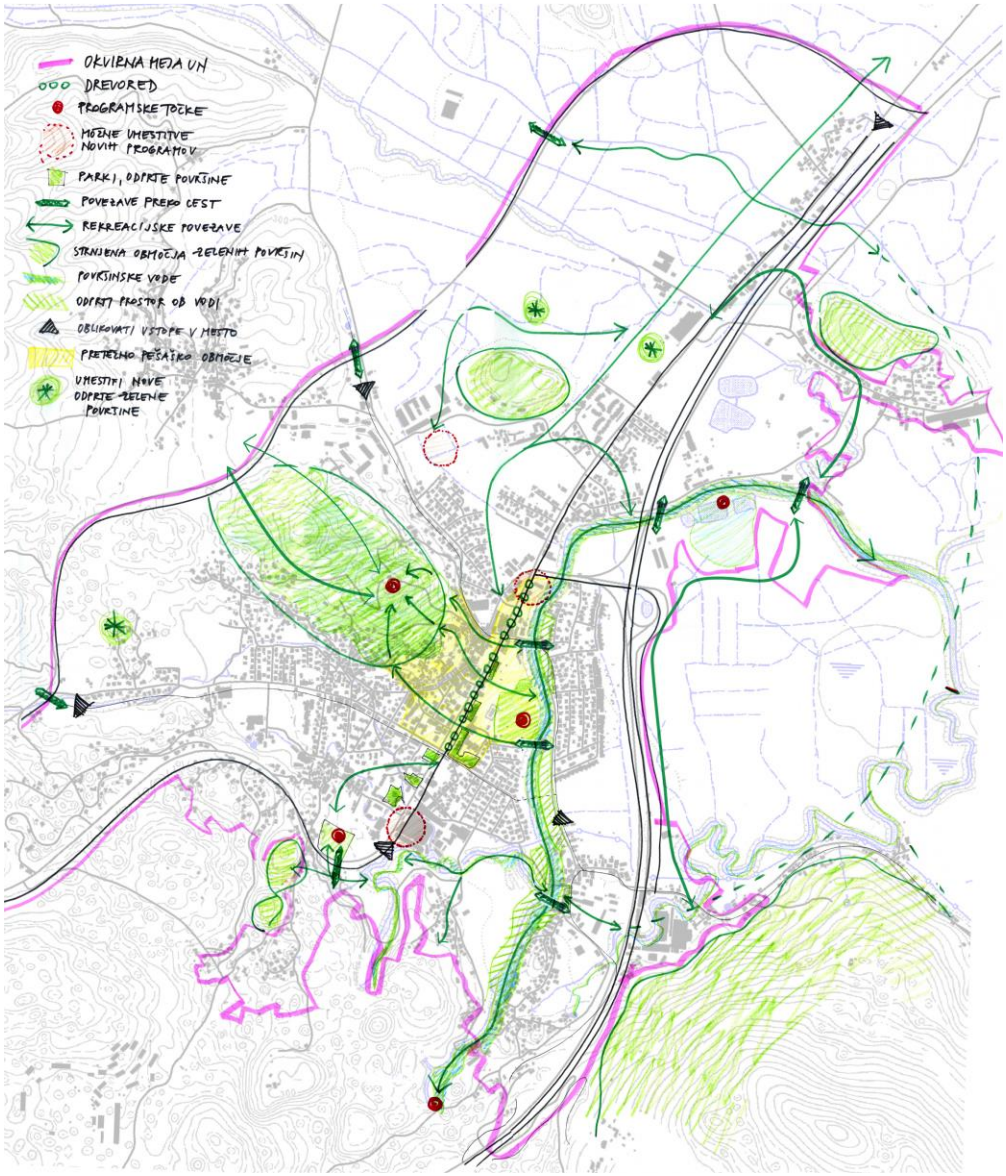

Slika 4 Zeleni sistem – konceptualni del: funkcionalni vidik (vir: UN Vrhnika, 2008)

Strukturno-morfološko zelenje členi in sooblikuje mestni prostor, je odločilnega pomena za oblikovanje mestnega prostora; za njegovo členitev, delitev, povezovanje, rahljanje, za vzpostavljanje pogojev prepoznavnosti, identitete mesta in orientacijo v prostoru. Na podlagi strukturnih značilnosti zelenega sistema, se le ta dopolnjuje s programom in funkcijami, ki služijo

družbenim potrebam oz. potrebam prebivalcev. Morfološke prvine zelenega sistema lahko členimo v naravne in ustvarjene. Naravne morfološke prvine so predvsem najbolj izstopajoči vodotoki, relief, in površine, poraščene z gozdom oz. živicami. Te prvine je tekom prostorskega razvoja nujno treba ohranjati. Morfologija zelenega sistema pa ima pomembno funkcijo tudi v strukturi naselij. Tu gre predvsem za oblikovanje robov naselij, za poudarke v prostoru, vstope v mesta, ter večja izstopajoča odprta območja ali linijske poteze znotraj grajenega tkiva. Ustvarjene morfološke prvine so tako lahko izstopajoči drevoredi, robovi, območja ali točke načrtovanih zelenih površin (parki znotraj pozidanega območja, gruče dreves ali izstopajoča posamezna drevesa). Na robovih naselja, ki mejijo na osamelce, na infrastrukturne poteze in vodotoke naj vegetacijski pasovi vzpostavljajo ustrezen zaključek naselja. To velja na območjih med načrtovano obvoznico in naseljem, med avtocesto in naseljem ter na vznožju Trojice, Hruševce in Hriba pri Sinji Gorici. Pomembno je ohranjati živice in posamezne zaplate gozda ali drevja na prehodu v vrtačast svet v smeri Gabrč.

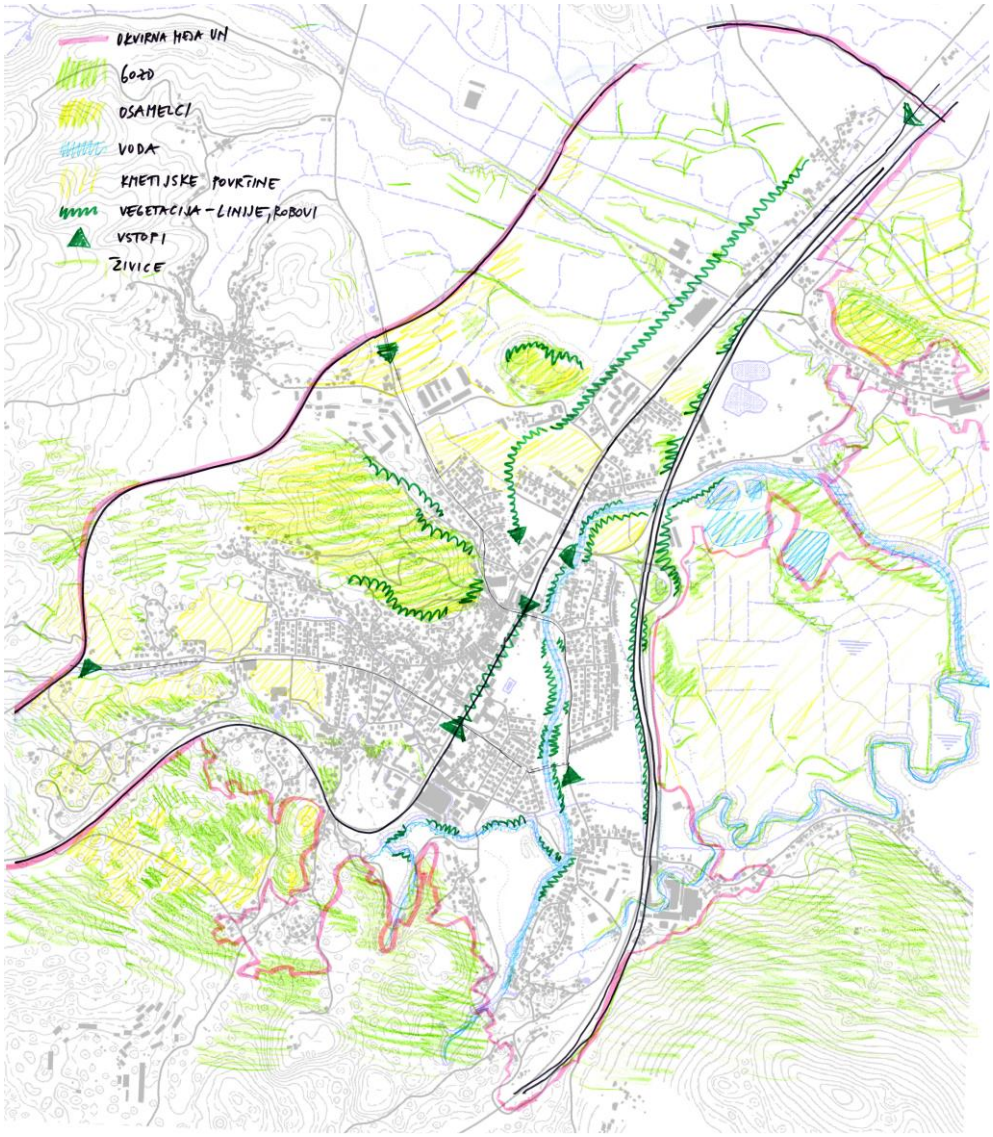

Slika 5 Zeleni sistem – konceptualni del: strukturno morfološki vidik (vir: UN Vrhnika, 2008)

Ekološki vidiki zelenega sistema so v urbanih naseljih pomembni zaradi več dejavnikov. V urbanih naseljih je ob koncentraciji ljudi, prevladujoči urbani rabi in s tem povezanih posegih v naravni prostor, prostor v veliki meri predrugačen, spremenjen in prilagojen potrebam človeka. Kljub temu pa je potrebno vzpostaviti oz. omogočiti delovanje naravnim sistemom tudi v urbanem okolju. Ekološka vloga omogoča pretok rastlinskih in živalskih vrst med posameznimi sestavinami zelenega sistema in s tem ohranja pestrost flore in favne v urbanem ekosistemu, hkrati pa z varovanjem naravnih virov zagotavlja kvaliteto človekovega okolja. Ekološki vidiki zelenega sistema so tesno prepleteni s strukturno-morfološkimi.

2.3 PREDHODNE STROKOVNE PODLAGE IN OSTALA GRADIVA

2.3.1 NAČRT PRESKRBE Z ZEMLJIŠČI OBČINE VRHNIKA

Občina Vrhnika je v okviru priprave SD OPN pripravila Načrt preskrbe z zemljišči v občini Vrhnika (Lučka, okoljske in prostorske študije, Vanja Šendlinger s.p., oktober 2020) (v nadaljevanju: Načrt preskrbe). Izdelava Načrta preskrbe je v skladu z določili 60. in 61. ZUreP-2, ki občine obvezujeta k izdelavi strokovnih podlag in v skladu s 188. členom ZUreP-2, ki določa namen in vsebine Načrta preskrbe. Namen načrta preskrbe je pripraviti strokovno podlago za količinsko in časovno usklajeno zagotavljanje zemljišč in pravic na njih za prostorski razvoj. Načrt se pripravi za kratki rok (do 2 leti), srednji rok (od 2 do 5 let), dolgi rok od (5 do 15 let), na osnovi gospodarskih in drugih družbenih oziroma sektorskih razvojnih načrtov občine, prostorskih aktov in na podlagi demografskih napovedi. Načrt preskrbe sprejme občinski svet in je podlaga za izvajanje ukrepov zemljiške politike po ZUreP-2 ter za pridobivanje, razpolaganje in upravljanje z zemljišči v skladu z zakonom, ki ureja stvarno premoženje države in samoupravnih lokalnih skupnosti.

V nadaljevanju so povzete vsebine elaborata Načrt preskrbe.

Načrt preskrbe, z upoštevanjem demografske študije, pričakuje **do leta 2060 povečanje prebivalstva v občini Vrhnika (za 5.230 prebivalcev)**, od tega približno polovico v mestu Vrhnika (za 2.630 prebivalcev).

<u>Stanovanja</u>

Glede na stabilno demografsko sliko v vseh naseljih (brez občutne spremembe števila prebivalcev v zadnjih desetih letih) se ocenjuje, da bi ob napovedani demografski projekciji v občini Vrhnika (srednja varianta) potrebovali **približno 1.937** stanovanjskih enot, kar pomeni **približno 48 novih stanovanjskih enot letno** (za obdobje 40 let).

Upoštevajoč še prosta stavbna zemljišč namenjena stanovanjski gradnji (in predpostavki, da se na posamezni gradbeni parceli postavi en stanovanjski objekt), so se ocenili presežki/manjki nepozidanih stavbnih zemljišč **za obdobje naslednjih 40 let**. V občini Vrhnika **primanjkuje vsaj 257 gradbenih parcel** ali 16,8 ha nezazidanih stavbnih zemljišč za potrebe stanovanjske gradnje. Manjki so največji v mestu Vrhnika in naseljih Verd, Mizni Dol in Drenov Grič, presežki pa predvsem v naseljih Sinja Gorica, Stara Vrhnika in Bevke.

Družbene dejavnosti zdravstvo, socialna oskrba, zdravstvo, šport in turizem ter kultura

Srednjeročne potrebe po novih površinah za družbene dejavnosti, zdravstvo, socialno oskrbo, šport in turizem ter kulturo so zagotovljene. Manjše dopolnitve so potrebne le pri zagotavljanju dodatnih zunanjih športnih površin za dejavnost vzgoje in izobraževanja. **Predlaga pa se, da se dolgoročno načrtujejo dodatne površine za centralne dejavnosti.** Posebno pozornost mora nameniti potrebam osnovnih šol in vrtcev, saj demografske projekcije kažejo na povečanja števila otrok v predšolskem in osnovnošolskem kontingentu. Prav tako se bodo zapolnile površine za zdravstveno dejavnost.

Gospodarske dejavnosti

Za srednjeročne potrebe gospodarskega razvoja obstoječe površine zadostujejo za razvoj občine, pod pogojem, da bodo izvedeni zahtevani pogoji (protipoplavni ukrepi, nadomestni habitati) dolgoročno pa se bodo verjetno zapolnile in bo potrebno zagotoviti dodatna zemljišča.

2.3.2 ELABORAT NEZAZIDANIH STAVBNIH ZEMLJIŠČ (LUZ, 2023)

V občini Vrhnika je **od vseh stavbnih zemljišč nezazidanih stavbnih zemljišč (v nadaljevanju: NSZ) dobrih 172 ha** (brez zelenih površin, površin za okoljsko, prometno in energetsko infrastrukturo ter obrambo). Kar predstavlja dobrih **24 % vseh stavbnih površin v občini.** Med stavbnimi zemljišči je 72,8 % namenjenega stanovanjski gradnji, dobrih 10 % za območja proizvodnje, dobrih 8 % za razpršeno poselitev in dobrih 7 % za centralne dejavnosti. Posebnim zemljiščem je namenjeno manj kot 2 %.

Največ NSZ je v naselju Vrhnika (45,63 ha). Nad 10 ha NSZ imajo še naselja Sinja Gorica (24,3 ha), Stara Vrhnika (17,39 ha), Drenov Grič (16,14 ha) in Bevke (10,01 ha). V naselju Vrhnika je največ NSZ na namenski rabi stanovanjskih površin (SS; 40,72 ha). V Sinji Gorici je največ NSZ na površinah za industrijo (IP; 14,63 ha) in na površinah za stanovanja (5,17 ha). V naselju Stara Vrhnika je največ NSZ na površinah za stanovanja in površinah podeželskega naselja (SS in SK; skupno 10,62) ter na površinah za industrijo (IP; 5,53 ha). V naselju Drenov Grič je največ NSZ na površinah za stanovanja in površinah podeželskega naselja (SS in SK; skupno 13,63 ha). V naselju Bevke pa je največ NSZ na površinah podeželskega naselja (SK; 9,83 ha).

Največ NSZ je znotraj namenske rabe S (dobrih 75 %). Sledijo površine za proizvodnjo s 16 %, površine razpršene poselitve s 3,6 %, posebne površine z 2,65 % in območja proizvodnje z 2 %.

2.3.3 SP ZA UREDITVENA OBMOČJA NASELIJ (LUZ, 2022)

Predlog mej ureditvenih območij naselij (v nadaljevanju: UON) in usmeritev za razvoj naselij upoštevajo zgoraj navedene splošne in podrobne analize ter, poleg obstoječih stavbnih zemljišč, v UON vključujejo tudi dodatne prostorske rezerve. Ne glede na ugotovitve Načrta preskrbe z zemljišči v občini Vrhnika (2020) se namreč ugotavlja, da je glede na dejanske prostorske in okoljske razmere smiselno predlagati nekatere dodatne prostorske rezerve:

- kot zapolnitve vrzeli oz. manjše širitve. Tovrstne širitve so vključene v mejo UON;
- kot površine za morebitne spremembe namenske rabe prostora iz primarnih v stavbna zemljišča, v postopkih SD OPN, glede na aktualne potrebe (npr. zaokrožitve funkcionalnih zemljišč obstoječim stavbam, širitve kmetij, širitve za stanovanjsko gradnjo, infrastrukturo ipd.) in so vključene v meje UON. Tovrstne površine se določajo:

  - v okvirnem pasu 30 m od obstoječih stavbnih zemljišč oz. od predlagane meje UON, če so izpolnjeni določeni pogoji;
  - v pasu več od 30 m od obstoječih stavbnih zemljišč, če gre za logično zaokrožitev glede na prostorske meje in razvojne potenciale / potrebe naselja.

- Pri določanju se upoštevajo pogoji:

  - v pasu ni varstvenih režimov, ki so izključujoč dejavnik;
  - v pasu ni več omejitvenih dejavnikov hkrati (kombinacija več varstvenih režimov, bonitete prsti nad 50 itd.);
  - potencialna širitev je skladna z urbanistično zasnovo naselja;
  - ne gre za območja z namensko rabo SP – površine počitniških hiš.

Zgoraj navedenim površinam se namenska raba SZ – stavbno zemljišče določi v tem ali naslednjih postopkih SD OPN, sočasno se korigira tudi meja UON, ki je določena v teh strokovnih podlagah. Na kakšen način jih bo možno upoštevati, bo odvisno predvsem od novega Pravilnika o pripravi OPN in od morebitnih spremenjenih okoliščin (varstvenih režimov, dejanskega stanja v prostoru ipd.).

Glede na varstvene režime in druge omejitvene dejavnike so v okviru UON določena tudi območja, za katera je okviru postopkov sprememb in dopolnitev OPN **smiselno predlagati izvzem iz stavbnih zemljišč (na robu SZ) in morebitne spremembe podrobne namenske rabe (znotraj SZ).** Osnova za določitev teh območij so NSZ, določena po parcelnih mejah (vir: Urbania, prostorske rešitve d.o.o., junij 2020). Dodatni kriteriji so:

- prisotnost strogih varstvenih režimov (varovalni gozd, naravne vrednote), ki omejujejo gradnjo,
- ogrožena območja (najvišji razred poplavne nevarnosti, ukrepi za zmanjševanje poplavne nevarnosti v srednjeročnem obdobju niso predvideni),
- neprimerni naravno geografski pogoji (velika plazljivost, naklon, relief),

pri čemer velja, da so predlagane predvsem površine na robovih SZ in kjer gre za kombinacijo več omejitvenih dejavnikov.

2.3.4 UMEŠČANJE KMETIJSKIH OBJEKTOV V KRAJINO IN REŠEVANJE PROSTORSKIH KONFLIKTOV (ZRC SAZU, UI, FK UM, 2018)

Raziskovalni projekt je podal usmeritve za umeščanje kmetijskih objektov v krajino z vidika ohranjanja prepoznavnosti tradicionalnih vzorcev in reševanja prostorskih konfliktov. Konflikti so povezani predvsem z objekti oz. gradnjo, kot so: neustrezno umeščanje pomožnih kmetijskih objektov in neustrezna prenova obstoječih objektov, nespoštovanje dimenzij, proporcev, gradiv ipd., pa tudi opuščanje kmetovanja ali intenziviranja kmetovanja, kar vpliva na zmanjšanje mozaičnosti kulturne krajine.

Razlogi za neustrezno umeščanje pomožnih kmetijskih objektov v prostoru so povezani predvsem s pomanjkanjem zavedanja in znanja o pomenu kakovosti prostora, želja po čimprejšnji izgradnji, želja po čim manjših stroških gradnje, neučinkovitost nadzora. Gre za spremembe pomožnih kmetijskih objektov, ki pomembno sooblikujejo kulturno krajino (toplarji, kozolci, domačije, ureditve ob cerkvah in drugih izpostavljenih stavbah).

2.4 ŽELENO STANJE KRAJINE TER UKREPI ZA DOSEGANJE CILJEV RAZVOJA IN VARSTVA

Namen KZ je usmerjanje prostorskega razvoja v krajini tako, da se ohranijo prostorske kakovosti (vidne kakovosti, prepoznavnost, biotska in krajinska pestrost, naravne in kulturne kakovosti območja) in potenciali za rabe, ki so vezane na krajino (kmetijstvo, gozdarstvo, turizem in rekreacija, raba in varstvo voda).

Želeno stanje krajine bo doseženo z uresničevanjem naslednjih ciljev in ukrepov razvoja in varstva:

- ohranjanje prepoznavnih značilnosti prostora (rabe, razmerij, prvin, vedut),
- ohranjanje naravnega stika med barjem in hribovitim obrobjem,
- učinkovito upravljanje krajinskega parka Ljubljansko barje,
- vzpostavitev plovne poti po Ljubljanici z upoštevanjem varstvenih vidikov,
- varovanje značilnih krajinskih geomorfoloških elementov (vrtače, osamelci),
- zaustavljanje širitve poselitve v krajino, ohranjanje robov med krajino in naselji, poselitev se zgošča navznoter,
- zaustavljanje širitve poselitve na ogrožena območja (poplavna in plazovita območja),
- omogočanje posamične poselitve (celkov), kjer je to avtohtoni poselitveni vzorec,
- naravno ohranjena krajina, brez nepotrebne turistične in rekreativne infrastrukture, oziroma zadržano umeščanje turistične in rekreativne infrastrukture,
- poenotene in urejene vstopne točke v izbrane izhodiščne turistično rekreacijske točke (npr. ureditev parkirišč, ureditev poti ipd.),
- sanacija razvrednotenih območij (npr. kamnolomi, Močilnik),
- skladno umeščanje novih kmetijsko gospodarskih objektov v prostor,
- odprta krajina brez objektov oglaševanja.

3 SPLOŠNA ANALIZA IN VREDNOTENJE

3.1 OBČINA VRHNIKA

Občina Vrhnika je del osrednjeslovenske statistične regije in šteje 18.151 prebivalcev. Po površini meri 116 km^2, s tem se med slovenskimi občinami po velikosti uvršča na 56. mesto.

Občina Vrhnika leži na JZ delu Ljubljanske urbane regije (v nadaljnjem besedilu: LUR). Tako kot za celoten LUR je tudi za omenjeno občino značilna pestra naravnogeografska, demografska in gospodarska sestava. Čeprav je za LUR značilna visoka stopnja urbanizacije, pa to ne velja za občino Vrhnika, ki razen samega naselja Vrhnika nima močneje urbaniziranih naselij.

Slika 6 Lega občine Vrhnika v območju Ljubljanske urbane regije

Znotraj LUR se občina na vzhodu stika z občinami Dobrova-Polhov Gradec, Horjul, Log-Dragomer, Brezovica, Borovnica, na zahodu pa z občino Logatec.

3.1.1 NAVEZAVA NA ŠIRŠI PROSTOR

Lega v osrednji Sloveniji, v bližini mestne občine Ljubljana, z neposredno povezavo na glavno prometno omrežje (avtocesto in železniško progo Ljubljana–Koper), je ključnega pomena za gospodarski, socialni in prostorski razvoj občine. V okviru projekta RAILHUC, Posodobitev železniškega prometa v LUR, je med dolgoročnimi projekti na nacionalni ravni, ki sicer zahtevajo

visoke finančne vložke, med drugimi navedena tudi nova proga Ljubljana–Vrhnika. Svojevrstna pa je tudi lega na zahodnem delu Ljubljanskega barja, ob Ljubljanici.

Zaradi ugodne lege, dobre prometne povezanosti in majhne oddaljenosti od Ljubljane, občina Vrhnika predstavlja sub-urbanizirano območje Ljubljane. Prav tako spada v širše mestno območje Ljubljane. Povezanost z Ljubljano se odvija na več ravneh: zaradi relativne bližine Ljubljane in dobre prometne povezanosti predstavlja občina potencialno območje priselitve iz mesta (Ljubljane), po drugi strani pa predstavlja Ljubljana izobraževalni, v veliki večini tudi zaposlitveni center Vrhničanov. Več kot 70 % zaposlenih vsak dan migrira na delo v druge občine. Posledica dnevnih migracij je tudi zadovoljevanje storitvenih in drugih potreb na območju zaposlitve.

3.2 STANJE V PROSTORU

3.2.1 GEOMORFOLOŠKE IN DRUGE NARAVNE ZNAČILNOSTI

Ozemlje občine Vrhnika leži na stiku Predalpskega in Dinarskega sveta, zaradi česar je to območje naravno-geografsko zelo raznoliko. Posledica stika dveh različnih makro-geografskih enot Slovenije je, da se na razmeroma majhnem ozemlju prepleta pet naravnogeografskih enot, kar pogojuje njene naravno-geografske in družbeno-geografske značilnosti in različne življenjske pogoje v različnih predelih občine.

Severno območje občine zavzema Polhograjsko hribovje, skrajni zahodni del Rovtarsko hribovje, osrednji del in severovzhodni del zavzema Ljubljansko barje, na jugu in jugovzhodu se nahaja Krimsko-Mokriško hribovje z Menišijo, na skrajnem jugozahodu je del Notranjskega podolja.

GEOLOGIJA, RELIEF IN TLA

Polhograjsko hribovje, ki predstavlja severni del občine, pretežno gradijo permkarbonski skrilavci in peščenjaki. Relief je razgiban, z zaobljenimi vrhovi, strmimi pobočji in ozkimi dolinami ter hudourniškimi grapami. Prisotna so plazovita območja, kar je eden od omejitvenih dejavnikov za širitev poselitve.

Na območju Rovtarskega in Polhograjskega hribovja prevladujejo rendzine in rjava pokarbonatna tla, ki so po večini slabo rodovitna, izprana in plitva. Za poljedeljsko kmetijstvo predel ni najprimernejši, saj je na hribovitem terenu malo ravnih površin, ki bi bile primerne za njive. Travniki v hribovju in v dolinah so primerne za živinorejo. Prevladuje razgibana struktura izmenjavanja gozdnih in kmetijskih površin. Kmetije z gospodarskimi poslopji so središče, okrog katerega so nanizani sadovnjaki, travniki, pašniki in redke njive.

Ljubljansko barje predstavlja osrednji, ravninski del občine. Gosta rečna mreža na neprepustni ilovici in glini ter majhen strmec vodotokov so vzroki za značilne nižinske poplave, ki jih povzročajo Ljubljanica in njeni pritoki ter tudi visoka podtalnica. Nad barjansko ravnino se dvigujejo posamezni osamelci. Glede na geološke in hidrološke razmere na Ljubljanskem barju prevladujejo oglejna in šotna tla, ki v naravnem stanju niso primerna za poljedelstvo, predvsem zaradi velike vlažnosti in slabih fizikalnih in kemičnih lastnostih, zaradi česar tukaj rastejo predvsem vlagoljubne rastline. Njive pokrivajo le slabih 15 % Ljubljanskega barja, dobro polovico travniki, na katerih je že opaziti procese zaraščanja in okoli četrtino gozd.

Krimsko-Mokriško hribovje sestavlja višji planotast svet med nizom kraških polj in uval na jugozahodu in pasom prav tako nižjega sveta na severovzhodu. Dinarske kraške planote so zgrajene iz apnencev in dolomitov, ki sodijo v skupino prepustnih karbonatnih kamnin. Sklenjen višji svet je razčlenjen z več globoko vrezanimi dolinami. Krimsko-Mokriško hribovje in Menišija predstavljata izrazito mejo med Ljubljanskim barjem in Krimskim hribovjem, ki je tektonskega nastanka. Gre za območje prepletanja krasa in nekrasa. Na območju prevladujejo rendzine, ki so po večini slabo rodovitna, izprana in plitva tla. Največ površja Krimskega hribovja z Menišijo pokriva gozd (2/3), ki ima poleg gospodarske tudi varovalno vlogo na strmih pobočjih.

Notranjsko podolje je tipična kraška pokrajina. Prevladujejo karbonatne kamnine podvržene zakrasevanju (apnenci – 46 % površine, dolomiti – 35 % površine in manjši del nepropustnih kamenin – 19 % - kvartarne naplavine).

PODNEBJE

Rovtarsko in Polhograjsko hribovje ima zmerno celinsko podnebje. Padavinski režim je submediteranski z glavnima padavinskima viškoma v jeseni in na prehodu pomladi v poletje.

Za območje Ljubljanskega barja je značilno celinsko podnebje, a se od drugih kotlin v Sloveniji razlikuje po pogostejši megli in izdatnejših padavinah, dinarsko-alpske pregrade pa preprečujejo dostop toplih morskih zračnih mas.

Visoka nadmorska višina Krimsko-Mokriškega hribovja narekuje podnebne razmere na tem območju. Za območje je značilno hladnejše in sveže podnebje. Padavine so več ali manj enakomerno razporejene prek celega leta. Prvi padavinski višek je pozno jeseni, drugi v poletnih mesecih.

Notranjsko podolje, na območju občine Vrhnika, ima celinsko podnebje. Padavinski viški so značilni za oktober in november. Posebnost območja so tudi izraziti temperaturni obrati v kotlinah.

VODE

Za vse reke in potoke v Rovtarskem in Polhograjskem hribovju je značilen hudourniški značaj s površinsko vodno mrežo, zato se vsakih nekaj deset let pojavijo hude poplave. Severni del Rovtarskega hribovja ima podobne hidrografske značilnosti kot Polhograjsko hribovje, za južni del pa je značilno prepletanje kraških značilnosti.

Ljubljansko barje je pod močnim vplivom reke Ljubljanice, ki izvira iz več kraških izvirov v zatrepnih dolinah Retovje in Močilnik pri Vrhniki. Ljubljanica se napaja z vodonosnega območja, velikega okoli 1779 km^2. Količina vode, ki jo prispevajo kraški izviri v okolici Vrhnike, je poprečno 120 m^3/s, ostala voda pa priteka iz neposrednega zaledja barjanske kotline. Odtok vode z Ljubljanskega barja je omejen na 600 m^3/s. Ob močnih padavinah priteka v kotlino okoli 790 m^3/s. Izdaten priliv Gradaščice s Horjulščico in Ižice v Ljubljanico zavre odtok Ljubljanice iz barja in povzroči poplave. Ob izjemnih velikih prilivih je poplavljena polovica Ljubljanskega barja. Vsakoletne poplave pokrijejo okoli 15 % površine. Pojavijo se nekajkrat letno, predvsem v jesensko – zimskem času, včasih tudi spomladi. Poplave večjega obsega imajo povratno dobo 5 – 10 let. V prodnih plasteh pod barjanskimi glinami, ki so za vodo bolj ali manj neprepustne, se pretaka talna voda, ki je na večjem delu območja pod arteškim tlakom. Prodne vodonosnike pod jezerskimi glinami napaja delno tekoča voda, ki ponikne v prod, v glavnem pa kraški in razpoklinski vodonosniki v kamninah Krimsko-Mokriškega hribovja. Podtalnico izkoriščajo kot pomemben vir pitne vode v črpališčih

Brest, pri Borovnici in pri Pijavi Gorici. Zgornji sloj podtalnice, ki je najbolj prizadet z onesnaževanjem iz kmetijske, industrijske in komunalne dejavnosti, dovaja okoli 30 % pitne vode za Ljubljano in njeno južno obrobje[3], Vrhnika pa se napaja iz spodnje plasti vodonosnikov.

Za Krimsko-Mokriško hribovje je značilno prepletanje krasa z nekrasom. Na tem stiku apnenčastega sveta in peščenih ter glinastih nanosov Ljubljanskega barja so številni izviri vode.

Notranjsko podolje je globoki kras pretočnega tipa, s ponikovalnicami in kraškimi polji. Čeprav je glavna smer odtoka vode proti Ljubljanici in reki Savi se na teritoriju občine Vrhnika površinski vodotoki stekajo v doline v občini Logatec (v nasprotni smeri omenjenih rek).

Tako Ljubljansko barje kot kraški teren (Krimsko-Mokriško hribovje in Notranjsko podolje) sta z vidika vplivov na okolje potencialno zelo ranljiva sistema. Vsi posegi in dejavnosti na kraškem terenu morajo upoštevati posebnosti vodnega režima.

[3]Vir: HACIN J., ČOP J (2002) Strategija ohranjanja biotske raznovrstnosti in kmetijstva na Ljubljanskem barju. V Drugi posvet o Barju, Vrhnika

RASTLINSKE IN ŽIVALSKE ZNAČILNOSTI

Pestre geomorfološke značilnosti, ki se združujejo na ozemlju občine Vrhnika, pogojujejo veliko biotsko in krajinsko pestrost.

Narava je, v ravninskem delu, najbolj ohranjena na Ljubljanskem barju, ki je pomemben habitat ptic, metuljev, kačjih pastirjev in flore. V občini se nahaja naravni rezervat Mali plac, ki je rastišče zadnjih ostankov visokega barja.

V hribovitem delu prevladuje gozd, ki se mozaično prepleta z drugimi rabami. Narava je zaradi manjših pritiskov in zakonskega varovanja dobro ohranjena. Hribovja s soteskami in potoki so habitat velikih zveri, netopirjev, dvoživk, metulja črtastega medvedka, raka koščaka in endemične flore.

Gozd pokriva dobrih 56 % teritorija občine. Varovalni gozdovi so na Ljubljanskem barju in na strmih pobočjih. Gozdovi v bližini naselij imajo poudarjene ekološke in socialne funkcije.

3.2.2 RELIEF

Nadmorska višina (v nadaljevanju: n.m.v) se na območju občine Vrhnika razteza od 286 m do 876 m n.m.v. Najvišje nadmorske višine so na območju Menišije in Rovtarskega hribovja, najnižje pa v Ljubljanskem barju in njegovem obrobju.

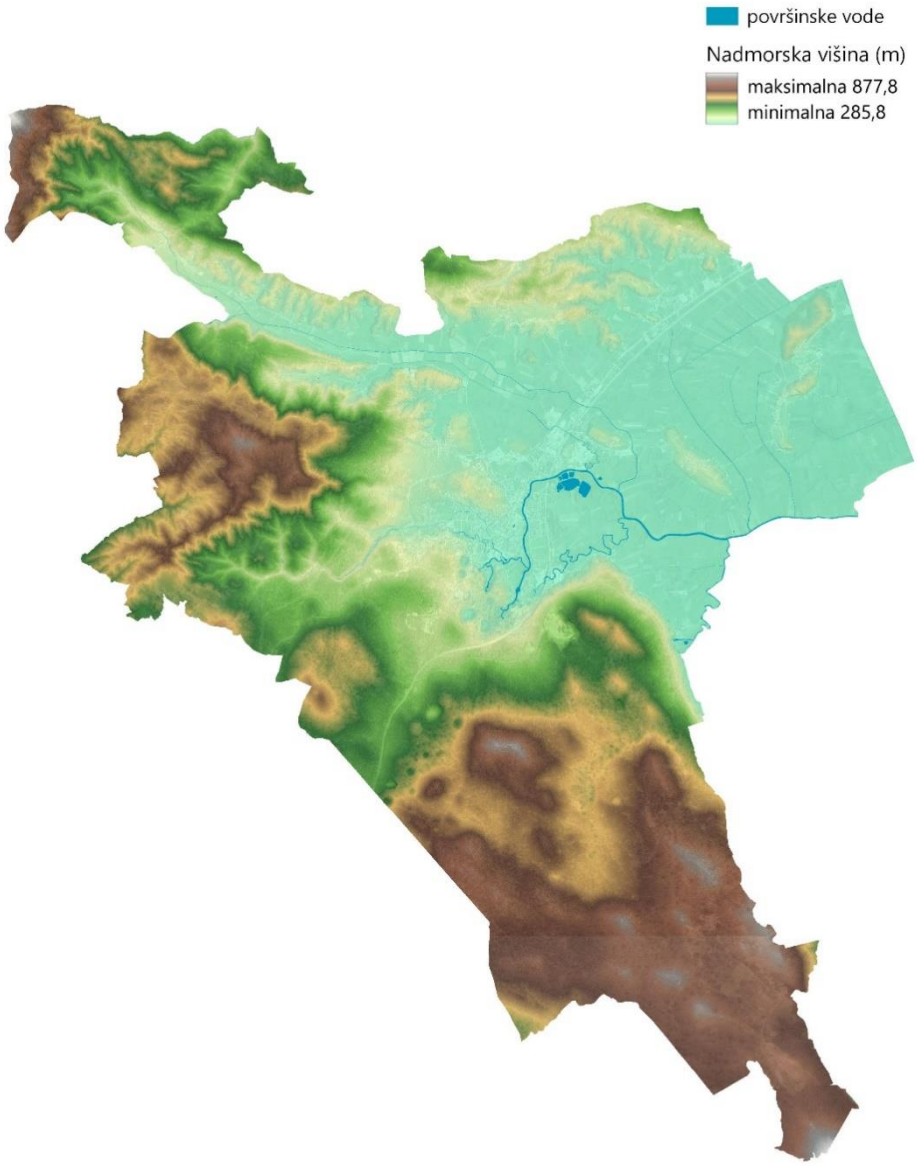

Slika 7 Nadmorske višine v občini Vrhnika (ARSO, 2024)

Največja verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov je predvsem na območju Polhograjskega hribovja - rob Podlipske doline, območje Smrečja in Lesnega Brda. Nevarnost plazljivosti je tudi na delih Rovtarskega hribovja (na meji z občino Logatec: Prezid, Marinčev Grič, Jamnik, Zaplana in Mizni Dol), na obrobnih delih Menišije in na pobočjih barjanskih osamelcev.

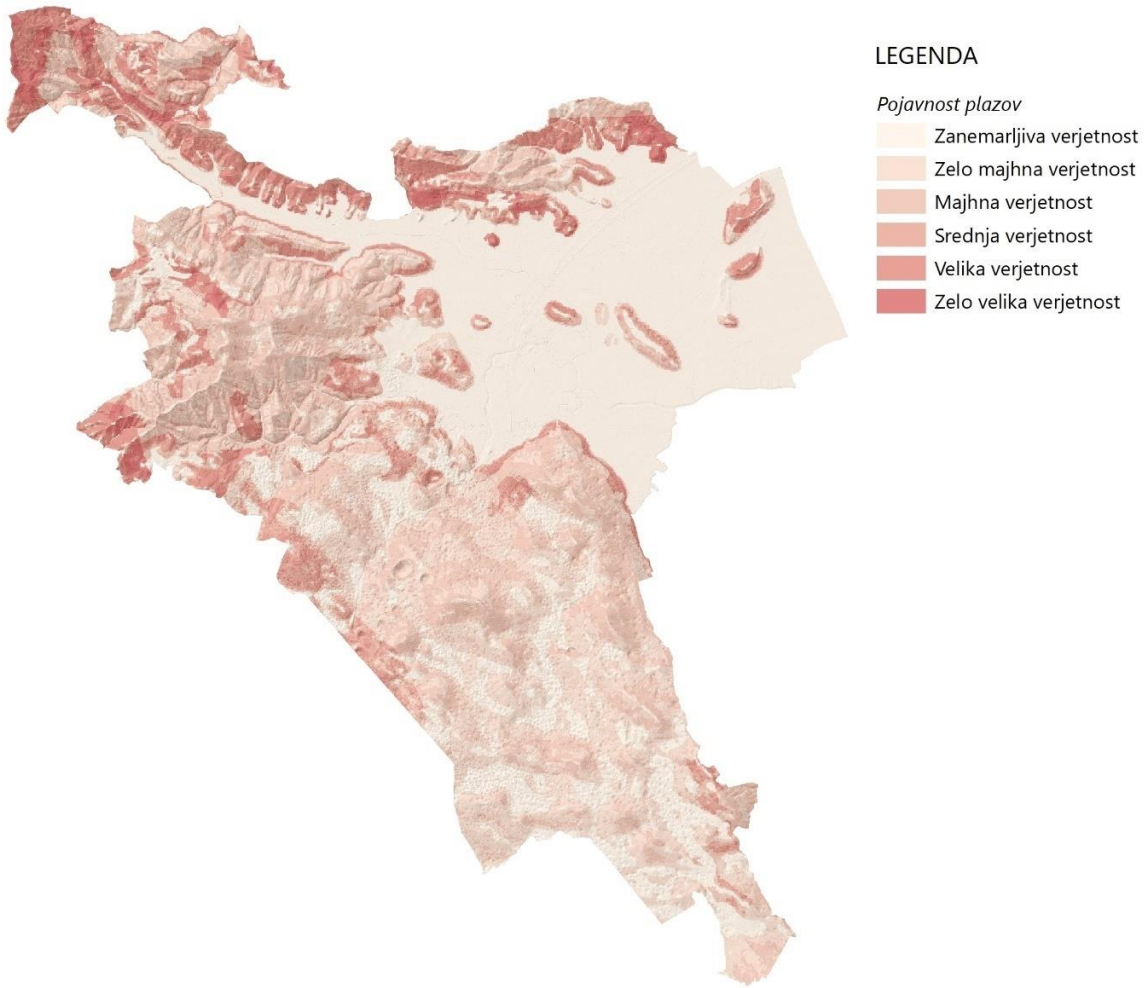

Slika 8 Pojavnost plazov na območju občine Vrhnika (vir: portal eVode, julij 2021)

3.2.3 POPLAVNA OBMOČJA

Poplavna območja so, v glavnini, omejena na teritorij Ljubljanskega barja in Podlipske doline. Vodotoki, ki prispevajo k poplavni nevarnosti, so vodotoki Mala in Velika Ljubljanica, Bela, Podlipščica s pritoki in Zrnica; v manjšem obsegu tudi vodotok Ljubija.

Poplavna območja imajo zato pomembno vlogo pri razvoju ravninske poselitve v občini. Narekujejo oblikovanje posameznih naselij in njihov razvoj (smer širitve, obliko in največjo možno velikost naselja).

Občina na svojem teritoriju načrtuje izvedbo ukrepov za zmanjšanje poplavne nevarnosti.

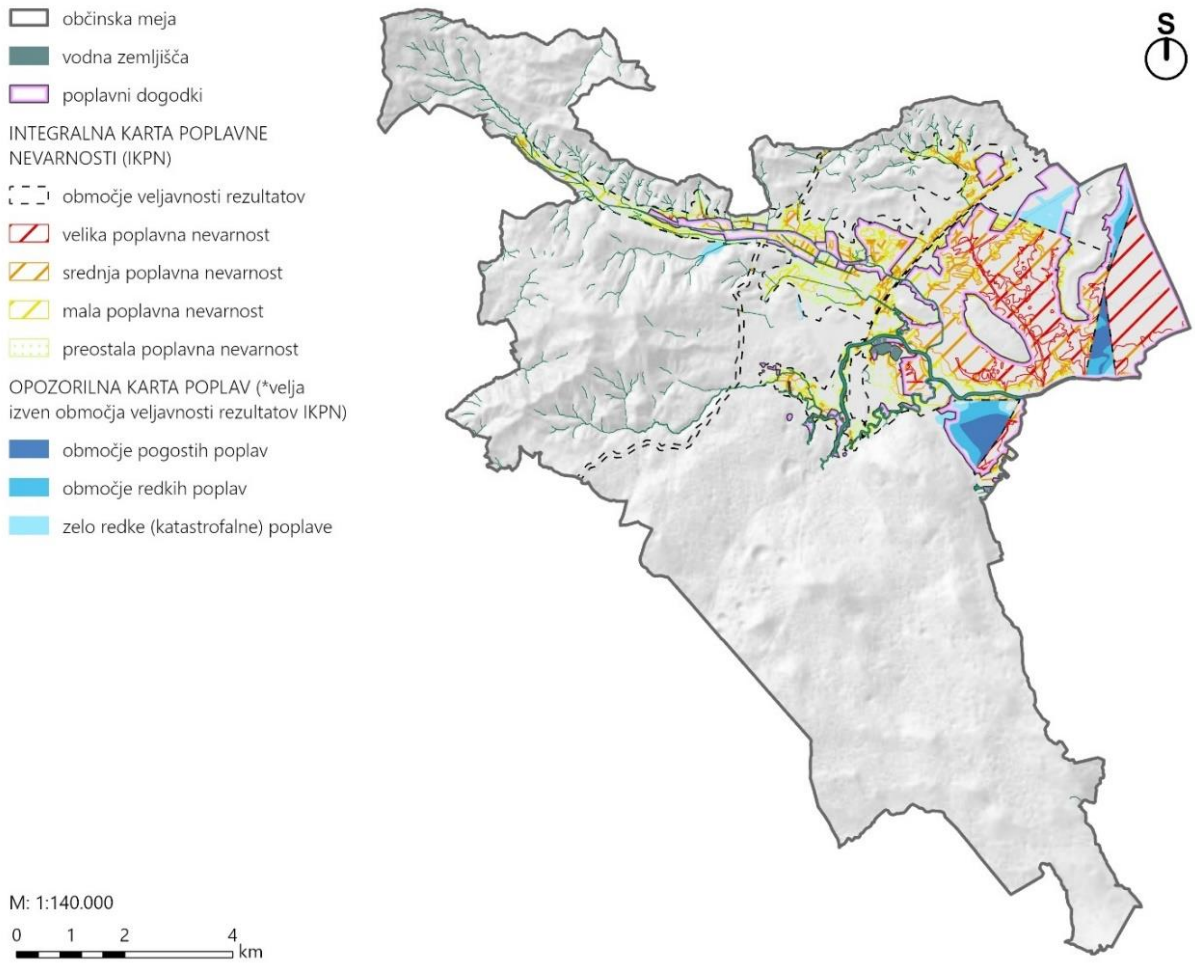

Slika 9 Poplavna območja na teritoriju občine Vrhnika (vir: portal e-vode, DRSV, 2023)

3.2.4 VAROVALNI GOZD

Na teritoriju občine je 397,6 ha varovalnih gozdov. Gre za območja srednjih velikosti in prostorsko razdrobljenost.

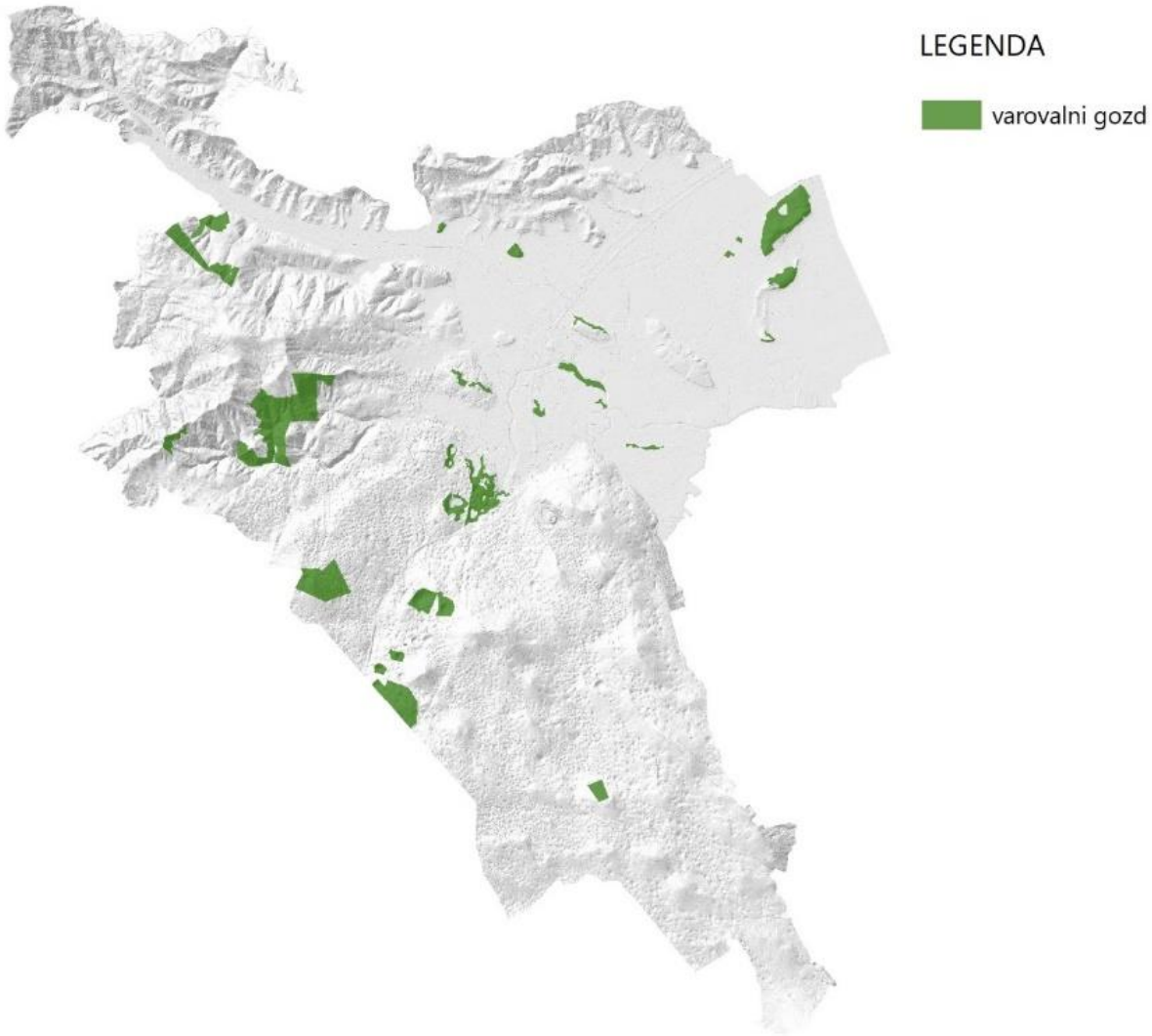

Slika 10 Varovalni gozd na teritoriju občine Vrhnika (vir: ZGS, julij 2021)

3.2.5 OBMOČJA KULTURNE DEDIŠČINE, KULTURNA KRAJINA

Na teritoriju občine najdemo več kot 290 enot kulturne dediščine. Glavnina je skoncentrirana na območju Ljubljanskega barja in naselja Vrhnika. Prevladuje stavbna in memorialna dediščina, največji obseg pa predstavljajo enote kulturne krajine (4 enote / več kot 2400 ha).

Enote kulturne dediščine zajemajo 35 območij arheološke dediščine, 6 enot spomenikov, 1 vplivno območje, 248 enot dediščine in 7 enot dediščine - priporočilno.

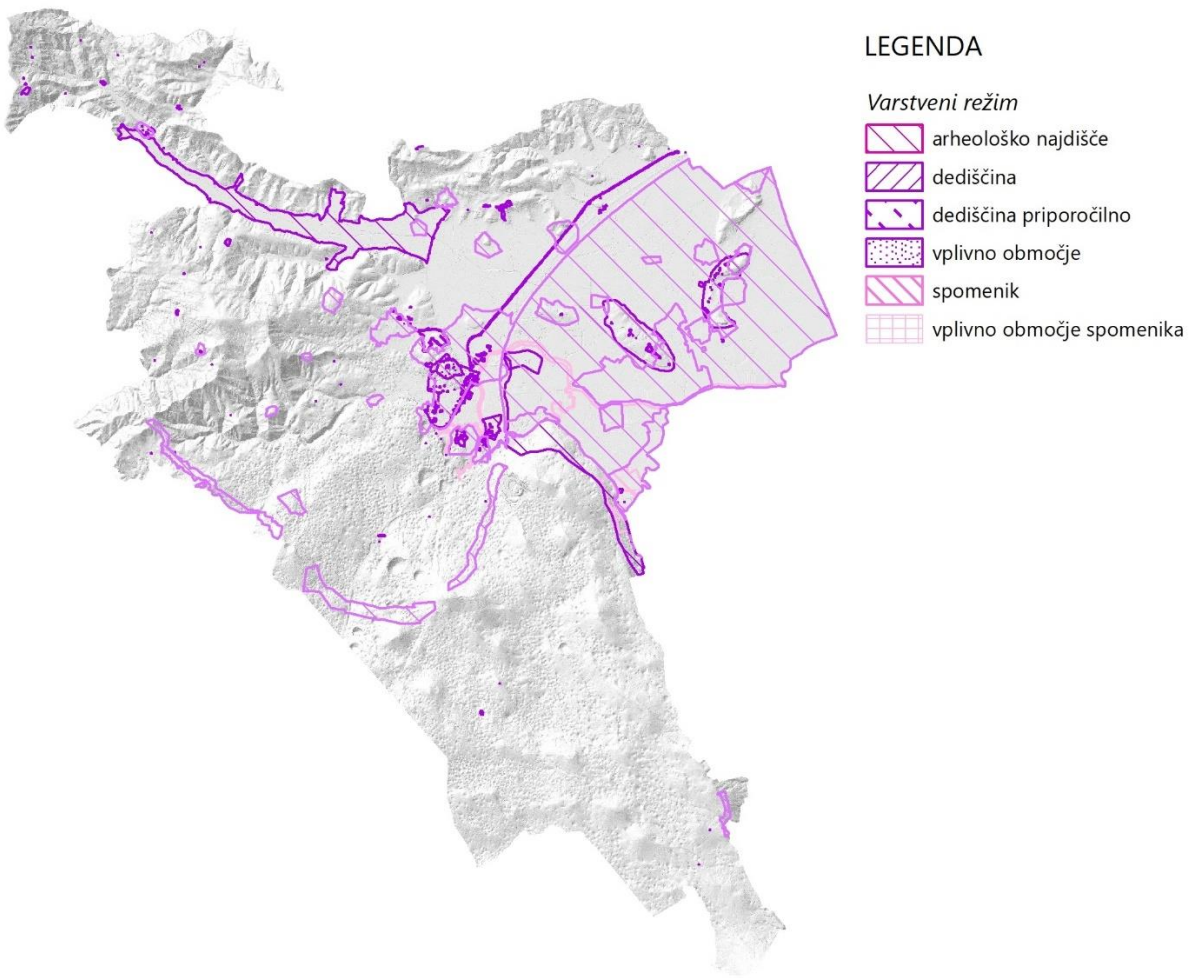

Slika 11 Območja varovane kulturne dediščine na teritoriju občine Vrhnika (vir: INSPIRE metapodatkovni portal, julij 2021)

3.2.6 OBMOČJA OHRANJANJA NARAVE

Več kot polovica občine je pokrita z območji ohranjanja narave. Največja koncentracija in plastenje ohranjanja naravne je na J in JV delu občine (Barje in Menišija). Tu se prepletajo območja Nature 2000, ekološko pomembnih območij (EPO), zavarovanih območij in naravnih vrednot. Varovana narava se pojavlja tako v obliki območij kot tudi točkovnih objektov. Slednji prevladujejo na območju Menišije in v centralnem delu občine.

Naravne vrednote (NV)

Na teritoriju občine je skupaj 268 naravnih vrednot, od tega je 56 točkovnih elementov NV, 178 jam in 34 območij. V skupino NV državnega pomena sodi 23 območij, 26 točkovnih NV in vseh 178 jam.

Zavarovana območja narave (ZON)

Na obravnavanem območju se nahaja 36 enot zavarovanih območij narave, od tega je 22 točkovnih ZON in 14 območij. 9 območij ima status državnega pomena. Mednje sodita tudi Krajinski park Ljubljansko barje in Notranjski regijski park.

Natura 2000

Na teritoriju občine se nahaja 6 območij Nature 2000. Štiri območja so zavarovana po direktivi o habitatih (Zaplana, Krimsko-Mokriško hribovje - Menišija, Pajsarjeva jama in Ligojna), medtem, ko je območje Ljubljanskega barja zavarovano na podlagi direktive o habitatih in direktive o pticah.

Ekološko pomembna območja (EPO)

Na obravnavanem območju se nahaja 6 ekološko pomembnih območij in pokrivajo polovico občine. Največji med njimi sta Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri in Krimsko-Mokriško hribovje - Menišija (več kot 4000 oziroma 3400 ha).

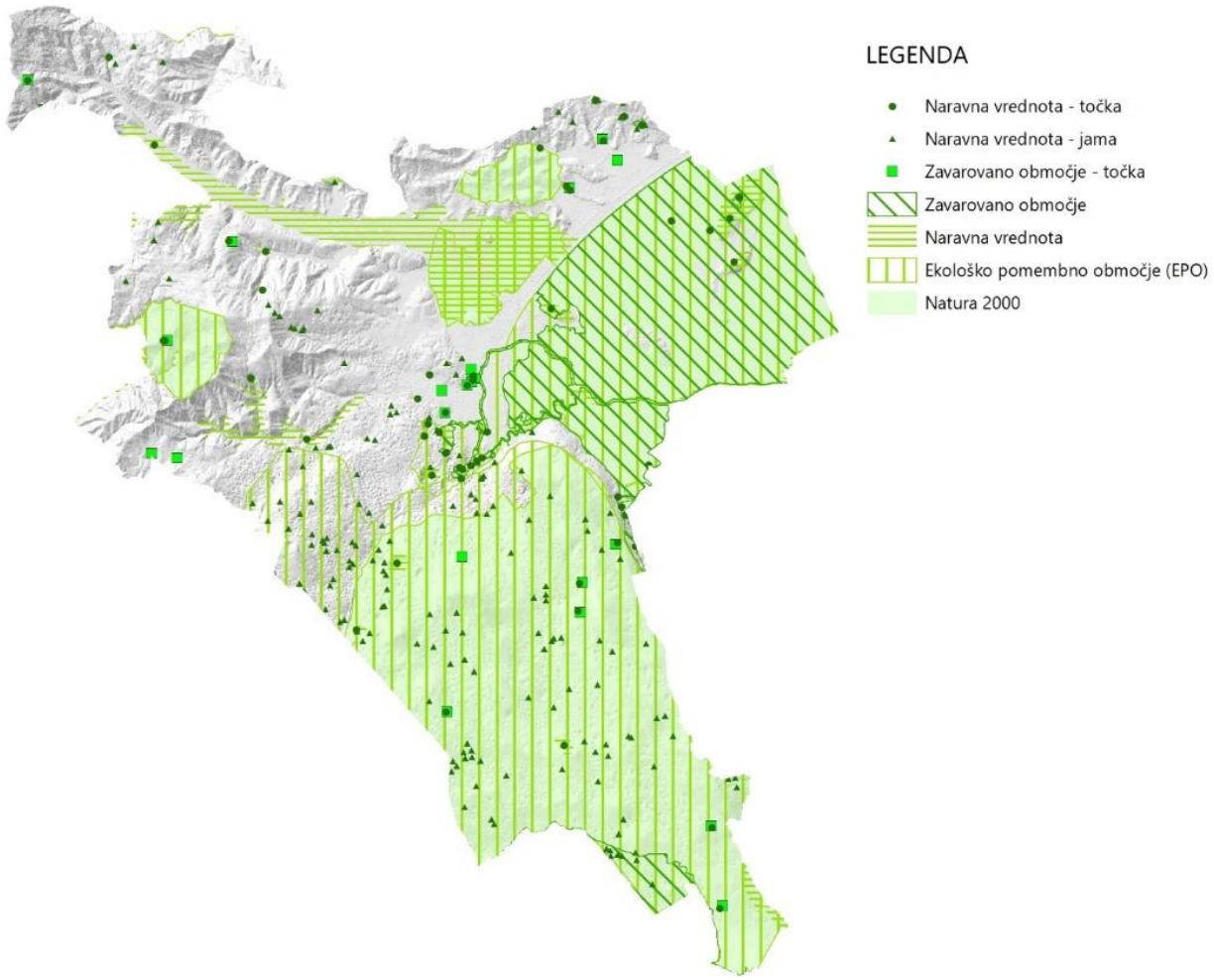

Slika 12 Območja varovane narave na teritoriju občine Vrhnika (vir: INSPIRE metapodatkovni portal, julij 2021)

3.2.7 DEJANSKA RABA TAL

Glede na podatek o dejanski rabi v občini prevladujejo gozdne površine (dobrih 56 %), sledijo trajni travniki (13 %) in barjanski travniki (10 %). Pozidana in sorodna zemljišča zajemajo le 7 % površine, sledijo jim njive in vrtovi s 6 %. Vseh ostalih površin je manj kot 2 %.

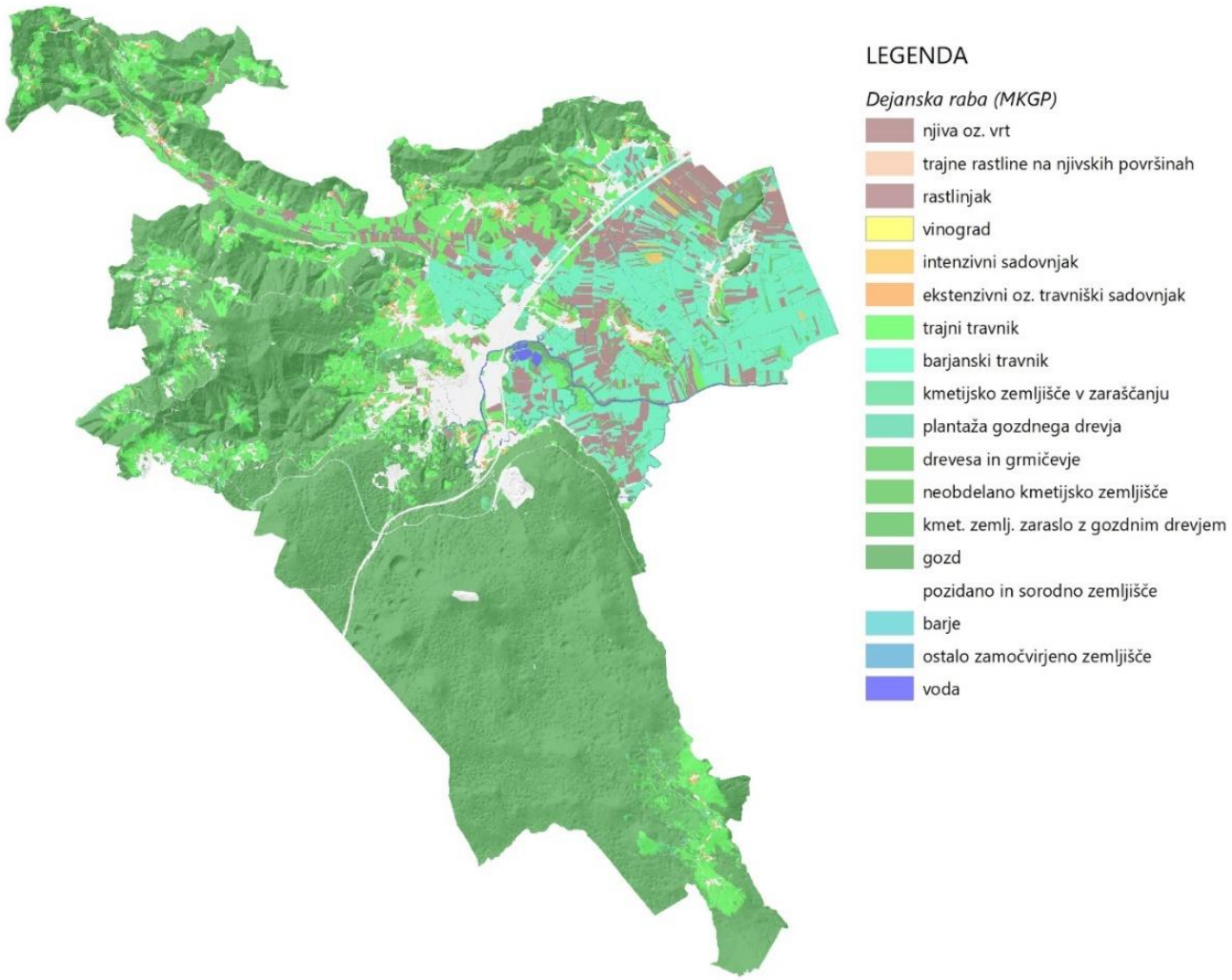

Slika 13 Dejanska raba v občini Vrhnika (vir: MKGP)

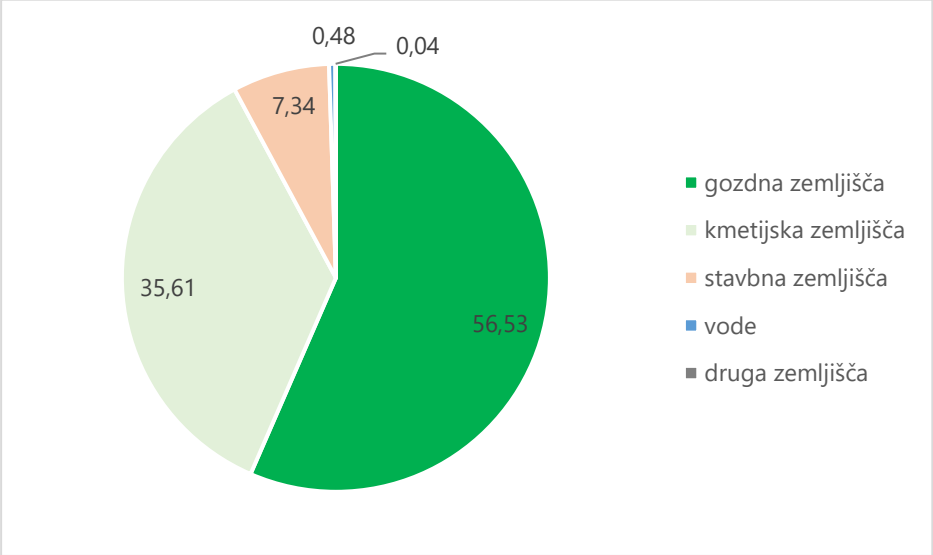

Slika 14 Delež dejanske rabe na območju občine Vrhnika (vir: MKGP)

Glede na relativno primerjavo deležev dejanske rabe občine z dejansko rabo celotne Slovenije je razvidno, da so na manjši površini pritiski različnih dejavnosti. Izrazito več je intenzivnega kmetijstva

(npr. trajnih rastlin na njivskih površinah, rastlinjakov, njiv), vodnih površin ter pozidanih in sorodnih površin. Te površine so v večini prisotne v nižini osrednjega dela občine. V višjih predelih se izrazito poveča delež gozda. V celotni občini je torej hkrati prisotnih več različnih rab zemljišč, kar lahko povzroča različne interese in tudi konflikte v prostoru.

3.2.8 SPREMEMBE DEJANSKE RABE

Spremembe dejanske rabe so bile izračunane s pomočjo prekrivanja dejanske rabe iz let 2002 in 2024. Preko sprememb dejanske rabe v časovnem intervalu 2002 - 2024 so bili prepoznani glavni prostorski procesi, ki so se odvijali v občini Vrhnika zadnjih 22 let. Za namen lažjega primerjanja sprememb dejanske rabe so bile nekatere originalne kategorije dejanske rabe združene. Kategorije dejanske rabe, po katerih so preučevani procesi spreminjanja dejanske rabe, so naslednje:

- njive in vrtovi (združene dejanske rabe: njiva, trajne rastline na njivskih površinah, rastlinjak);
- trajni nasadi (združene dejanske rabe: vinograd, intenzivni sadovnjak, ekstenzivni oz. travniški sadovnjak, ostali trajni nasadi);
- travniške površine (združeni dejanski rabi: trajni travnik, barjanski travnik);
- kmetijska zemljišča v zaraščanju (združene dejanske rabe: kmetijsko zemljišče v zaraščanju, plantaža gozdnega drevja, drevesa in grmičevje, neobdelano kmetijsko zemljišče, kmetijsko zemljišče, poraslo z gozdnim drevjem);
- gozd;
- pozidano in sorodno;
- ostala nekmetijska zemljišča (združene dejanske rabe: barje, ostalo zamočvirjeno zemljišče, suho odprto zemljišče s posebnim rastlinskim pokrovom);
- voda.

Spodnja slika prikazuje dejansko rabo iz leta 2002 in leta 2024 po prej navedenih kategorijah.

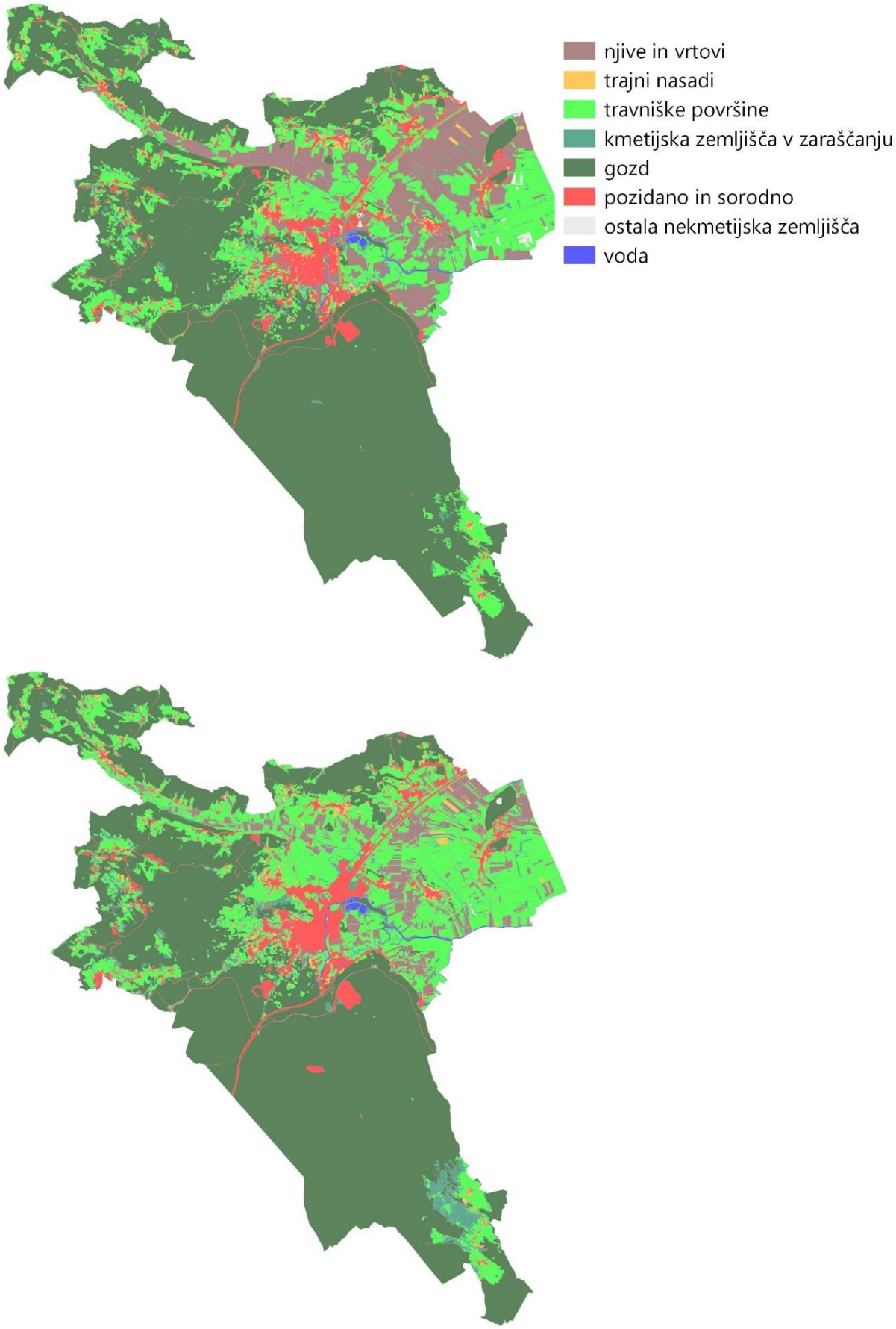

Slika 15 Dejanska raba 2002 (zgoraj) in 2024 (spodaj) (MKGP, 2024)

V primerjavi dejanske rabe leta 2024 z dejansko rabo iz leta 2002 je bilo ugotovljeno, da se najbolj spreminjajo primarne kategorije dejanske rabe. Ena izmed njih so raznovrstne kategorije kmetijske rabe.

Od kmetijskih površin so se površinsko najbolj zmanjšale njive in vrtovi, te so nadomestile travniške površine. V južnem delu je mogoče opaziti trend zaraščanja kmetijskih površin, ki so bile v preteklosti porastle z gozdom. Zaraščajo se tudi površine južno od Stare Vrhnike.

Poleg že omenjenega opuščanja njivskih površin v občini Vrhnika se v zadnjih letih dogajajo še naslednji procesi, vezani na dejansko rabo kmetijskih površin: vzpostavitve novih intenzivnih sadovnjakov, zatravljanje površin z barjanskimi in trajnimi travniki ter zaraščanje kmetijskih površin.

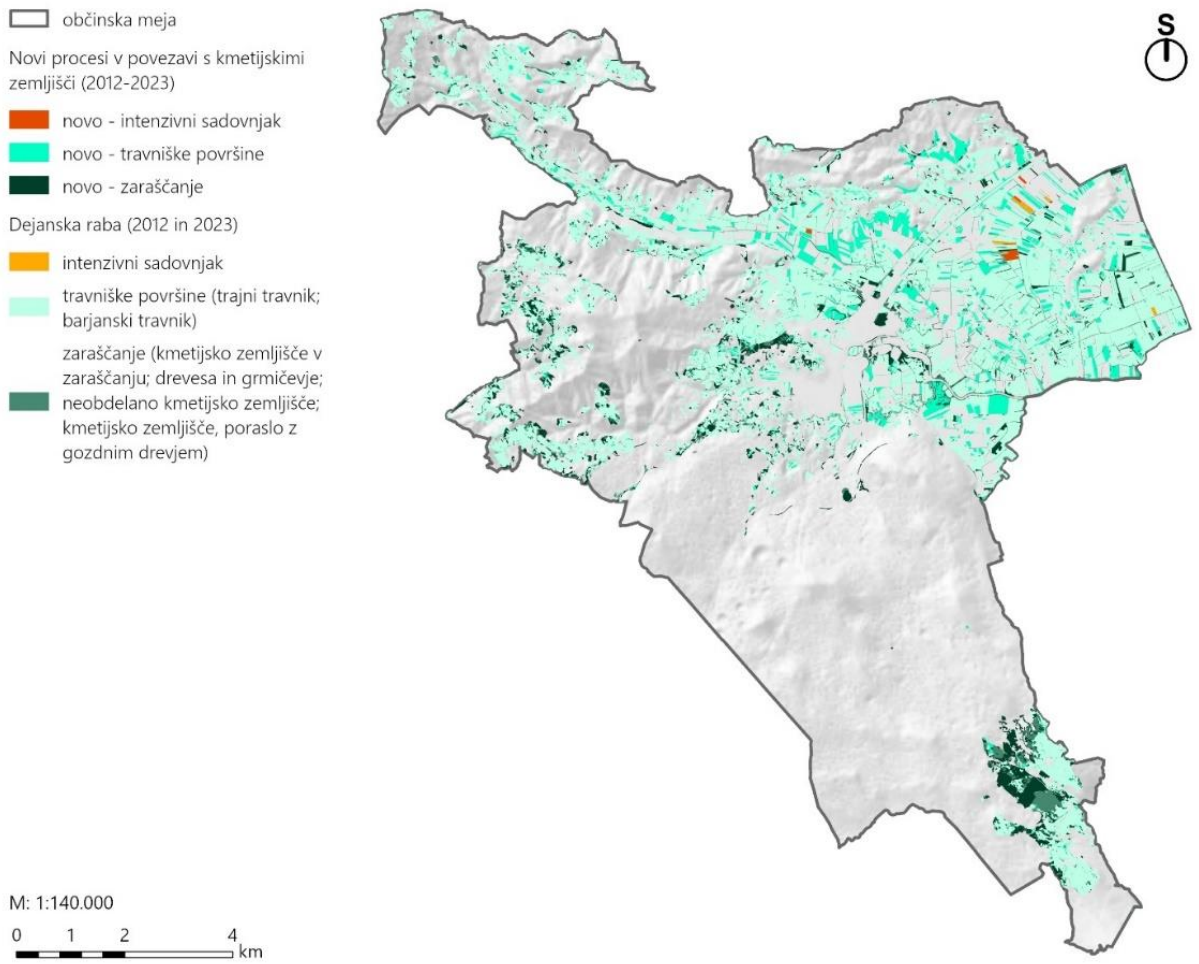

Slika 16 Prikaz drugih sprememb na kmetijskih zemljiščih v občini Vrhnika med letoma 2012 in 2023 (vir: MKGP, 2023)

GERK

Kmetijska zemljišča se v RKG vpisujejo kot GERK-i - strnjene površine kmetijskega zemljišča enega kmetijskega gospodarstva z enako vrsto rabe (vir: MKGP). Analiza GERK-ov v občini Vrhnika je pokazala, da največji delež GERK-ov (2.211,56 ha oziroma 81,02 %) leži na zemljiščih z namensko rabo K1 - najboljša kmetijska zemljišča. Na zemljiščih z namensko rabo K2 – druga kmetijska zemljišča leži 825,06 ha GERK-ov oziroma 69,13 %. Zanimiv je tudi podatek, da 131,53 ha oziroma 1,72 % GERK-ov leži na nekmetijski namenski rabi (vir: MKGP, 2023).

Na sledeči sliki je razvidno, da prevladujejo GERK-i z vrsto rabe trajni travnik, sledijo jim zemljišča z rabo njiva.

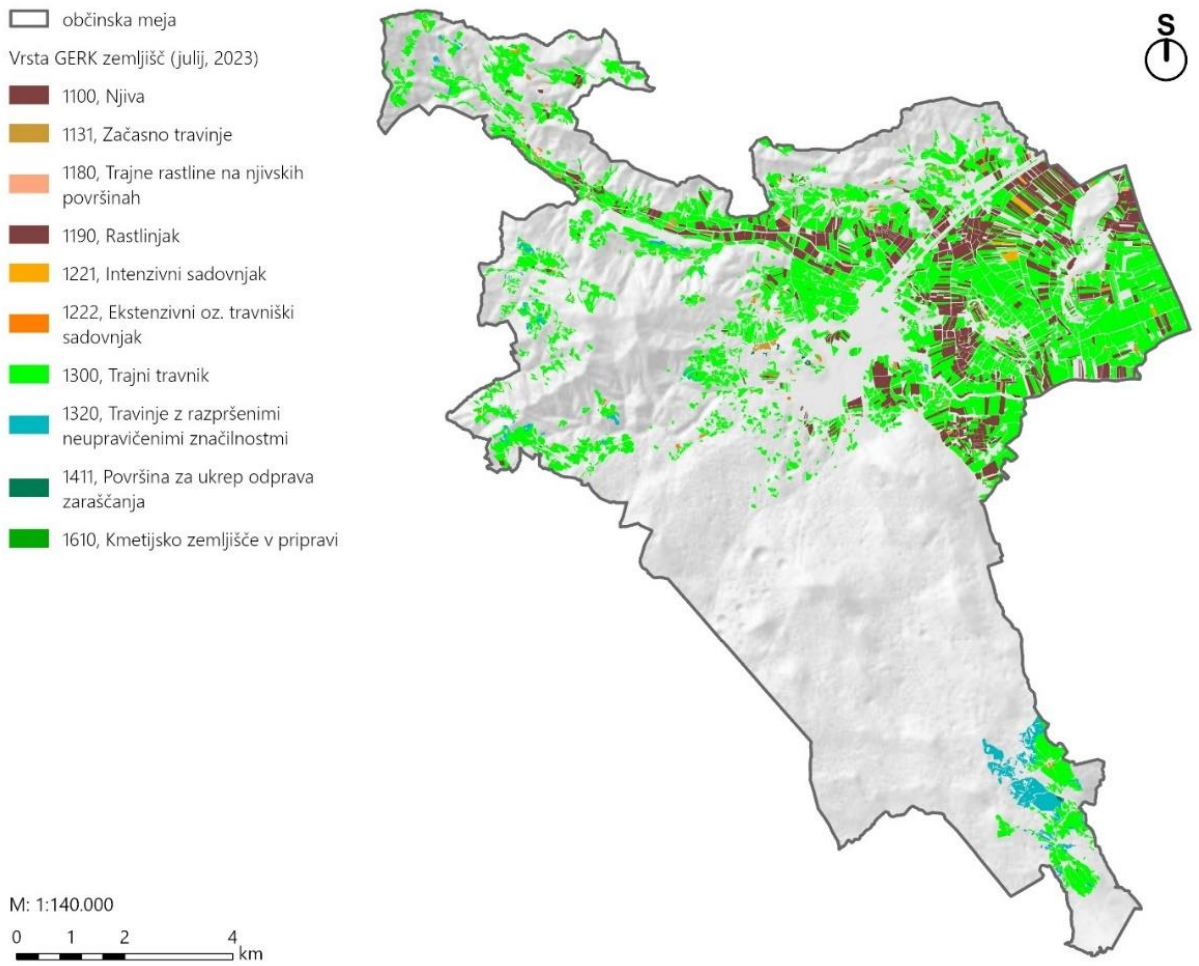

Slika 17 Prikaz GERK-ov iz registra kmetijskih gospodarstev v občini Vrhnika po njihovi dejanski rabi v letu 2023 (vir: MKGP, 2023)

Preglednica 1 Površine in delež GERK-ov na (ne)kmetijski veljavni namenski rabi v letu 2023 v občini Vrhnika (vir: MKGP, 2023; OPN, MNVP, 2023)

KATEGORIJA VELJAVNE NAMENSKE RABE	POVRŠINA GERK (HA)	POVRŠINA ZEMLJIŠČ, BREZ GERK-A (HA)	DELEŽ GERK (%)	DELEŽ ZEMLJIŠČ, BREZ GERK-A (%)	SKUPNA VSOTA
NAJBOLJŠA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA (K1)	2.211,56	518,19	81,02	18,98	2.729,75
DRUGA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA (K2)	825,06	368,40	69,13	30,87	1.193,45
NEKMETIJSKA NAMENSKA RABA	131,53	7.514,97	1,72	98,28	7.646,50
SKUPNA VSOTA	3.168,14	8.401,56	27,38	72,62	11.569,70

3.2.9 NAJBOLJŠA KMETIJSKA ZEMLJIŠČA

Najboljša kmetijska zemljišča so naravni vir za proizvodnjo hrane, zato jih je treba ohranjati. Kot taka predstavljajo omejitveni dejavnik za širitev poselitve. Do določitve trajno varovanih kmetijskih zemljišč (TVKZ), ki bodo na osnovi strokovnih podlag ministrstva, pristojnega za kmetijstvo, določena v postopku SD OPN 6, se v analitičnem delu upoštevajo podatki o najboljših kmetijskih zemljišč na teritoriju občine (K1) in bonitetna ocena zemljišč. V primeru, da je boniteta zemljišča nad 50, to pomeni visok omejitveni dejavnik, bonitetna ocena nad 60 pa se lahko smatra kot izključujoči dejavnik, razen v primerih, kjer je prostorska ureditev izrednega pomena za zagotavljanje javnega interesa.

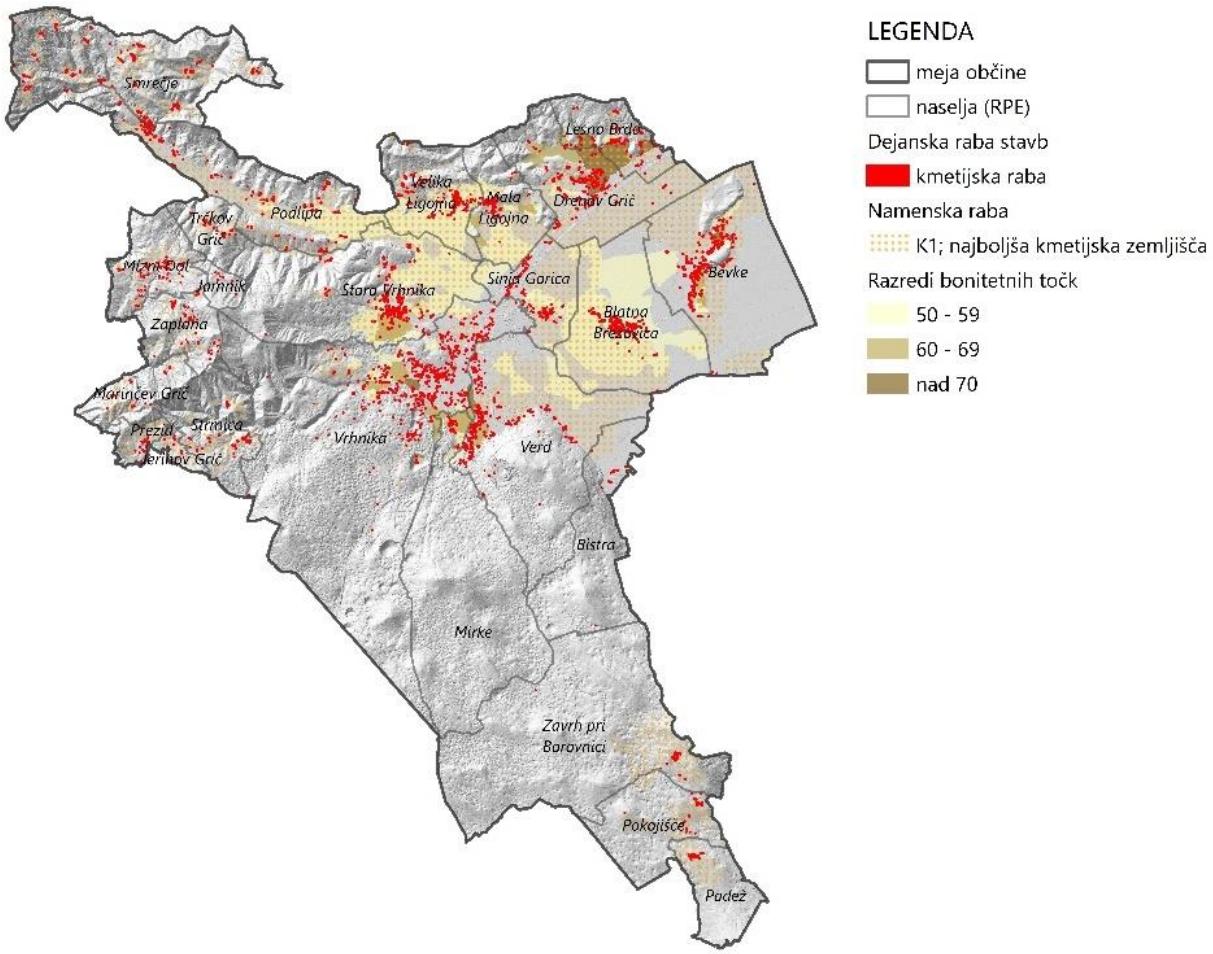

Slika 18 Prikaz najboljših kmetijskih zemljišč z bonitetnimi razredi nad 50 in objekti v kmetijski rabi.

3.2.10 KMETIJSKA GOSPODARSTVA

Kmetijsko gospodarstvo je organizacijsko in poslovno zaokrožena celota kmetijskih zemljišč, gozdov, zgradb, opreme in delovne sile, ki se ukvarja s kmetijsko pridelavo in je enotno vodena, kar pomeni, da je enotno vodena pri delitvi dobička in izgub, ne glede na to, koliko oseb jo vodi. Če je upravljanje kmetijskega gospodarstva porazdeljeno med družinske člane, vendar sta dobiček in izguba skupna, skupni so tudi delovna sila in stroji, je to eno kmetijsko gospodarstvo. Na kmetijskem gospodarstvu lahko gospodari fizična ali pravna oseba. Kmetijsko gospodarstvo je lahko v lasti fizične ali pravne osebe, ki vodi kmetijsko gospodarstvo za svoj račun (vir: SURS). Primerjava števila kmetijskih gospodarstev v občini Vrhnika je pokazala, da se je število kmetijskih gospodarstev v občini med letoma 2010 in 2020 zmanjšalo za 7 (vir: SURS, 2023).

Preglednica 2 Število kmetijskih gospodarstev v občini Vrhnika v letih 2010 in 2020 (vir: SURS, 2023)

LETO	ŠTEVILO KMETIJSKIH GOSPODARSTEV
2010	279
2020	272
Razlika	- 7

Ekonomska velikost kmetijskega gospodarstva pomeni vsoto posameznih standardnih prihodkov vseh kmetijskih proizvodov na kmetijskem gospodarstvu, ki se izraža v eurih (vir: SURS). Primerjava ekonomske velikosti kmetijskih gospodarstev v 1000 EUR v občini Vrhnika je pokazala, da se je ekonomska velikost v 1000 EUR od leta 2010 do leta 2020 povečala, in sicer za 716.

Preglednica 3 Ekonomska velikost kmetijskih gospodarstev v 1000 EUR v občini Vrhnika v letih 2010 in 2020 (vir: SURS, 2023)

LETO	EKONOMSKA VELIKOST (V 1000 EUR)
2010	4159
2020	4875
Razlika	+ 716

Iz sledeče preglednice je razvidno, da je bilo v občini Vrhnika v letu 2010 največ kmetijskih gospodarstev, ki so se ukvarjala s specializirano rejo pašne živine (182). Število tovrstnih kmetijskih gospodarstev se je od leta 2010 do leta 2020 zmanjšalo za 20, vendar še vedno predstavljajo največji delež med vsemi kmetijskimi gospodarstvi. Na 2. mestu v letu 2020 so kmetijska gospodarstva, ki se ukvarjajo s specializirano pridelavo poljščin. Število le-teh se je od leta 2010 povečalo za 22. Za določene tipe kmetijskih gospodarstev (specializirani vrtnar, specializirani prašičerejci in perutninarji ter živinorejci z mešano živino) podatki zaradi zaupnosti niso dostopni.

Preglednica 4 Kmetijska gospodarstva po tipih kmetovanja v občini Vrhnika v letih 2010 in 2020 (vir: SURS, 2023)

KMETIJSKA GOSPODARSTVA PO TIPIH KMETOVANJA	2010	2020	RAZLIKA
1 SPECIALIZIRANI PRIDELOVALEC POLJŠČIN	49	71	22
2 SPECIALIZIRANI VRTNAR	zaupen podatek	zaupen podatek	/
3 SPECIALIZIRANI GOJITELJ TRAJNIH NASADOV	10	10	0
4 SPECIALIZIRANI REJEC PAŠNE ŽIVINE	182	162	-20
5 SPECIALIZIRANI PRAŠIČEREJCI IN PERUTNINARJI	zaupen podatek	zaupen podatek	/
6 MEŠANA RASTLINSKA PRIDELAVA	12	10	-2
7 MEŠANA ŽIVINOREJA	6	zaupen podatek	/
8 MEŠANO RASTLINSKA PRIDELAVA – ŽIVINOREJA	16	12	-4

3.2.11 GOSPODARSKA JAVNA INFRASTRUKTURA

PROMETNA INFRASTRUKTURA

Cestni promet

Preko teritorija občine poteka avtocesta A1 Ljubljana-Koper in predstavlja najvišji rang cestne infrastrukture v Sloveniji. Avtocesta mimo Vrhnike je sicer že vrsto let v funkciji, vendar je treba izboljšati navezovanje nanjo za okoliške izvore prometa (smer Borovnica, smer Horjul, kamnolom Verd) ter razbremeniti mestno središče, skozi katerega poteka današnji promet za navedena območja. Za razbremenitev prometa skozi mesto je pomembna umestitev in izgradnja severne obvozne ceste.

V občinskem središču se združujejo tudi tri regionalne ceste (R2-407, R2–409 in R3-642). Regionalna cesta R2-407 Horjul-Vrhnika je dvopasovna cesta, deloma opremljena s hodniki za pešce in kolesarskimi stezami. Na Tržaško cesto (R2-409) se navezuje v semaforiziranem križišču. Regionalna cesta R2–409 Brezovica–Vrhnika–Logatec (Tržaška cesta) je osrednja mestna ulica, s kolesarskimi stezami, hodniki za pešce in parkiranjem. Regionalna cesta R3–642 Vrhnika–Borovnica je dvopasovna cesta, deloma opremljena s hodniki za pešce. Na Tržaško cesto se navezuje v semaforiziranem križišču. Kritični odsek je v območju Bistre, kjer se načrtuje obvoznica za izboljšanje tehničnih in varnostnih elementov. Z dograjenim AC priključkom iz smeri Borovnice je izboljšana navezava na avtocesto, mimo mestnega središča.

V okviru priprave Načrta preskrbe (2020) so bile za potrebe razvoja prometne infrastrukture izpostavljene naslednje potrebe:

- cestna navezava na obstoječo cesto BČ in Jerina,
- obvoznica za naselja Podlipa na lokaciji Samija – Podlipa v dolžini 2 km,
- avtobusno postajališče (pri Štirni, Stara Vrhnika, Upravni center) in avtobusno postajališče in obračališče (600 m^2) pri Blatni Brezovici,
- povezovalna cesta do hiše Verd 197A v dolžini 300 m,
- ureditev krožišča in navezave severne obvozne ceste in Tržaške ceste proti Logatcu,
- ureditev parkirišča za obiskovalce Planine in Starega malna,
- umeščanje kolesarskih poti in pešpoti.

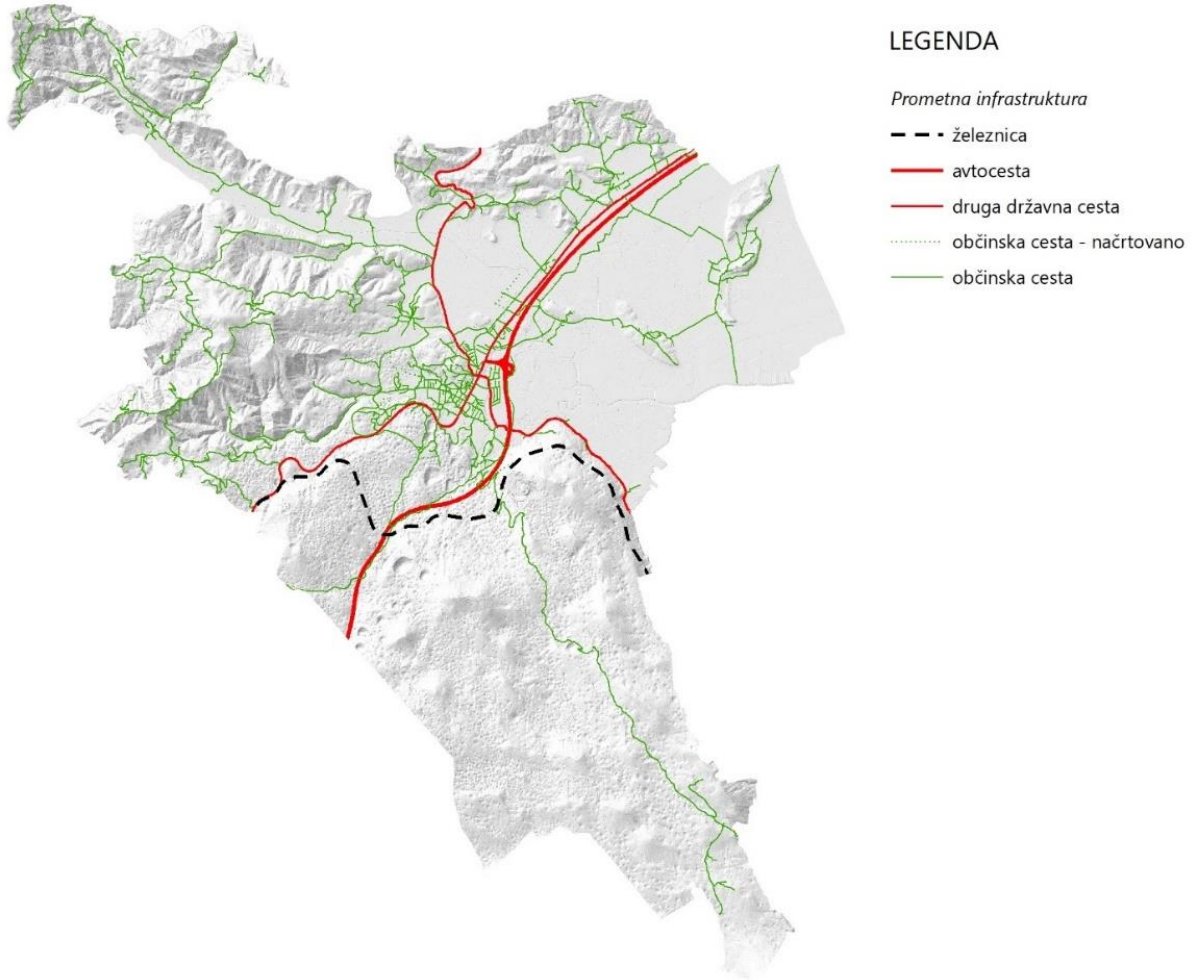

Slika 19 Prometna infrastruktura (vir: OPN Vrhnika, julij 2021)

Železnica

Vrhnika je zelo slabo navezana na obstoječe državno železniško omrežje. Primorski železniški krak poteka preko Ljubljanskega barja mimo Borovnice, skozi občino Vrhnika po pobočju Menišije. Obstoječi potek proge ne omogoča povezave z naseljem Vrhnika.

V skladu s SPRS se na trasi nekdanje železnice (severno vzdolž Ljubljanske in Tržaške ceste) ohranja rezervacija prostora za ureditev regionalne železnice. Na isti trasi je začasno urejena rekreativna peš in kolesarska pot. Dolgoročno bi regionalna predvidena železnica močno prispevala k okrepitvi javnega potniškega prometa, predvsem na relaciji Vrhnika–Brezovica–Ljubljana. V skladu z dolgoročnimi načrti se ob izteku železniške proge predvideva možnost umestitve centralne potniške postaje, ki bi delovala v kombinaciji z avtobusnim lokalnim in regionalnim prometom.

Omrežje kolesarskih poti in pešpoti ter drugih rekreacijskih poti

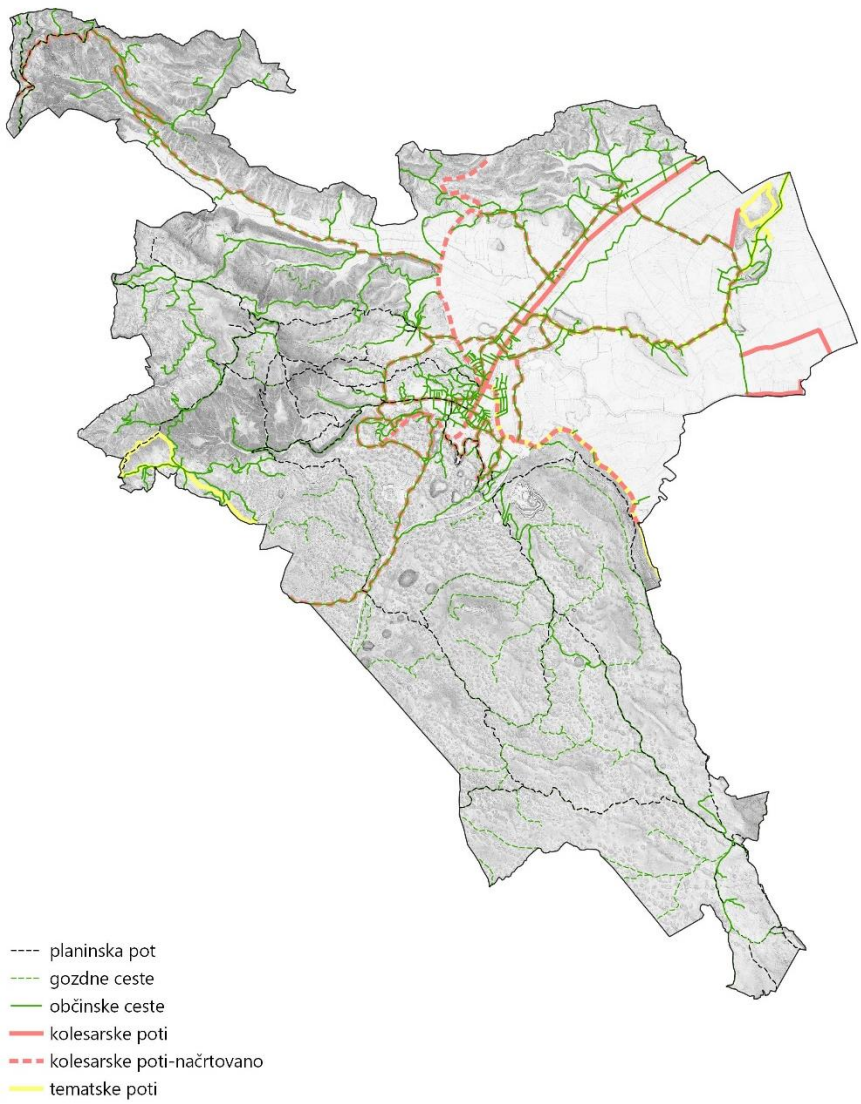

Slika 20 Omrežje kolesarskih poti in pešpoti ter drugih rekreacijskih poti (vir: GURS, februar, 2024)

DRUGA GOSPODARSKA JAVNA INFRASTRUKTURA

Elektroenergetsko omrežje

Teritorij občine Vrhnika z elektriko oskrbuje Elektro Ljubljana in sicer preko distribucijskega elektroenergetskega omrežja DV 1x110 Kleče (Podutik)–Logatec I in DV 1x110 Kleče (Podutik)–Logatec II ter RTP Vrhnika s priključnim DV 2x110 kV. Družba ELES pa upravlja prenosno omrežje DV 220 kV Kleče–Divača.

Srednje napetostno distribucijsko omrežje obratuje na 20 kV napetosti. Prevladujejo prosto zračni vodi v zaledju in kabelski vodi v gosto naseljenih območjih.

Na območju občine Vrhnika ni srednjih ali velikih objektov za proizvodnjo električne energije.

Vodovodno omrežje

Območje občine Vrhnika se oskrbuje s pitno vodo iz več vodnih virov. Glavni vodni vir je Borovniški vršaj, ki zagotavlja glavnino vode za naselja v občini. Naselja zgornje in spodnje Zaplane se

oskrbujejo z vodo iz zajetja Gačnik, naselja Padež - Pokojišče - Zavrh iz vrtine Pokojišče, medtem ko se območje Velike in Male Ligojne napaja z vrtine Lipalca.

Vodovodno omrežje zajema tudi 25 vodohranov in 12 črpališč.

Kanalizacijsko omrežje

Izvaja se program Čista Ljubljanica - kanalizacija, ki zajema izgradnjo CČN Vrhnika ter izgradnjo in dograditev kanalizacijskega sistema aglomeracije Vrhnika, kar zajema kanale na Vrhniki, Stari Vrhniki, Verdu in delu Sinje Gorice. V ostalih predelih občine se v skladu z operativnim programom gradi in širi omrežje na območjih Drenov Grič - Lesno Brdo, Bevke, Blatna Brezovica in Sinja Gorica.

Kjer priključevanje na komunalno omrežje ni mogoče oziroma je oteženo (Zaplana, Smrečje in Pokojišče), se spodbuja gradnja individualnega sistema čiščenja odpadne vode.

Plinovodno omrežje

Območje občine prečka magistralni plinovod M3 (Vodice–Šempeter) in odcep magistralnega plinovoda M3 (MRP Vrhnika - MP IUV). Ob magistralnem plinovodu M3 se načrtuje še magistralni plinovod M3/1 Kalce-Vodice (sprejet DPN).

Načrtuje se širitev obstoječega omrežja distribucijskega plinovoda - na območju naselja Vrhnika, Verd, Mirke, Stara Vrhnika, na območjih kompleksnih novogradenj (Vrtnarija, IC Sinja Gorica, Vas) in dolgoročno v naselju Drenov Grič.

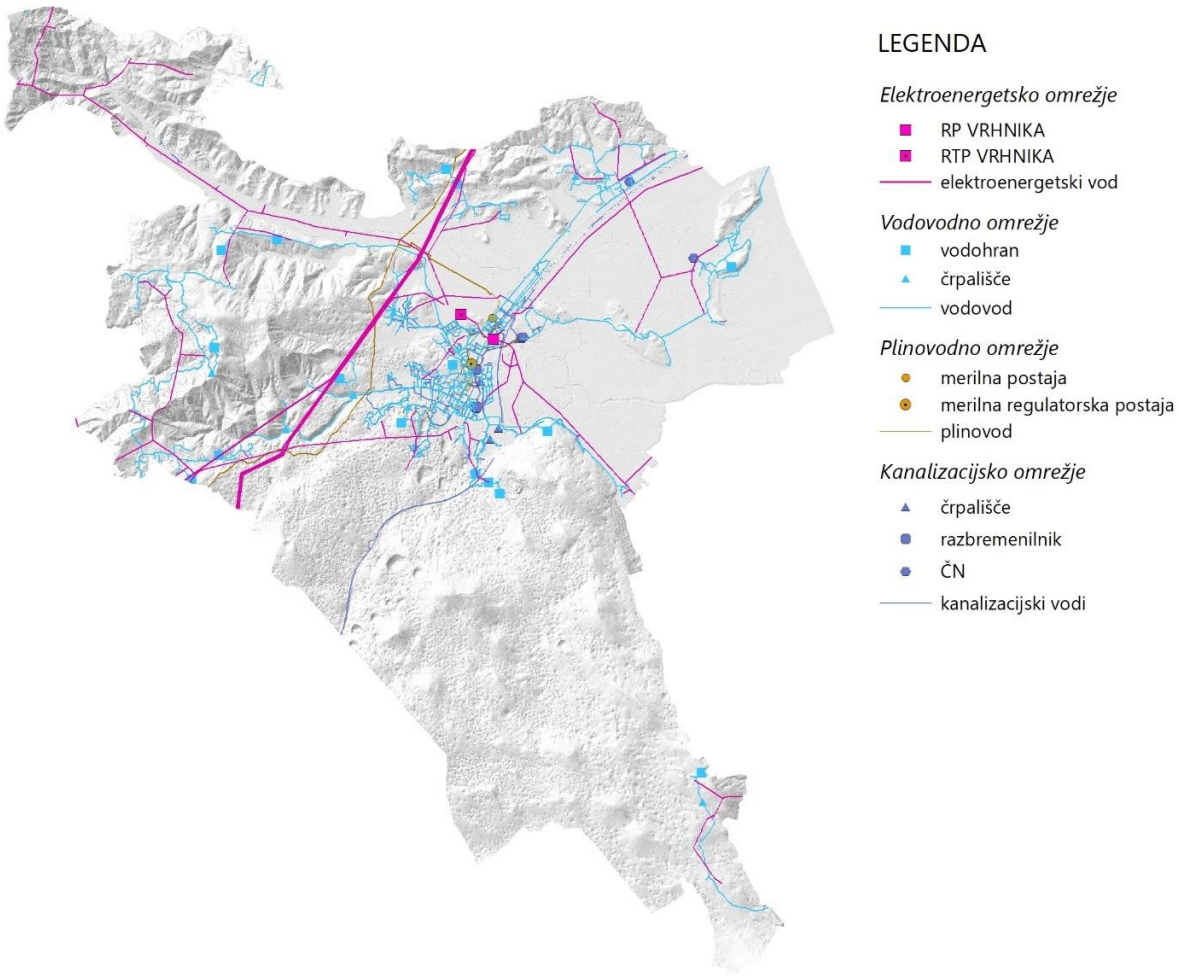

Slika 21 Okoljska infrastruktura (vir: OPN Vrhnika, julij 2021)

3.2.12 NAMENSKA RABA PROSTORA

Z veljavnim občinskim prostorskim načrtom (OPN Občine Vrhnika, Ur. l. RS, št. 27/14, 50/14 – teh. popr., 71/14 – teh. popr., 92/14 – teh. popr., 53/15, 75/15 – teh. popr., 9/17 – teh. popr., 9/17, 79/17 – teh. popr., 12/18 – teh. popr., 60/19, 81/19 – teh. popr., 105/23, 37/24, 101/24 – teh. posod.) na območju občine prevladujejo gozdna zemljišča (56 % vseh površin), kmetijskih zemljišč je 33 %, stavbnih pa le dobrih 8 %. Največji delež stavbnih zemljišč je v osrednjem delu občine, kjer je zgoščena tudi prometna infrastruktura. Kmetijska zemljišča prevladujejo na območju Ljubljanskega barja. Sklenjena območja gozda so značilna za območja dinarskih in kraških planot na južnem delu občine.

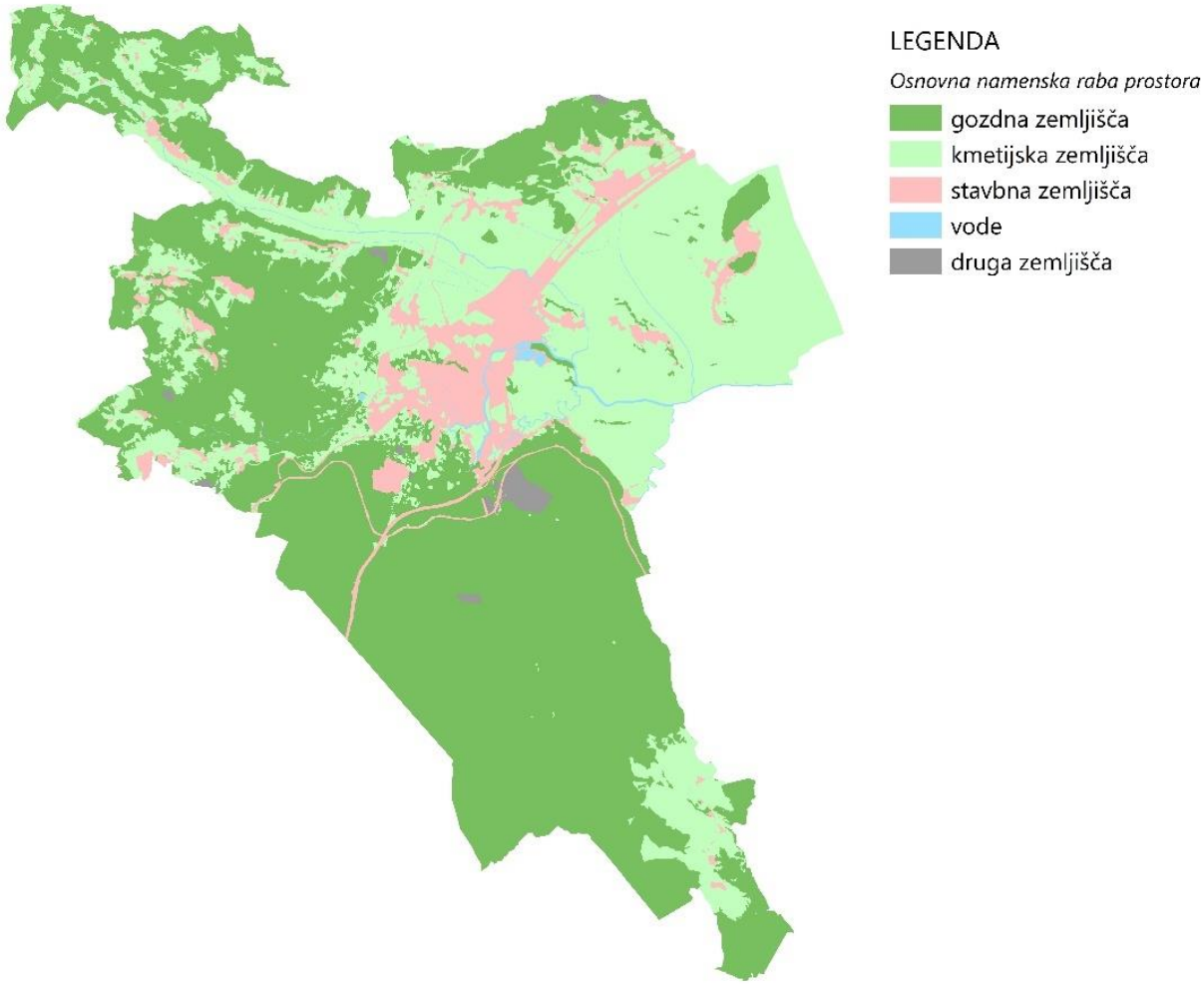

Slika 22 Osnovna namenska raba prostora na območju občine (vir: veljavni OPN)

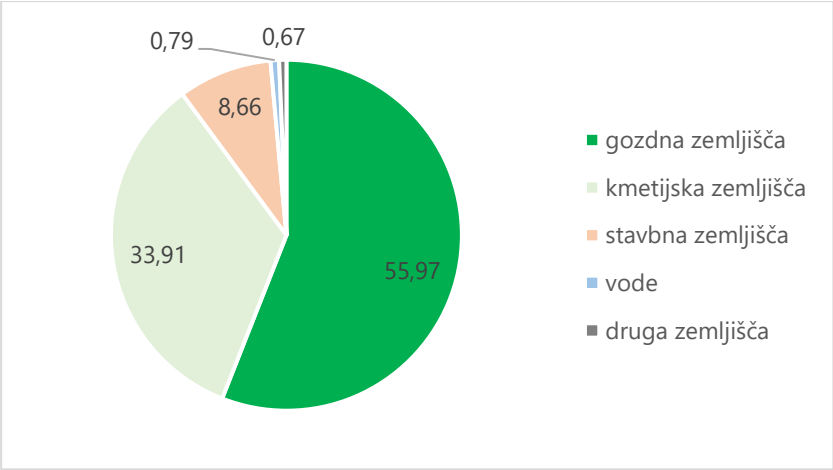

Slika 23 Delež namenske rabe prostora na območju občine Vrhnika (vir: veljavni OPN)

3.2.13 TIPOLOGIJA POSELITVE

Največje naselje je občinsko središče Vrhnika, ki je centralno naselje s tremi naselitvenimi jedri: Hrib, Vas in Breg. Je strnjeno naselje na jugozahodnem robu Barja. Za severni in zahodni del občine so značilna razpršena naselja. Do koncentracij poselitve prihaja v osrednjem delu ob občinskem središču in ob avtocesti. Južni del občine Vrhnika je pretežno neposeljen, razen na območju Pokojiške planote.

Glede na morfologijo prostora so se največja naselja razvila v ravninskih delih občine, na robu območja Ljubljanskega barja, predvsem tam, kjer je bila omogočena dobra dostopnost. Najizrazitejši primer je mesto Vrhnika, poleg Vrhnike pa še nekaj drugih naselij, na primer: Verd, Bistra, Bevke, Blatna Brezovica in Sinja Gorica.

V širšem območju Vrhnike, predvsem vzdolž stare ceste proti Drenovem Griču, na območju samega Drenovega Griča in Lesnega Brda, pa lahko govorimo o delni razpršenosti poselitve oziroma o širitvi poselitve vzdolž prometnic. Tovrstna poselitev je nastala v novejšem času, predvsem zaradi dobre dostopnosti, ki je vplivala na stihijsko pozidavo območja.

Na območju Rovtarskega hribovja je nastalo več počitniških naselij, prisotne je tudi nekaj avtohtone posamične poselitve in posamična (razpršena) poselitev, ki ni vezana na kmetijsko dejavnost. Poselitev je razpršena, kar pa ni nujno posledica stihijske pozidave območja, temveč je povezana z razgibanim reliefom, s pretežno gozdnatim rastlinskim pokrovom ter relativno slabo prometno dostopnostjo. Tipičen primer take poselitve je Zaplana, poleg nje pa so tu še druga naselja: Jamnik, Jerinov Grič, Prezid, Marinčev Grič, Mizni Dol, Strmica in Trčkov Grič.

Posamična poselitev je značilna tudi za Polhograjsko hribovje, pri čemer moramo izvzeti območje Podlipske doline, kjer je za naselja Podlipa ter Mala in Velika Ligojna značilna gostejša, strnjena pozidava.

4 KRAJINSKE ENOTE Z USMERITVAMI ZA UREJANJE IN RAZVOJ

KZ zajema celotno območje občine Vrhnika.

V nadaljevanju so vse analize in podrobnejši opisi posameznih krajinskih enot narejeni za celo enoto (posega tudi v območje urbanistične zasnove, v okviru katere pa bo zeleni sistem mesta podrobneje obdelan).

4.1 ČLENITEV NA KRAJINSKE ENOTE

Glede na krajinske značilnosti se občina deli na sedem krajinskih enot:

- Ljubljansko barje,
- Mesto Vrhnika z obrobno poselitvijo,
- Iztek Polhograjskega hribovja na Ljubljansko barje,
- Podlipska dolina,
- Smrečje,
- Rovtarsko hribovje,
- Menišija.

Predlagana razdelitev na krajinske enote upošteva reliefne značilnosti, značilnosti v rabi tal, krajinske vzorce in poselitvene značilnosti.

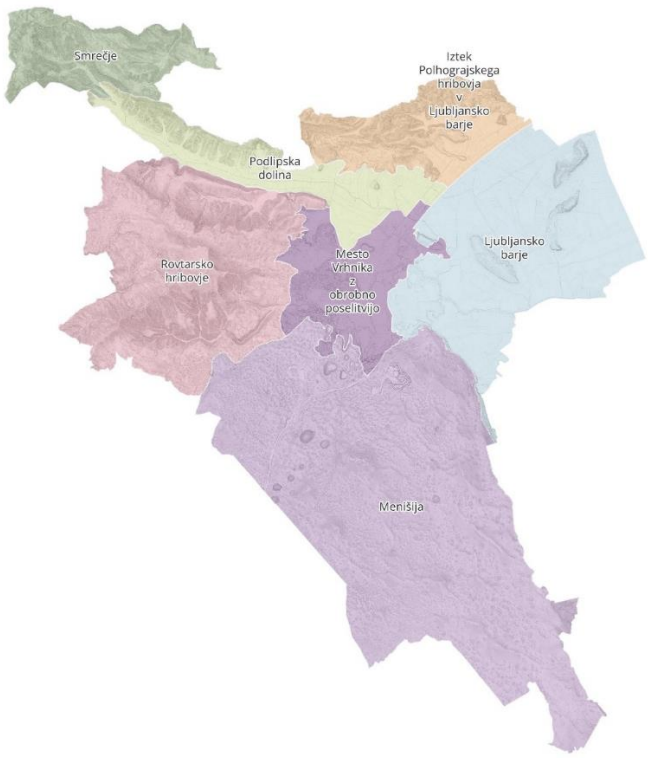

Slika 24 Prikaz območja KZ, delitev na krajinske enote.

4.2 USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ KRAJINSKIH ENOT

4.2.1 LJUBLJANSKO BARJE

4.2.1.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Mejo enote določa meja Krajinskega parka Ljubljansko barje. Zanjo je značilen pregleden ravninski svet kmetijskih zemljišč, ki jih razmejujejo melioracijski jarki ter Ljubljanica, kar predstavlja dominanten krajinski vzorec. Naselja so strnjena, med njimi je dobro ohranjena kmetijska kulturna krajina. Znotraj enote se pojavljajo osamelci z značilnimi barjanskimi vasmi.

V enoti se nahajajo naselja Bevke, Bistra, Blatna Brezovica, Sinja Gorica in Verd, ki so raznolikih tipov. Bistra je majhno naselje na robu barja, ki mu glavni značaj daje Tehnični muzej Slovenije oz. območje nekdanjega samostana s parkom. Prisotne so značilne barjanske vasi na oz. ob osamelcih na barju (Blatna Brezovica, Bevke) in vasi, ki se zaradi lege, privlačne za urbanizacijo, širijo in se že združujejo z mestom Vrhnika (Sinja Gorica, Verd).

Najvišja gostota poseljenosti je v naseljih Verd in Sinja Gorica. Jedro poselitve teh naselij je na ravnini – Ljubljansko barje oz. na prehodu z ravnine v pobočje.

Stavbe za kmetijsko rabo se zgostijo v naseljih. Večina površin ima boniteto zemljišča nad 50, nekatera tudi nad 60, a ne več kot 70. Glede na namensko rabo območje v velikem delu prekrivajo najboljša kmetijska zemljišča (K1).

Ljubljansko barje predstavlja osrednji, ravninski del občine. Gosta rečna mreža na neprepustni ilovici in glini ter majhen strmec vodotokov so vzroki za značilne nižinske poplave, ki jih povzročajo Ljubljanica in njeni pritoki ter tudi visoka podtalnica. Nad barjansko ravnino se dvigujejo posamezni osamelci. Glede na geološke in hidrološke razmere na Ljubljanskem barju prevladujejo oglejna in šotna tla, ki v naravnem stanju niso primerna za poljedelstvo, predvsem zaradi velike vlažnosti in slabih fizikalnih in kemičnih lastnostih, zaradi česar tukaj rastejo predvsem vlagoljubne rastline. Njive pokrivajo le slabih 15 % Ljubljanskega barja, dobro polovico travniki, na katerih je že opaziti procese zaraščanja in okoli četrtino je gozda.

Ljubljansko barje, ki posega na območja več občin, je pod močnim vplivom reke Ljubljanice, ki izvira iz več kraških izvirov v zatrepnih dolinah Retovje in Močilnik pri Vrhniki. Ljubljanica se napaja z vodonosnega območja, velikega okoli 1779 km^2. Količina vode, ki jo prispevajo kraški izviri v okolici Vrhnike, je poprečno 120 m^3/s, ostala voda pa priteka iz neposrednega zaledja barjanske kotline. Odtok vode z Ljubljanskega barja je omejen na 600 m^3/s. Ob močnih padavinah priteka v kotlino okoli 790 m^3/s. Izdaten priliv Gradaščice s Horjulščico in Ižice v Ljubljanico zavre odtok Ljubljanice

iz barja in povzroči poplave. Ob izjemni velikih prilivih je poplavljena polovica Ljubljanskega barja. Vsakoletne poplave pokrijejo okoli 15 % površine. Pojavijo se nekajkrat letno, predvsem v jesensko – zimskem času, včasih tudi spomladi. Poplave večjega obsega imajo povratno dobo 5 – 10 let. V prodnih plasteh pod barjanskimi glinami, ki so za vodo bolj ali manj neprepustne, se pretaka talna voda, ki je na večjem delu območja pod arteškim tlakom. Prodne vodonosnike pod jezerskimi glinami napaja delno tekoča voda, ki ponikne v prod, v glavnem pa kraški in razpoklinski vodonosniki v kamninah Krimsko-Mokriškega hribovja. Podtalnico izkoriščajo kot pomemben vir pitne vode v črpališčih Brest, pri Borovnici in pri Pijavi Gorici. Zgornji sloj podtalnice, ki je najbolj prizadet z onesnaževanjem iz kmetijske, industrijske in komunalne dejavnosti, dovaja okoli 30 % pitne vode za Ljubljano in njeno južno obrobje, Vrhnika pa se napaja iz spodnje plasti vodonosnikov.

Plazljivih območij ni, razen na pobočjih barjanskih osamelcev.

Na območju Ljubljanskega barja se nahaja največja koncentracija in plastenje območij ohranjanja narave. Tu se prepletajo območja Nature 2000, EPO, zavarovana območja in naravne vrednote. Velik del območja prekriva Krajinski park Ljubljansko barje, ki sodi med zavarovana območja narave (ZON), zavarovano pa je tudi na podlagi direktive o habitatih in direktive o pticah (Natura 2000).

Krajinski park je razdeljen na tri varstvena območja: prvo, drugo in tretje varstveno območje. Pod prvo varstveno območje sodi Ljubljanica in del zemljišč na SV delu enote. Ta območja so naravovarstveno najpomembnejša in prednostno namenjena uresničevanju varstva in ohranjanja naravnih vrednot, ugodnega stanja rastlinskih in živalskih vrst, njihovih habitatov ter tistih elementov krajine, ki zagotavljajo njihov obstoj. Večina kmetijskih zemljišč je v drugem varstvenem območju; predeli v okolici poselitve in ob avtocesti pa v tretjem, kjer sta dovoljeni raba prostora in pozidava tako, da sta usklajeni s cilji krajinskega parka.

Območje Ljubljanskega barja kot celota je arheološki teren z najdbami iz vseh arheoloških obdobij od paleolitika do rimskega obdobja. Struga reke Ljubljanice je razglašena za kulturni spomenik državnega pomena, saj je s svojimi bregovi oziroma vodnim zemljiščem izjemno bogato arheološko najdišče.

4.2.1.2 VREDNOTENJE

Za enoto je značilen pregleden ravninski svet kmetijskih zemljišč, ki jih razmejujejo melioracijski jarki ter Ljubljanica in tvorijo dominanten krajinski vzorec. Tipi naselij so raznoliki, med njimi je dobro ohranjena kmetijska kulturna krajina. Znotraj enote se pojavljajo osamelci z značilnimi barjanskimi vasmi.

Gradniki razpoznavnosti so:

- Ravninski svet kmetijskih zemljišč z melioracijskimi jarki
- Ljubljanica
- Strnjena naselja na oz. ob osamelcih
- Osamelci

<u>Pozitivna območja</u> so območja z visoko stopnjo ohranjenih naravnih elementov, ki se prepletajo z elementi kmetijske krajine. Predstavljajo preplet kmetijskih površin, živic, obmejkov, melioracijskih jarkov in spremljajoče obvodne vegetacije. Območja najdemo severno od reke Ljubljanice, v okolici naselij Bevke in Blatna Brezovica. Pozitivno območje je tudi ob stari opekarni, kjer se nahajajo z

vegetacijo členjeni ribniki. Območje ima dobro ohranjene naravne elemente, je biotsko raznovrstno, hkrati je večina ribnikov tudi ribolovnih.

Slika 25 Območje med naseljema Bevke in Blatna Brezovica (vir: Google Street View, 2024)

Točkovne privlačnosti so atraktivne zaradi turizma, športa ali rekreacije. Ena izmed njih je ribiški dom Sinja Gorica, ki se nahaja ob Ljubljanici. Izstopa naselje Bevke z ostanki visokega barja Mali plac, učno potjo in športnim parkom. V naselju Bistra je v kompleksu nekdanjega samostana Tehniški muzej Slovenije s parkom, ki sta privlačni točki za turizem.

Potencialno pozitivno območje je Ljubljanica z obrečnim prostorom, ki se lahko z ustrezno, celostno obravnavo uredi v plovno pot s pristani in postane pozitivno območje v krajini. Z umestitvijo ustreznih ter dopolnjujočih programov v prostor se lahko izoblikuje območje, ki bo spoštovalo naravne elemente in s pomočjo njih generiralo prijetno in privlačno okolje za uporabnike prostora. S premostitvami se lahko povežejo območja ob Ljubljanici, ki jih reka trenutno razmejuje.

Lokacije objektov oziroma možnih ureditev na plovni poti po Ljubljanici (povzeto po viru Strokovne podlage za plovnost Ljubljanice, 2012):

1. Maroltov izvir (območje razširitve)
   Dostop urejen iz ulice Verd oz. ulice Mirke
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto
   - čolnarna

2. Kotnikova domačija (desni breg)
   Dostop urejen iz ulice Verd
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto

3. Športni park Vrhnika (levi breg)
   Dostop urejen iz športnega parka oz. Sternenove ceste
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto
   - splavna klančina (nadvoz)

4. Cankarjev trg (levi breg od mostu »Enajsta šola« do mostu priključka na avtocesto)
   Peš dostop urejen iz Cankarjevega trga in bencinske črpalke
   Infrastruktura:

- vstopno-izstopno mesto
- polnilna postaja za plovila na električni pogon
- splavna klančina
- nov most pod avtocestnim mostom

5. Mokrice na Vrhniki (levi breg pod avtocestnim mostom in podmostje)
   Dostop urejen iz naselja Mokrice in iz ceste Pot na Tojnice
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto
   - polnilna postaja za plovila na električni pogon
   - podvodna splavna klančina (drča) za premostitev brzic

6. Območje proizvodno-obrtne cone Tojnice (levi breg)

Dostop urejen iz ceste Pot na Tojnice

Infrastruktura:
- vstopno-izstopno mesto
- pristanišče za plovila do dolžine 5 m (40 mest)
- suhi vezi (20 mest)
- hangar za popravilo plovil
- polnilna postaja za plovila na električni pogon in gorivo
- splavna klančina
- sanitarije
- klubski prostori
- parkirni prostori

7. Ribiški dom Vrhnika in premostitveni objekt v Sinji Gorici (levi breg)
   Dostop urejen po kolovozu mimo Ribiškega doma Vrhnika do mostu in mimo bajerjev na desnem bregu
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto pod mostom (odprt splav s sanitarijami dolžine 20m)
   - privezi za potrebe ribiške družine
   - polnilna postaja za plovila na električni pogon
   - adaptacija objekta za potrebe peš brvi

8. Samotna kmetija v Bevkah (pri Kaminu) (vstopna točka v učno pot Bevke)
   Dostop po levem bregu urejen po obstoječi cesti do kmetije, na desnem bregu po kolovozu mimo muzeja v Bistri
   Infrastruktura:
   - vstopno-izstopno mesto (odprt splav z javnimi sanitarijami)
   - polnilna postaja za plovila na električni pogon
   - javni splav (možnost prehajanja iz enega brega reke na drugega)

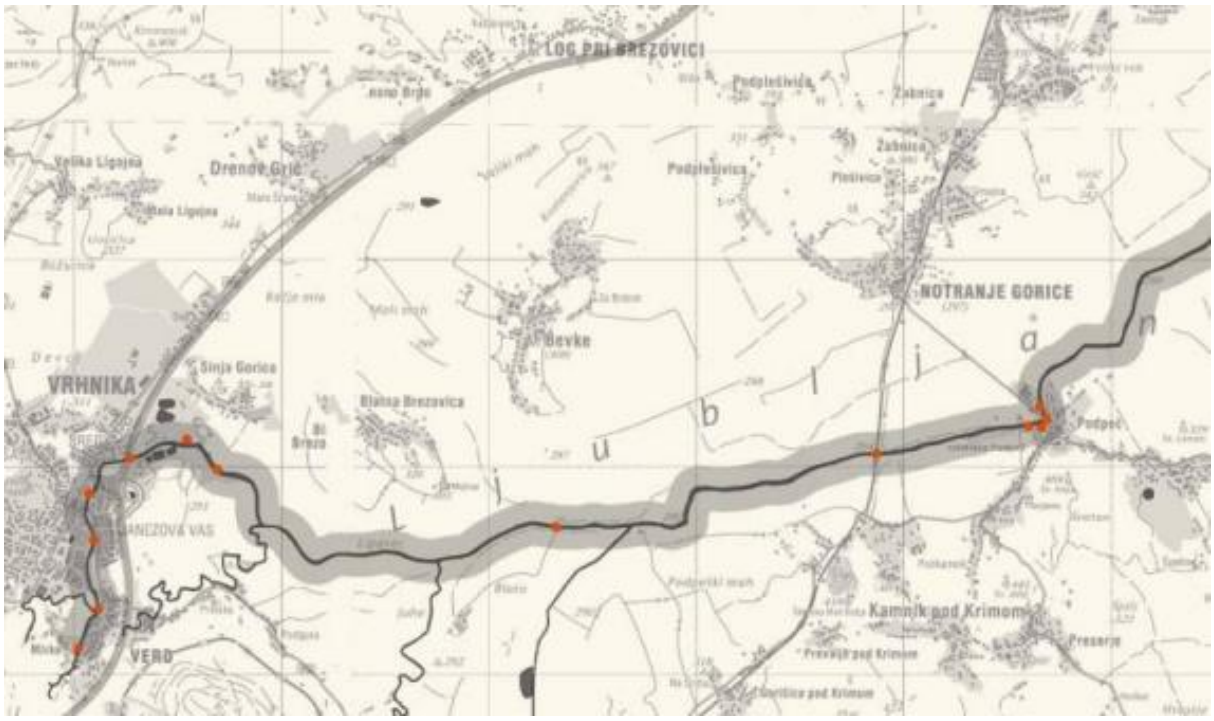

Slika 26 Prikaz novih objektov na in ob Ljubljanici (vir: Strokovne podlage za plovnost Ljubljanice, 2012)

Slika 27 Obstoječi dostopi do Ljubljanice s privezi oziroma pomoli (vir: Google Street View, 2024)

Potencialno negativno območje je naselje Verd, kjer so ob cesti R3-642 Vrhnika-Borovnica težnje po širitvi poselitve nad in pod cesto proti Borovnici. Kljub temu, da se je v preteklosti gradilo ob cesti, širitev danes ni sprejemljiva. Prostor ni varen, hkrati je potrebno ohranjati migracijske poti živali z območja Menišije na barje in obratno.

Negativno območje se nahaja v severnem delu enote - na podobo Ljubljanskega barja in ekosistem enote negativno vpliva združevanje obdelovalnih površin z namenom gojenja monokultur. Zaradi združevanja obdelovalnih površin izginjajo mejice, grmišča in redke gozdne zaplate in s tem pomemben kopenski habitat/koridor za dvoživke.

Slika 28 Monokulturni nasadi koruze (vir: Google Street View, 2024)

Točkovne degradacije predstavljajo spremljajoči objekti ob vrtičkih, ki se pojavljajo predvsem južno od Ljubljanice. Številne manjše lope različnih oblik in materialov povzročajo neurejenost v prostoru. Problematično je tudi območje ob muzeju v Bistri. Nepremišljeni, parcialni in oblikovno slabi posegi v prostor v okolici muzeja, ki so deloma že prisotni, lahko povzročijo razvrednotenje ambienta kulturnega spomenika.

Slika 29 Območje vrtičkov pri Verdu (vir: LUZ, 2024)

Glavne **nevarnosti** za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo naslednji dejavniki:

- kopičenje nelegalnih privezov, pomolov in drugih programov na Ljubljanici in njenem obrečnem prostoru ter posledično omejevanje / preprečevanje javnega dostopa do vode;
- izginjanje mejic, grmišč in redkih gozdnih zaplat zaradi združevanja obdelovalnih površin;
- širjenje naselja Verd ob cesti R3-642 Vrhnika-Borovnica;

- nekontrolirano parkiranje obiskovalcev turističnih in rekreacijskih točk;
- nekontrolirano širjenje vrtičkarskih območij in spremljajočih objektov;
- parcialni, neusklajeni posegi v okolici muzeja v Bistri.

4.2.1.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

Pri načrtovanju novih posegov v prostor se upošteva uredba o Krajinskem parku Ljubljansko barje.

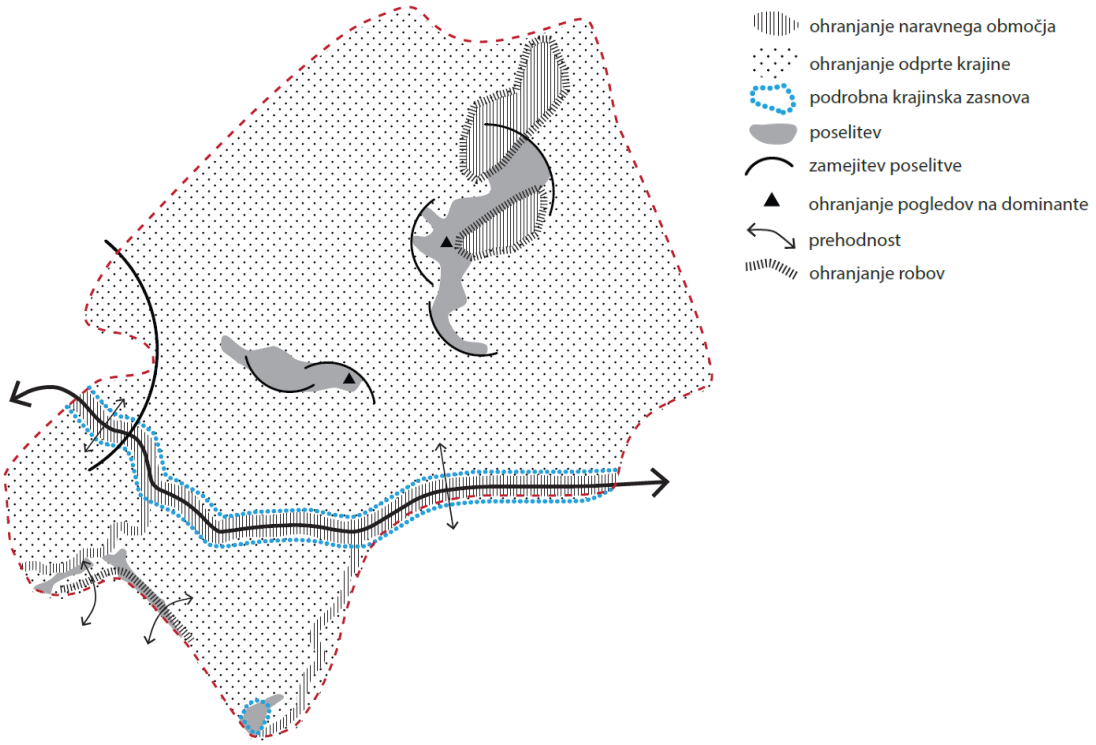

Koncept razvoja je:

1. **Ohranjanje razmerja med poselitvijo in odprto krajino.** Poselitev se usmerja v obstoječa naselja, do zapolnitve nepozidanih stavbnih zemljišč se prednostno izvaja notranji razvoj naselij in ohranjanje obstoječih poselitvenih vzorcev krajinsko prepoznavnih naselij Bevke in Blatna Brezovica. Ob širitvah se preprečuje razpršena gradnja in zlivanje naselij.

2. **Uravnotežen turistično rekreacijski razvoj.** Obstoječi in načrtovani programi ob reki Ljubljanici se celostno obravnavajo in uredijo v smiselno celoto. Povežejo se vsi programi, ki se odvijajo na in ob vodi v celostno in uporabniku prijazno turistično-rekreacijsko omrežje. Poudarek je na aktivaciji tega dela Ljubljanice, ki je del načrta regionalne plovne poti – načrtuje in uredi se več vstopno-izstopnih mest, čolnarn, splavnih klančin, polnilnih postaj za plovila na električni pogon, privezov in pristanišč. Strokovne podlage za plovnost Ljubljanice so deloma narejene, potrebna je njihova nadgradnja in postopna realizacija. Urbana oprema in turistična signalizacija se umeščata zelo konzervativno – po principu »manj je več«.

3. **Izboljšanje prehodnosti prostora za pešce in kolesarje.** Za zagotavljanje varnega in funkcionalnega prehajanja prostora za pešce in kolesarje se načrtuje in uredi več brvi/mostov preko Ljubljanice, ki se jih naveže na turistično – rekreacijsko omrežje. Nove pohodniške in kolesarske poti se primarno načrtujejo po trasah že obstoječih (poljskih) poteh. Zaželeno je, da se predvsem v naseljih pohodniške in kolesarske poti vodijo ločeno od motornega

prometa. Odseke, kjer se izvaja mešana raba /souporaba, je treba jasno označiti in opozoriti uporabnike o dvojni rabi. Poti ob vodotokih je treba načrtovati skupaj s področnimi nosilci urejanja prostora.

4. **Ohranjanje prepoznavnih stikov kmetijske, gozdne in vodne krajine.** Prednostno se ohranjajo krajinske značilnosti prostora - pomembna so predvsem območja kulturne krajine (kmetijske površine, razdeljene z mejicami, melioracijskimi jarki) in osamelci. Ohranja se značaj ravninskih kmetijskih površin v kontrastu z volumni vegetacije osamelcev in vodnih teles.

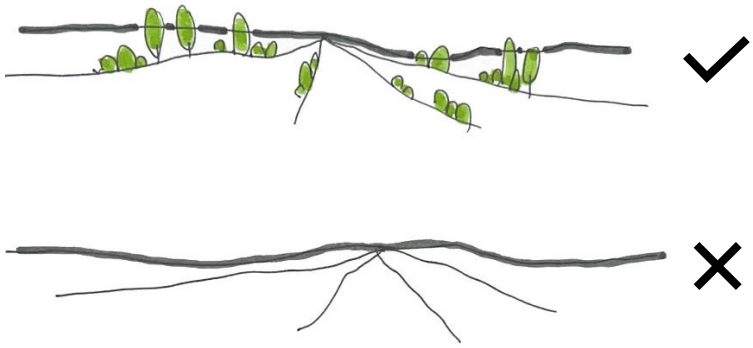

5. **Omejitev večjega števila novih kmetijskih objektov.** Preveritev možnosti gradnje in souporabe skupne lope/kmetijskega objekta za shranjevanje orodja, posebej na območju južno od Ljubljanice.
6. **Revitalizacija degradiranega območja opuščenih glinokopov nekdanje Kotnikove opekarne.** Na podlagi OPPN se sanira območje stare opekarne in opuščenih glinokopov v turistično-rekreacijsko območje.

Podrobna krajinska zasnova

Ljubljanica in njen obrečni prostor: Območje vodnega koridorja reke Ljubljanice naj se celostno ureja s podrobno KZ. Podrobna KZ mora zajemati analizo obstoječih programov v prostoru, njihovo umeščenost in medsebojno kompatibilnost, preveri se in natančno določi (če je smiselno z več variantami) povezave / poti med programi ter jih uskladi s področnimi nosilci urejanja prostora ter določi zaključena območja urejanja in njihovo faznost izvajanja tako, da bo možnost uporabe vodnega koridorja zagotovljena tudi v času izvajanja posamezne faze.

Širše območje kompleksa Bistra: Območje spomenika z vplivnim območjem naj se celostno ureja s podrobno KZ. Podrobna KZ mora zajemati analizo obstoječih programov v prostoru, njihovo umeščenost in medsebojno kompatibilnost, njihove razvojne potrebe ter predlagati zasnovo območja. Preveriti je treba tudi sprejemljivost pobud in predlogov za umeščanje novih objektov in dejavnosti v vplivnem območju, ki se pojavljajo v različnih časovnih obdobjih (kot npr. dodatne parkovne ureditve, turistični objekti, širitev stanovanjskih objektov ipd.)

4.2.2 MESTO VRHNIKA Z OBROBNO POSELITVIJO

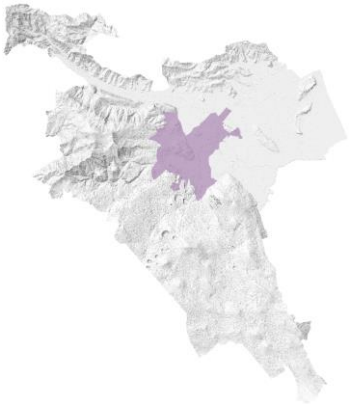

4.2.2.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Enoto zaznamujejo naselja z visoko gostoto poseljenosti. Na podlagi tega merila in morfologije terena so določene meje enote. Na severu enota meji na območje naravne vrednote Podlipska dolina, na vzhodu na območje Krajinskega parka Ljubljansko Barje, na jugu in na zahodu pa na reliefno višji kraški svet Rovtarskega hribovja in Menišije.

Mesto Vrhnika je občinsko središče in je funkcionalno povezana z naselji Verd, Mirke, Stara Vrhnika in Sinja Gorica ter s svojimi kapacitetami javne infrastrukture krije tudi lokalne potrebe teh naselij. Najvišja gostota poseljenosti je v mestu Vrhnika, višja gostota je tudi v naseljih Verd in Sinja Gorica. V skladu s Strategijo prostorskega razvoja Slovenije 2050 je Vrhnika središče četrte ravni in je vključena v širše mestno območje Ljubljane.

Na Vrhniki iz več kraških izvirov v zatrepni dolini izvira reka Ljubljanica (Močilnik, Retovje). Na območju občine Ljubljanico prečka 7 mostov. Ljubljanica je s svojimi izviri del Krajinskega parka Ljubljansko barje in je zavarovano območje. Večina parka v tem delu sodi v prvo varstveno območje, deloma tudi v tretje. Ekološko pomembno območje Ljubljansko barje se nahaja na JV delu enote. V enoti je tudi veliko naravnih vrednot, med drugimi skupina kraških izvirov Male Ljubljanice pri Vrhniki in skupina kraških izvirov Velike Ljubljanice pri Verdu.

V enoti je več enot kulturne dediščine, ki je skoncentrirana v naselju Vrhnika. Prevladuje stavbna in memorialna dediščina. Največji del prekriva arheološko najdišče Nauportus in znotraj njega Trško jedro z značilno silhueto z dominantno cerkvijo sv. Trojice.

4.2.2.2 VREDNOTENJE

Gradniki razpoznavnosti so:

- Višja gostota poseljenosti
- Rahlo razgiban relief na obrobju
- Ljubljanica z Močilnikom

<u>Pozitivno območje</u> predstavlja hrib s cerkvijo Sv. Trojice nad Vrhniko, ki je prostorska dominanta. Območje je privlačno za rekreacijo in preživljanje prostega časa ter ima simbolični in kulturni pomen. Ob cerkvi so travnate površine, ki preidejo v gozd. Značilen je kraški relief s številnimi vrtačami. Z vrha hriba se odpirajo pogledi na Vrhniko. Za celovito urejanje je sprejet Občinski podrobni prostorski načrt za območje Sv. Trojice na Vrhniki (Naš časopis, št. 496/21).

Slika 30 Značilen pogled na hrib s cerkvijo Sv. Trojice (vir: Google Street View, 2024)

Točkovne privlačnosti v enoti predstavljajo cerkev Sv. Trojice, Športni park Vrhnika in izvir Ljubljanice pri Močilniku. Točke so privlačne za rekreacijo, preživljanje prostega časa ali turizem.

Slika 31 Izvir Ljubljanice pri Močilniku (vir: LUZ, 2024)

Potencialno pozitivno območje je Ljubljanica z njenim obrečnim prostorom, ki se lahko z ustrezno, celostno obravnavo uredi v plovno pot s pristani in postane pozitivno območje v krajini. Z umestitvijo ustreznih ter dopolnjujočih programov v prostor se lahko izoblikuje območje, ki bo spoštovalo naravne elemente in s pomočjo njih generiralo prijetno in privlačno okolje za uporabnike prostora. S premostitvami se lahko povežejo območja ob Ljubljanici, ki jih reka trenutno razmejuje, na primer Športni park Vrhnika, naselje Verd, Cankarjev trg. Potencialno območje je tudi območje izvira Ljubljanice Močilnik, ki je turistična in rekreativna atrakcija. Zanj se predlaga celostna turistično-rekreacijska ureditev. Poleg omenjenih ureditev je na območju opuščene vojašnice predviden doživljajski park »Argonavti« z različnimi programskimi območji.

Potencialno negativna območja najdemo na vznožju hriba s cerkvijo Sv. Trojice nad Vrhniko, kjer se poselitev širi v pobočje.

Slika 32 Širitev poselitve v pobočje (vir: Google Street View, 2024)

Točkovne degradacije v enoti najbolj množično predstavljajo deponije ali ostanki industrijske dejavnosti (stara opekarna, deponija materiala Verd, opuščen del IC Tojnice) in jambo plakati ob regionalni cesti Brezovica – Vrhnika.

Slika 33 Degradirano območje stare opekarne in glinokopa. (vir: Google Street View, 2024)

Glavne **nevarnosti** za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo naslednji dejavniki:

- nekontrolirana sub urbanizacija in zlivanje naselij, širjenje pozidave na hrib Sv. Trojice,
- neustrezna tipologija novogradenj stavb in zunanjih ureditev (oblikovna neskladnost objektov (neustrezni gabariti, ravne strehe, barve fasad, neprimerni arhitekturni elementi – stolpiči, izzidki,…), neustrezno umeščanje objektov na strm teren (predimenzionirani oporni in podporni objekti, izravnave terena), neustrezno ograjevanje (neprimerni materiali, oblikovna prenasičenost idr.).

4.2.2.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

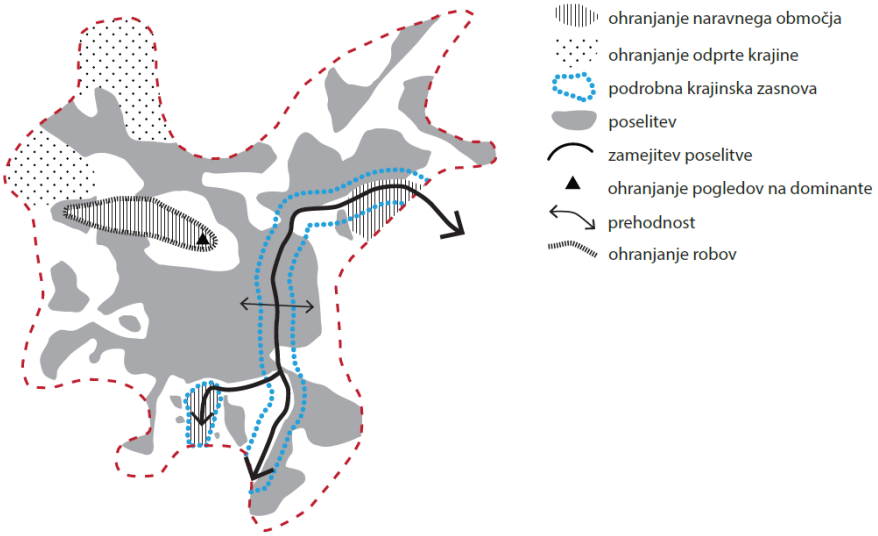

Koncept razvoja je:

1. **Usmerjanje poselitve v zgoščanje poselitvenih območij**, pri čemer se znotraj poselitvenih območij **ohranja ustrezen delež zelenih površin**. Širitev poselitve na hrib Sv. Trojice nad Vrhniko ni sprejemljiva.

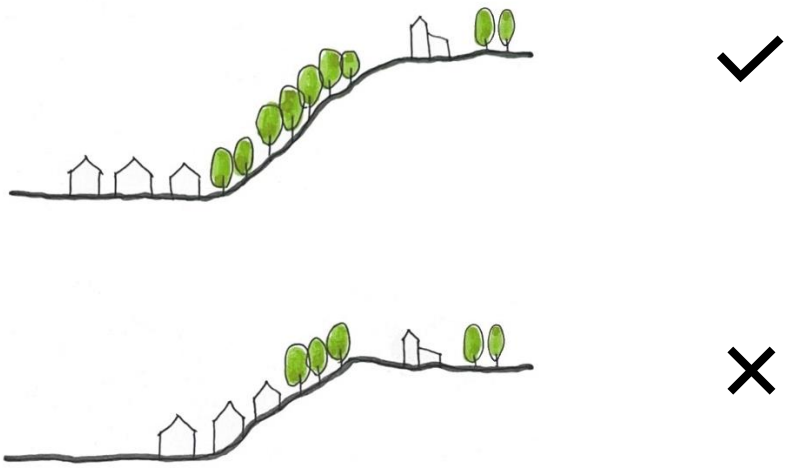

2. **Ohranjanje vedut na dominante v prostoru.** Izpostavljene lege se še naprej namenjajo stavbam, ki v krajini nosijo posebno simboliko, ohranja se izrazite in lepe poglede, kot npr. pogled na cerkev Sv. Trojice. Preprečuje se njihovo zastiranje oziroma degradacijo pogledov.

3. **Regulirano umeščanje turistične in rekreacijske infrastrukture.** Urbana oprema in turistična signalizacija se umeščata zelo konzervativno – po principu »manj je več«.

Podrobna KZ

Izvir Ljubljanice Močilnik: Za območje se predlaga podrobna KZ (ali samostojna strokovna podlaga) za celostno in sonaravno ureditev območja naravnega spomenika za doživljanje naravne in kulturne dediščine ter za spremljajoče turistične namene, ob upoštevanju programov, ki tam že tradicionalno potekajo. Uredi se parkirišče za goste gostišča in obiskovalce naravne znamenitosti, dovoljeno je

tudi parkirišče za avtodome, a mora biti odmaknjeno od naravne znamenitosti. Ohranja se obrežna vegetacija. Točko se naveže na plovno pot.

4.2.3 IZTEK POLHOGRAJSKEGA HRIBOVJA NA LJUBLJANSKO BARJE

4.2.3.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Glavna značilnost enote je prehod iz hribovitega na ravninski svet s posamično poselitvijo in manjšimi vasmi na vznožju Polhograjskega hribovja in kmetijskimi površinami z vmesnimi zaplatami gozda. V ravninskem delu sta večji naselji Lesno Brdo in Drenov Grič, ki sta v preteklosti rastli vzdolž prometnic. Jugozahodna meja enote sega do naravne vrednote Podlipska dolina, na jugovzhodnem delu pa do Ljubljanskega barja oziroma avtoceste, kjer je pas menjave kmetijskih površin s poslovno-storitvenimi dejavnostmi.

V krajinski enoti so naslednja naselja (po območjih RPE): Lesno Brdo, Drenov Grič, Mala Ligojna, Velika Ligojna, del Stare Vrhnike in Sinje Gorice. V obdobju od 2011 do 2023 se je število prebivalcev povečalo v vseh naseljih območja, še posebej v naselja Mala in Velika Ligojna. Strategije na podeželju sicer poudarjajo le potrebo po ohranjanju obstoječega prebivalstva, v omenjenih naseljih pa gre predvsem za selitveni prirast in le deloma naravni prirast.

V krajinski enoti je največja verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov na izteku hribovitega sveta na ravnino. Prepoznanih je več takšnih območij, predvsem na območju Lesnega Brda ter Velike in Male Ligojne, kjer veljajo zahtevni ukrepi za preprečevanje erozijske nevarnosti. Na evidentiranih območjih zahtevnih ukrepov so tudi nekatere obstoječe stavbe. Na ogroženih območjih je zato pred načrtovanjem vseh posegov v prostor obvezen obširen in detajlni pregled terena s strani inženirskega geologa.

Enoto prečkajo naslednji potoki: Lahovka, , Podlipščica in Zrnica. Slednja ima velik vpliv na tvorbo kulturne krajine, saj se ob njej nizajo kmetijske površine in mokrotni travniki. Ta del enote je tudi poplavno ogrožen. Na pobočjih Polhograjskega hribovja, v naseljih Lesno Brdo in Drenov Grič je velika verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov.

Na območju se nahajata ekološko pomembni območji Ligojna in del Ljubljanskega barja na jugu. V naselju Lesno Brdo je opuščen Kuclerjev kamnolom s fosilnimi najdišči, ki je naravna vrednota.

Pod kulturno dediščino spada več arheoloških najdišč in vas Mala Ligojna. Ta ima značilno silhueto, ki izstopa iz temnega ozadja poraščenih pobočij. Izrazita dominanta tudi v širšem prostoru je cerkev sv. Lenarta. Skozi območje teče tudi delno ohranjena trasa železniške proge med Brezovico in

Vrhniko. Proga je bila ukinjena, danes je uporabljena kot rekreacijska pot, v naselju Drenov Grič kot cesta.

4.2.3.2 VREDNOTENJE

Južni in zahodni del enote sta prepoznana kot dobro ohranjena, saj so v njem izrazite naravne kakovosti in krajinski vzorci. Oceno ohranjenosti znižujeta poselitveni območji Drenov Grič in Lesno Brdo, kjer gre za rastočo poselitev vzdolž prometnic.

Gradniki razpoznavnosti so:

- Prehod iz hribovitega na barjanski svet
- Posamična poselitev in rastoča naselja
- Pas menjave kmetijskih površin s poslovno-storitvenimi dejavnostmi ob avtocesti in regionalni cesti

Pozitivno območje je poselitveno območje naselij Velika in Mala Ligojna, kjer je še ohranjeno ustrezno razmerje med grajenim prostorom in krajinskim obrobjem. Krajinske prvine, kot so na primer z gozdom porasla pobočja, zaplate gozda na ravnini, kmetijske površine, pogledi na dominante, so dobro ohranjene.

Slika 34 Mala Ligojna (vir: LUZ, 2024)

Točkovno privlačnost predstavlja Kuclerjev kamnolom, ki je turistično-rekreacijska točka in naravni spomenik.

Potencialno negativno območje v enoti je območje poslovno-storitvenih con ob regionalni in avtocesti, kjer so težnje po širitvah. Širitev pozidave po celotnem pasu ob avtocesti, od Lesnega Brda do Vrhnike ni sprejemljiva, med pozidanimi prostori je treba ohranjati koridorje odprtega prostora.

Potencialno negativna območja se nahajajo tudi ob območjih obstoječe posamične poselitve na izteku hribovitega zaledja, saj obstajajo težnje po nadaljnjih širitvah.

Negativno območje v enoti predstavlja pas med avtocesto in regionalno cesto, v katerem se nizajo različne skupine objektov in dejavnosti z manipulacijskimi odprtimi površinami, stavbami in prefabrikati zelo različnih dimenzij in oblikovanja in direktnimi uvozi na regionalno cesto. Prostor je vizualno in funkcionalno degradiran.

Slika 35 Degradirano območje med avtocesto in regionalno cesto (vir: Google Street View, 2024)

Glavne **nevarnosti** za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo naslednji dejavniki:

- stihijska širitev poselitve in nadaljnja gradnja vzdolž prometnic predvsem v naseljih Drenov Grič in Lesno Brdo;
- širitev gradenj na ogrožena območja (plazljiva in poplavno ogrožena);
- neustrezna tipologija novogradenj stavb in zunanjih ureditev (oblikovna neskladnost objektov (neustrezni gabariti, ravne strehe, barve fasad, neprimerni arhitekturni elementi – stolpiči, izzidki,...), neustrezno umeščanje objektov na strm teren (predimenzionirani oporni in podporni objekti, izravnave terena), neustrezno ograjevanje (neprimerni materiali, oblikovna prenasičenost idr.);
- neprimerno umeščanje kmetijsko gospodarskih objektov in rastlinjakov v kmetijsko krajino (vizualno onesnaženje in izguba kvalitetne kmetijske / kulturne krajine);
- širitev poslovno-storitvene cone v Drenovem Griču po celotnem prostoru ob avtocesti.

4.2.3.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

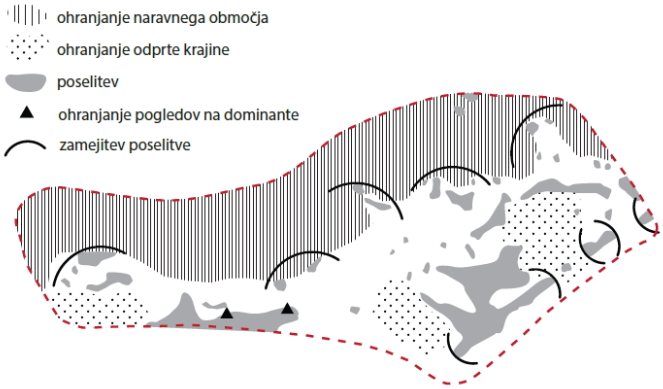

Koncept razvoja je:

1. **Ohranjanje razmerja med poselitvijo in odprto krajino.** Poselitev se usmerja v obstoječa poselitvena območja. Do zapolnitve nepozidanih stavbnih zemljišč se prednostno izvaja notranji razvoj naselij in ohranjanje obstoječih poselitvenih vzorcev krajinsko prepoznavnih naselij Mala in Velika Ligojna. Ob širitvah se preprečuje razpršena gradnja in zlivanje naselij.
2. **Ohranjanje vedut na dominante v prostoru.** Izpostavljene lege se še naprej namenja stavbam, ki v krajini nosijo posebno simboliko, ohranja se izrazite in lepe poglede, kot npr.

pogled na cerkev Sv. Lenarta. Preprečuje se njihovo zastiranje oziroma degradacijo pogledov.

3. **Širitev poslovno-storitvene cone v Drenovem Griču,** a do take velikosti, da se ohranjajo pasovi odprte krajine in prehodnost med Ljubljanskim barjem in obravnavano enoto, ter členitev med poselitvenimi območji.
4. **Širitev kamnoloma Lesno Brdo in obnova objekta v Kuclerjevem kamnolomu,** za namen mladinske prostočasne in kulturne dejavnosti. Uredi se vstopna točka v geološki spomenik Kuclerjev kamnolom (info točka, parkirišče, ipd.). Vključno s širitvijo kamnoloma je treba izvajati sprotno sanacijo in rekultivacijo, ki se mora izvesti z avtohtonimi rastlinskimi vrstami.

4.2.4 PODLIPSKA DOLINA

4.2.4.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Glavna značilnost enote je ravno dno Podlipske doline s strmejšim hribovitim severnim obrobjem. Vzhodno in južno mejo enote določa naravna vrednota Podlipska dolina, ki se iz ozke doline Podlipščice razprostre do odprte krajine barja. Na prehodu iz hribovitega severnega obrobja na ravninski svet so skupine posamične poselitve in osrednje strnjeno naselje Podlipa.

Podlipska dolina je dobro ohranjena, pestra in lepo urejena kulturna krajina. Na dnu doline ležijo Podlipa in nekaj drugih zaselkov. Poselitev je razpršena, vendar je njena razpršenost povezana s krajinskimi značilnostmi območja, avtohtonostjo poselitve in kmetijsko dejavnostjo na območju.

Dolino zaznamuje potok Podlipščica, ki se v Sinji Gorici na robu Ljubljanskega barja zliva v reko Ljubljanico. Potok je bil v preteklosti reguliran, danes pa s pritoki prispeva k poplavni ogroženosti območja.

V krajinski enoti je največja verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov na severnem robu Podlipske doline. Prepoznanih je več takšnih območij, kjer veljajo zahtevni ukrepi za preprečevanje erozijske nevarnosti. Na evidentiranih območjih zahtevnih ukrepov so tudi nekatere obstoječe stavbe. Na ogroženih območjih je zato pred načrtovanjem vseh posegov v prostor obvezen obširen in detajlni pregled terena s strani inženirskega geologa.

Mokrotni travniki v dolini Podlipščice so zaščitena naravna vrednota. Območje Podlipske doline je zaščiteno tudi kot območje visoke krajinske vrednosti z barjanskimi značilnostmi: raven travnat svet z obdelovalnimi površinami, prekinjenimi z linearnimi potezami vodotoka in vegetacijo. Konec doline zapira naselje Podlipa.

V enoti se nahaja arheološko najdišče Podlipa, ki spada v register kulturne dediščine. Dolina ima visoke krajinske vrednosti, v registru kulturne dediščine je evidentirana kot kulturna krajina.

4.2.4.2 VREDNOTENJE

Območje je v celoti prepoznano kot dobro ohranjeno, negativnih območij in točkovnih degradacij je zelo malo. Gradniki razpoznavnosti so:

- Prehod iz gozdnega hribovitega zaledja na ravninski svet kmetijskih zemljišč
- Podlipščica s pritoki
- Ravninski svet kmetijskih zemljišč z mokrotnimi travniki
- Avtohtoni vzorec posamične poselitve in strnjeno naselje

Pozitivno območje predstavlja celoten ravninski del Podlipske doline s potokom Podlipščica. Vzorec poselitve je avtohton in se kot tak tudi ohranja. Značilno zaporedje krajinskih vzorcev je hribovito zaledje, ki se izteka v ravnino, kjer se mestoma pojavi poselitev (ponekod so ob hišah ohranjeni sadovnjaki), sledi cesta, nato kmetijske površine in potok Podlipščica z obvodno vegetacijo. Kot pozitivno območje so prepoznani tudi mokrotni travniki na jugovzhodu enote, ki so zavarovani kot naravna vrednota.

Slika 36 Podlipska dolina (vir: LUZ, 2024)

Točkovna privlačnost je staro jedro naselja Podlipa s cerkvijo sv. Brikcija.

Potencialno negativna območja se pojavljajo med obstoječo poselitvijo ob cesti in potokom Podlipščica. Območje je poplavno ogroženo, zato širjenje novogradenj pod cesto in v bližino vodotoka ni ustrezno. Prav tako gradnja ni zaželena na vznožju Polhograjskega in Rovtarskega hribovja, saj je območje plazljivo.

Slika 37 Oddaljenost novogradenj od lokalne ceste (vir: Google Street View, 2024)

Točkovno degradacijo v prostoru predstavlja kompostarna, ki je umeščena na območje odprte krajine, med potokoma Podlipščica in Lahovka.

V zadnjem času se pojavljajo tudi nekatere gradnje, ki so arhitekturno neustrezne.

Slika 38 Arhitekturno neustrezna gradnja (vir: Google Street View, 2024)

Nevarnosti za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo:

- širitev poselitve v bližino vodotoka Podlipščica ali na plazljiva območja;
- neprimerno umeščanje kmetijsko gospodarskih objektov in rastlinjakov v kmetijsko krajino (vizualno onesnaženje in izguba kvalitetne kmetijske / kulturne krajine);
- neustrezna tipologija novogradenj stavb in zunanjih ureditev (oblikovna neskladnost objektov (neustrezni gabariti, ravne strehe, frčade, ograje, barve fasad, neprimerni arhitekturni elementi – stolpiči, izzidkiipd.), neustrezno umeščanje objektov na strm teren (predimenzionirani oporni in podporni objekti, izravnave terena), neustrezno ograjevanje (neprimerni materiali, oblikovna prenasičenost idr.).

4.2.4.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

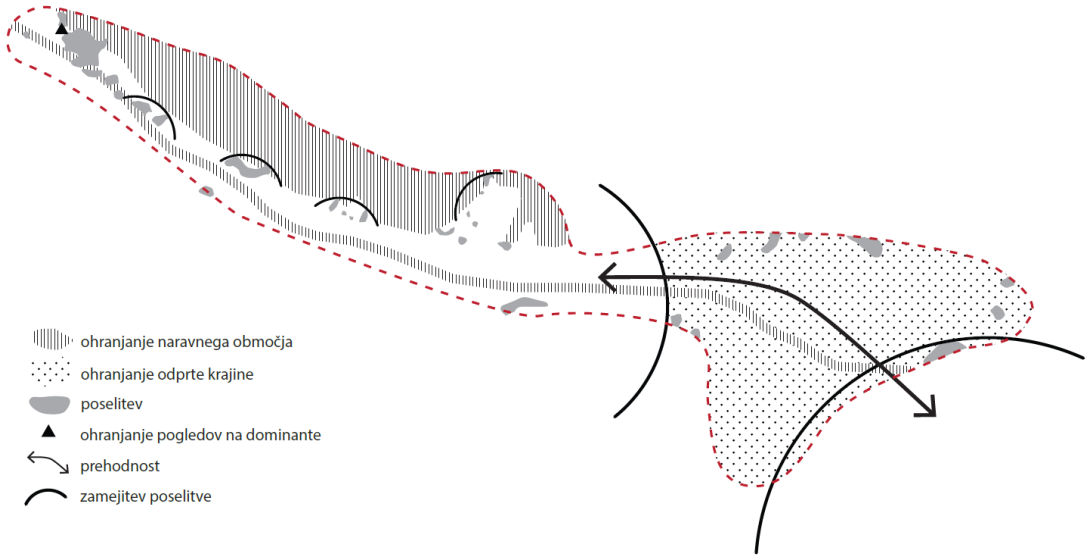

Koncept razvoja je:

1. **Ohranjanje avtohtonega vzorca poselitve.** Usmeritve za razvoj posamične poselitve so varovanje obstoječe avtohtone posamične poselitve in razvoj poselitve, ki z dejavnostjo prispeva h kvalitetnemu poselitvenemu vzorcu v krajini. Pri poseganju v prostor je treba upoštevati dejstvo, da je območje potencialno ogroženo s pobočnimi premiki. Večje širitve stavbnih zemljišč niso dopustne, izjemoma so v manjšem obsegu dopustne v ravninskem delu ob cesti kot zapolnitve vrzeli, pri čemer je treba upoštevati varnostni vidik priključevanja na cesto Smrečje - Žiri.

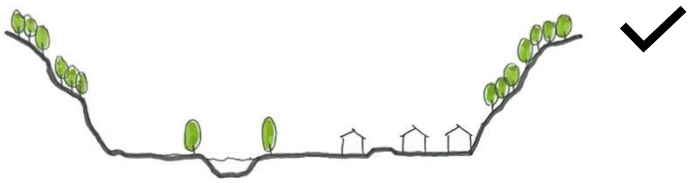

4.2.5 SMREČJE

4.2.5.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Smrečje je območje v severnem delu občine Vrhnika, za katero je značilna posamična poselitev samotnih kmetij in zaselkov. Enoto zaznamujejo velike strmine z manjšimi pobočnimi pregibi, prostrane slemenske terase in globoko zarezane doline aktivnih rek in potokov. Zaradi velikih razlik v naklonu in višjih nadmorskih višin je v tej krajinski enoti velik del površja porasel z gozdom, manj je pozidanih površin ter njiv in vrtov. Na jugovzhodu meja enote sega do naselja Podlipa.

Polhograjsko hribovje je hribovito območje z visokimi nakloni in razponom nadmorskih višin. Zato in zaradi geološke podlage je v enoti velika verjetnost zemeljskih plazov. Enota ni poplavno ogrožena.

Po severni občinski meji teče potok Horjulka, ki ima status naravne vrednote. Prav tako je kot naravna vrednota določeno nahajališče blagajevega volčina.

V register kulturne dediščine spadajo značilne stare domačije, ki združujejo bivalne in gospodarske prostore, ter cerkev Marijinega vnebovzetja.

4.2.5.2 VREDNOTENJE

Enota je prepoznana kot zelo dobro ohranjena, saj ima dobro prepoznavne krajinske vzorce in ohranjene naravne kakovosti (sklenjena naravna območja brez urbanih rab, območja z ohranjeno biotsko pestrostjo, ipd.). Gradniki razpoznavnosti so:

- Avtohtoni vzorec posamične poselitve - samotne kmetije (celki)
- Strmine
- Menjava gozda s kmetijskimi površinami (pašniki)

Celotno Smrečje predstavlja pozitivno območje. Trenda širjenja poselitve na to območje ni, enota je izrazito usmerjena v kmetijstvo. Krajinska slika je sestavljena iz različnih prvin, ki se spreminjajo glede na naklon terena. Samotne kmetije stojijo na mestih, kjer teren to dovoljuje, sledijo pašniki, nato pa v največjih naklonih območje prerašča gozd.

Slika 39 Razmerje med gozdnimi in ostalimi površinami (vir: Google Street View, 2024)

Slika 40 Spreminjanje rabe glede na naklon – samotna kmetija, pašniki, gozd (vir: Google Street View, 2024)

Točkovna privlačnost je cerkev Marijinega vnebovzetja, ki stoji na vrhu hriba in je obdana z lipami.

Potencialno negativna območja so prostori v okolici celkov, kjer obstaja možnost umeščanja rab, ki so v prostoru tuje. Turistične in rekreacijske rabe bi lahko povzročile konflikt z obstoječo rabo kmetijstva. Potencialno negativno območje se nahaja tudi na vznožju Rovtarskega hribovja, na jugu enote, kjer je velika možnost pojavljanja plazov. Širitev poselitve zahodno od Podlipe zato ni zaželena.

Slika 41 Pojavljanje plazov na vznožju Rovtarskega hribovja (vir: LUZ 2024)

Nevarnosti za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo naslednji dejavniki:

- umeščanje rab, ki so v prostoru tuje in bi povzročile konflikt (predvsem turistična infrastruktura);
- gradnja na plazljivih območjih;
- opuščanje kmetijske dejavnosti in zaraščanje pašnikov.

4.2.5.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

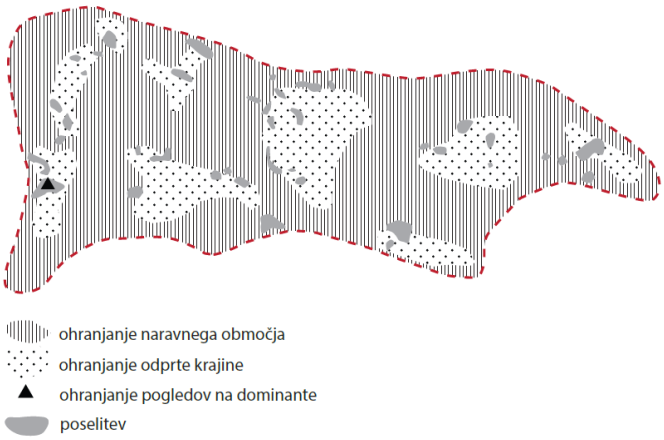

1. **Ohranjanje celkov.** Poselitev je posamična in s krajinskimi prvinami, ki obdajajo objekte, tvori značilni krajinski vzorec. Ohranja se razmerje med gozdnimi in ostalimi površinami. Zaraščanje površin, ki niso prekrite z gozdom, se preprečuje s spodbujanjem obstoječe rabe (pašniki).

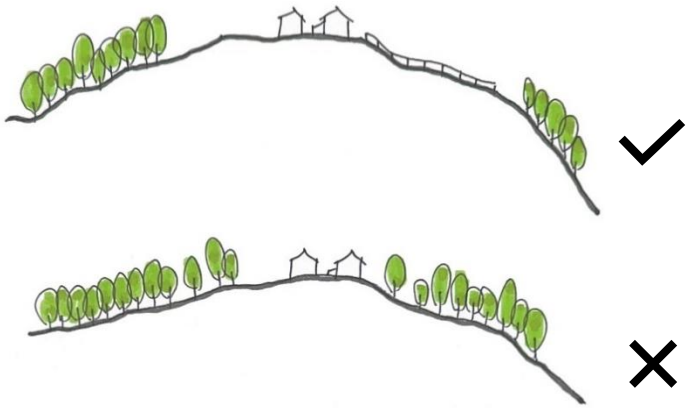

2. Dopuščanje **širitve stavbnih zemljišč za potrebe kmetijstva.**

4.2.6 ROVTARSKO HRIBOVJE

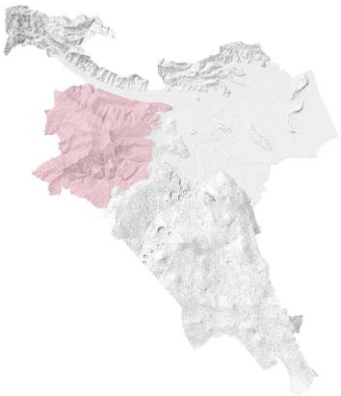

4.2.6.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Enoto zaznamuje izrazita prisotnost posamične avtohtone poselitve (avtohtonih kmetij je še zelo malo), posamične (razpršene) novejše poselitve in nekdanjih počitniških naselij, v katerih je opaziti močan trend spreminjanja počitniških hiš v stalna prebivališča, kar povzroča mnoge funkcionalne težave, saj na območju ni primerne infrastrukture (hodniki za pešce, mreža oskrbnih funkcij, kanalizacija).

Pritiski poselitve na območje so veliki – od leta 2011 do 2021 so največji delež prebivalcev v občini pridobila naselja Jamnik, Jerinov Grič, Mizni Dol in Trčkov Grič. V preteklosti je v enoti delovalo smučišče Ulovka, za katerega se po opustitvi iščejo novi ustrezni programi.

Za vse reke in potoke v Rovtarskem hribovju je značilen hudourniški značaj s površinsko vodno mrežo, zato se vsakih nekaj deset let na širšem območju hribovja pojavijo poplave. Severni del Rovtarskega hribovja ima podobne hidrografske značilnosti kot Polhograjsko hribovje, za južni del

pa je značilna prisotnost kraških značilnosti s številnimi vrtačami. Enota predstavlja prehod v dinarski svet.

Nevarnost plazljivosti v enoti je na meji z občino Logatec, v naseljih Prezid, Marinčev Grič, Jamnik, Zaplana in Mizni Dol.

Večina območja je prekritega z gozdom, nekateri deli so določeni kot varovalni gozdovi. Območje Zaplane je ekološko pomembno območje in je tudi pod varstvom Nature 2000, po direktivi o habitatih. Znotraj enote se nahaja nekaj naravnih vrednot, med drugim Bela pri Vrhniki in kraški izvir na jugu ter Slabetova grapa na severu. Poleg naštetih je kot naravna vrednota evidentirano še nahajališče blagajevega volčina, tise in bodike.

Enot kulturne dediščine je malo, na območju se nahajajo manjša arheološka najdišča in nekaj enot stavbne dediščine.

4.2.6.2 VREDNOTENJE

Gradniki razpoznavnosti so:

- Avtohtoni vzorec posamične poselitve
- Počitniška naselja s trendom spreminjanja počitniških hiš v stalna prebivališča
- Ulovka
- Kraški svet z vrtačami in menjavo gozdnih in kmetijskih površin

Točkovnih privlačnosti je v enoti veliko, od tod posledično izhajajo ideje in pobude za nove ureditve. Ob naselju Jamnik se nahaja nekdanje smučišče Ulovka, ki je atraktivno pohodniško območje. Na vrhu je koča na Planini nad Vrhniko. Zanimiva točka za pohodništvo je tudi izvir Lintvern z razgledišcem, ki se nahaja v južnem delu enote. Nekoliko dolvodno, v dolini potoka Bela, stoji Star maln, ki je privlačna točka za turizem.

Potencialno pozitivno območje je prostor nekdanjega smučišča Ulovka, kjer je možnost ureditve novih rekreacijskih površin, na primer kolesarskih poti in druge kolesarske infrastrukture. Prav tako je možnost ureditve nove kolesarske poti od Planine nad Vrhniko do mesta Vrhnika. Star Maln z okolico je potencialno območje za nove turistično-rekreacijske ureditve.

Potencialno negativna območja so vsa območja posamične poselitve in nekdanja naselja počitniških hiš – naselja Zaplana, Marinčev Grič, Mizni Dol, Prezid, Jerinov Grič in Trčkov Grič. Obstaja nevarnost širitve tovrstne poselitve in nadaljnjega spreminjanja počitniških hiš v stalna prebivališča. Glede na pomanjkljivo infrastrukturno opremljenost in kraški svet lahko pride do okoljskih degradacij.

Slika 42 Razpršena gradnja na območju Zaplane (vir: LUZ, 2024)

Točkovna degradacija je divje parkirišče na vzhodnem delu enote, ob podjetju Hamex.

Negativno območje v enoti predstavlja kamnolom Čelo, ki je vidno izpostavljen in vpliva na krajinsko sliko Podlipske doline. Problematično je tudi zasipavanje vrtač na južnem delu enote in širjenje poselitve na Krošljevem hribu. .

Slika 43 Kamnolom Čelo z Rovtarskim hribovjem v ozadju, pogled iz Podlipske doline (vir: Google Street View, 2024)

Slika 44 Zasipavanje vrtač v naselju Strmica (vir: LUZ, 2024)

Glavne **nevarnosti** za spremembo in degradacijo krajinske enote predstavljajo naslednji dejavniki:

- stihijska širitev poselitve na infrastrukturno neopremljenih oz. slabo opremljenih območjih;
- širitev gradenj na ogrožena območja (plazljiva območja, vrtače);
- neustrezna tipologija novogradenj stavb in zunanjih ureditev (oblikovna neskladnost objektov (neustrezni gabariti, ravne strehe, barve fasad, neprimerni arhitekturni elementi – stolpiči, izzidki ipd.), neustrezno umeščanje objektov na strm teren (predimenzionirani oporni in podporni objekti, izravnave terena), neustrezno ograjevanje (neprimerni materiali, oblikovna prenasičenost idr.);
- sprememba namembnosti počitniških objektov v objekte za stalno naselitev na območjih, ki se ne urejajo celovito.

4.2.6.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

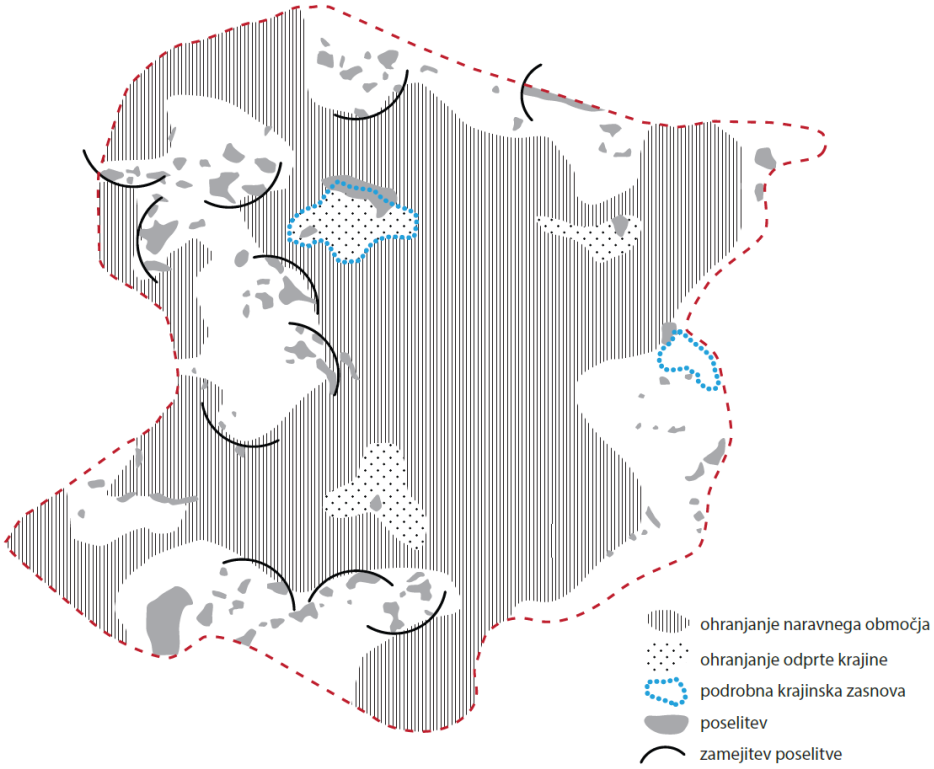

1. **Omejevanje širitve poselitve.** Širitve naselij se izvedejo po zapolnitvi praznih stavbnih zemljišč. Preprečuje se zlivanje naselij. Ne širi se in ne ustvarja se novih žarišč posamične poselitve (razpršene gradnje). Predvsem je širjenje potrebno ustaviti na območju vrtač, npr. v naselju Strmica. Posamična poselitev se širi samo v primeru širitve stavbnih zemljišč za potrebe delovanja kmetije / turistične kmetije (s posamično presojo se preveri sprejemljivost širitev).
2. **Regulirano umeščanje turistične infrastrukture.** Potrebe po turističnih nastanitvah se zagotavljajo v sklopu dopolnilnih dejavnosti turizma na kmetijah ali obstoječih poselitvenih območjih. Na praznih zemljiščih se novih turističnih nastanitev ne ustvarja.
3. **Ohranjanje vrtač in ostalih naravnih prvin enote.** Še posebej se ohranjajo območja, ki so najbolj naravno ohranjena (obsežni gozdni kompleksi, še posebej območja varovalnega gozda). V teh območjih se urbana oprema in turistična signalizacija umeščata zelo konzervativno – po principu »manj je več«.

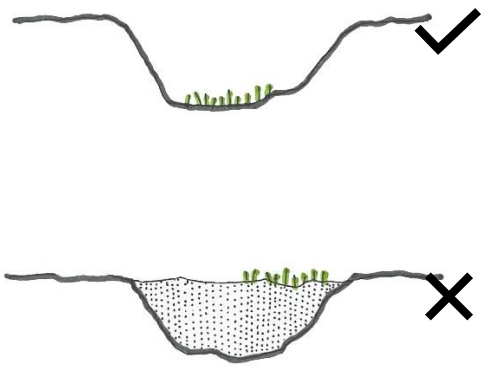

Podrobna KZ se izdela za:

1. Športno-rekreacijsko območje Ulovka
2. Bike park Vrhnika – poti in poligoni za gorsko kolesarjenje

4.2.7 MENIŠIJA

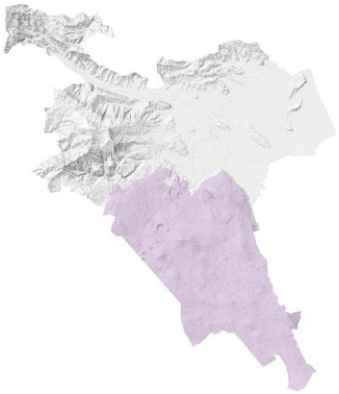

4.2.7.1 PODROBNEJŠI OPIS IN ANALIZA

Za območje Menišije je značilna velika naravna ohranjenost in majhna gostota poseljenosti. Za zaselke na območju Menišije velja, da so pretežno kmetijski in slabo dostopni (brez povezave z javnim potniškim prometom), opremljeni le z osnovno komunalno infrastrukturo in asfaltiranim cestnim omrežjem. Padež in Zavrh sta vaška zaselka, značilen je močan delež starejših in padanje oz. stagnacija prebivalstva. Za vse tri kraje je značilna tudi odsotnost oskrbnih funkcij.

V enoti obstaja majhna verjetnost pojavljanja plazov, velika verjetnost plazov se pojavlja v okolici naselij Pokojišče in Padež, deloma tudi na zahodnem delu enote in na prehodu hribovja na barje, v naselju Verd.

Svet je kraški, s številnimi vrtačami in prevladujočim gozdom. Kmetijskih površin je malo, pretežno gre za travnike ob območjih poselitve. Večina območja je prekritega z gozdom, nekateri deli so določeni kot varovalni gozdovi. Del enote je zavarovan kot Natura 2000 po direktivi o habitatih (Krimsko-Mokriško hribovje hribovje – Menišija), velik del enote prekriva tudi ekološko pomembno območje (Osrednje območje življenjskega prostora velikih zveri in Krimsko-Mokriško hribovje – Menišija). Naravne vrednote predstavljajo udornice na severnem delu enote.

Enot kulturne dediščine je malo, na območju se nahajajo ostanki zapornih zidov in arheološko najdišče.

4.2.7.2 VREDNOTENJE

Gradniki razpoznavnosti so:

- Dobro ohranjen gozd
- Avtohtoni vzorec posamične poselitve
- Slaba dostopnost in opremljenost
- Kraški svet z vrtačami in pretežno gozdnim površinskim pokrovom

Pozitivna območja predstavlja velik del enote, ki je porasel z dobro ohranjenim gozdom. Na južnem delu enote se na jasah pojavljajo manjše vasi.

Potencialno pozitivno območje se nahaja v okolici gasilskega doma Pokojišče, kjer je prostor za športno igrišče.

Potencialno negativna območja so območja ob obstoječi poselitvi naselja Verd, kjer je velika verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov.

Slika 45 Širjenje poselitve v pobočje, prehod iz hribovja na barje (vir: LUZ, 2024)

4.2.7.3 KONCEPT RAZVOJA IN USMERITVE ZA PROSTORSKI RAZVOJ

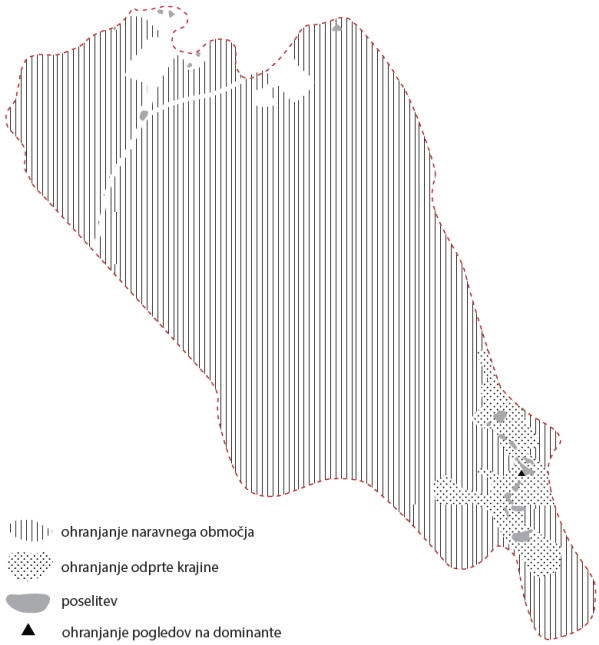

1. **Omejevanje širitve poselitve.** Preprečuje se širitev poselitve v pobočje v naselju Verd, kjer je velika verjetnost pojavljanja zemeljskih plazov. Potrebno je ohranjati prehodnost med hribovitim gozdom in ravninskim barjem.
2. Na Pokojišču se dopuščajo **širitve stavbnih zemljišč za potrebe kmetijstva in družbenih dejavnosti lokalnega prebivalstva.**
3. **Ohranjanje vrtač in ostalih naravnih prvin enote**, predvsem gozda. Vrtače so porasle z gozdom in se pojavljajo na severnem delu enote, vanje ni dopustno posegati. Upoštevajo se določila OPN, ki omejujejo posege na območjih vrtač in Strokovne podlage »Pregled in ovrednotenje kraških pojavov v občini Vrhnika«, ki je v času izdelave te naloge v izdelavi na ZRC SAZU.

4.3 ZELENI SISTEM

Glavni gradniki zelenega sistema na območju občine Vrhnika so Ljubljansko barje, Ljubljanica s pritoki (vključno s Podlipščico) in gozdovi na hribovitem delu občine (predvsem Menišija, tudi Rovtarsko in Polhograjsko hribovje). Poleg glavnih ga sestavljajo še manjši gradniki kot so hrib Sv. Trojica, urbane zelene površine in povezave, kmetijska zemljišča na barjanskih tleh in melioracijski jarki. Ključnega pomena so povezave med naštetimi gradniki.

Ljubljansko barje ima več različnih funkcij in s svojimi specifikami odstopa od ostalih gradnikov. Poleg tega, da je poplavno ogroženo, se na njem prepletajo tudi varstvo narave in kulturne dediščine, kmetijska pridelava in rekreacijska dejavnost.

Ljubljanica s pritoki je pomemben ekološki koridor. Obvodna vegetacija prispeva k ohranjanju biotske pestrosti in predstavlja habitat živalskim vrstam, pa tudi koridor za njihovo prehajanje zlasti v tistih delih krajine, kjer so drugi ostanki vegetacije že izginili, oziroma so razdalje med njihovimi ostanki prevelike. Prav tako je obvodna vegetacija zaščitni in filtracijski pas vodotoka. Melioracijski jarki z mejicami imajo podobne karakteristike in jih je v primerih prepleta drevesnih živic in kmetijskih zemljišč priporočljivo ohranjati.

Gozdovi predstavljajo habitat rastlinskim in živalskim vrstam, med njimi posebej izstopa Krimsko-Mokriško hribovje – Menišija. Menišija je opredeljena je kot ekološko pomembno območje - je enovito in poraslo z zelo dobro ohranjenim gozdom ter ima velik nabor živalskih vrst, zato je pomembno, da se ga kot takega ohranja.

Robovi. Hrib s cerkvijo sv. Trojice ima prevladujočo socialno in rekreativno vlogo, sam gozd pa je tudi morfološki gradnik v mestnem tkivu. Rob med hribom in mestom Vrhnika je potrebno ohranjati. Podobno velja za osamelce na barju, pri katerih je mogoče opaziti izrazit rob na stiku s kmetijskimi površinami. Te robove je potrebno ohranjati, enako velja za rob med Menišijo in barjem pri Verdu, kjer obstajajo težnje po širitvi poselitve.

Urbane zelene površine in povezave so koristne s socialnega vidika, saj zadovoljujejo potrebe po sprostitvi in rekreaciji, omogočajo stik z naravo, hkrati pa prispevajo k blaženju podnebnih sprememb. Mednje spadajo peš in kolesarske poti (pot ob Ljubljanici, pod Hruševco, pot na trasi bivše železniške proge), pokopališče Vrhnika, športni parki, območje Sv. Trojice ipd. Nekatere od naštetih poti senčijo drevoredi, ki jih je glede na klimatske spremembe (senčenje pešcev in kolesarjev) smiselno dopolnjevati.

Kmetijska zemljišča na barjanskih tleh so razmejena z melioracijskimi jarki in Ljubljanico s svojimi pritoki. V morfološkem smislu so nasprotje pozidavi in okoliškemu hribovju, poraslemu z gozdom. Prav tako zaradi prepleta poti nudijo prostor, ki ga lahko občani uporabljajo za preživljanje prostega časa in rekreacijo. Pridelovalne površine, zlasti travišča, imajo tudi veliko ekološko vrednost.

Povezave (prehodnost / zeleni koridorji) so v krajini pomembne, saj so povezave med gradniki ključnega pomena za razumevanje celovitosti zelenega sistema. Najpomembnejši prostor, v katerem je treba ohranjati povezljivosti, je na prehodu iz Polhograjskega hribovja na Ljubljansko barje. Prehodnost omejujejo avtocesta in pozidava, zato so zaželene vmesne zelene vrzeli. Velik del zelenih površin na tem območju predstavljajo mokrotni travniki v dolini potoka Podlipščice, ki so zavarovani kot Natura 2000. Za namene prehajanja živalskih vrst in kakovosti krajinske slike je potrebno ohranjati tudi povezanost med Menišijo in Ljubljanskim barjem. Prostor mora ostati deloma nepozidan.

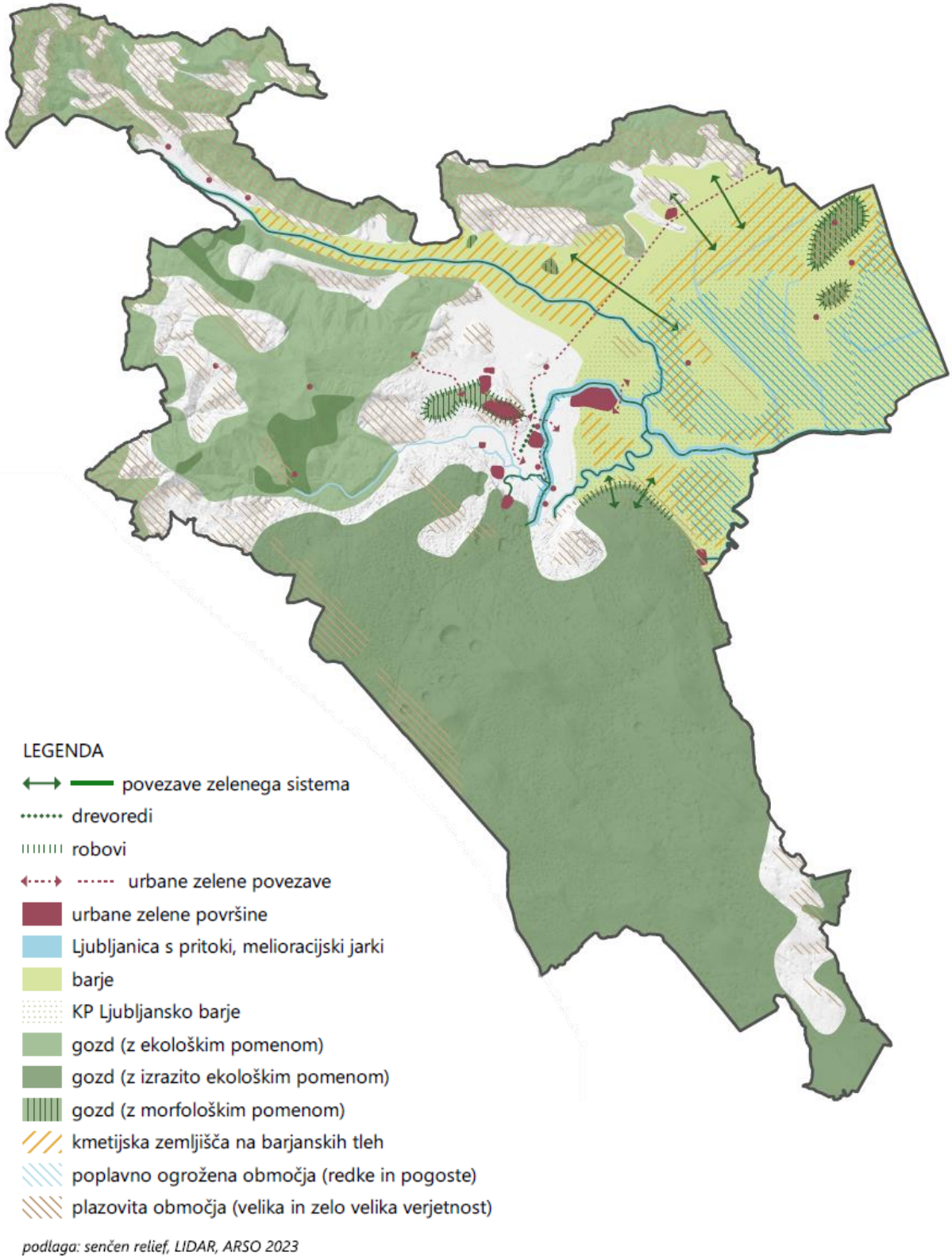

podlaga: senčen relief, LIDAR, ARSO 2023

4.4 USMERITVE ZA DEJAVNOSTI

1. Poselitev

Poselitev se usmerja v obstoječa poselitvena območja. Do zapolnitve nepozidanih stavbnih zemljišč se prednostno izvaja notranji razvoj naselij in ohranjanje obstoječih poselitvenih vzorcev krajinsko prepoznavnih naselij. Kljub temu, da ima zgoščanje prednost pred širitvijo navzven, je treba znotraj poselitvenih območij ohranjati ustrezen delež zelenih površin. Ob širitvah se preprečuje nova posamična poselitev (razpršena gradnja) in zlivanje naselij. Posamična poselitev se praviloma širi samo v primeru širitve stavbnih zemljišč za potrebe delovanja kmetije/turistične kmetije (s posamično presojo se preveri sprejemljivost širitev). Na ogrožena območja (poplavna in plazljiva) se poselitev ne širi.

2. Kmetijske površine

Največji delež kmetijskih površin se pojavlja na barjanskih tleh. Ohranja se aktivna raba kmetijskih zemljišč, a se na njih ne izvaja intenzivnega kmetijstva. Ohranjajo se tudi travišča, ki imajo veliko ekološko vrednost. Na območju celkov se vzpodbuja kmetijska raba, morebitno umeščanje turističnih rab in infrastrukture naj bo zmerno. Poenoti naj se območja vrtičkov (souporaba lope/kmetijskega objekta za shranjevanje orodja). Prefabrikati, ki so namenjeni za kmetijsko rabo (npr. rastlinjaki), se umeščajo tako, da niso razvrednotene ključne kakovosti krajine (na robove, ob obstoječe komunikacije, izven pomembnih vedut).

3. Gozd

Gozd se varuje in ohranja še posebej na območju Menišije, ki ima izrazito ekološki pomen. Gozdni rob se ohranja na plazovitih območjih (Podlipska dolina, južni del Menišije, naselja Velika in Mala Ligojna, Drenov Grič, območje Rovtarskega hribovja in Smrečja, prehod iz hribovja na barje pri Verdu), na mestih, kjer ima gozd morfološki pomen (osamelci na barju, Podlipska dolina, območje celkov v Smrečju, Sv. Trojica) in kjer obstajajo težnje po širitvi pozidave (območje Rovtarskega hribovja, obrobje mesta Vrhnika, prehod iz hribovja na barje pri Verdu).

4. Ohranjanje narave in voda

Največja koncentracija in plastenje ohranjanja narave se nahaja na območju Ljubljanskega barja. Območje je ranljivo zaradi izkoriščanja podtalnice, ki je pomemben vir pitne vode in je prizadeto zaradi onesnaženja iz kmetijske, industrijske in komunalne dejavnosti. Zgornja plast podtalnice dovaja okoli 30 % pitne vode za Ljubljano in njeno južno obrobje, Vrhnika pa se napaja iz spodnje plasti vodonosnikov. Kot naravna vrednota je določena Podlipska dolina z ekološko pomembnimi mokrotnimi travniki. Je tudi območje visoke krajinske vrednosti z barjanskimi značilnostmi: raven travnat svet z obdelovalnimi površinami, prekinjenimi z linearnimi potezami vodotoka in vegetacijo. Manjša območja naravnih vrednot so še potok Bela s Starim malnom in izviri Ljubljanice. Ohranjajo se vrtače (severni del Menišije, južni del Rovtarskega hribovja) in ostale naravne prvine. Sanira se razvrednotena območja (kamnolomi, deponije, opuščeni industrijski objekti, črna odlagališča odpadkov ipd.).

5. Turizem

Predvsem na Ljubljanskem barju se vzpodbuja sinergija turizma, rekreacije in kmetijstva. Na Sv. Trojici se v skladu z OPPN nadgradi celostna in sonaravna ureditev prostora za namen rekreacije in trajnostnega preživljanja prostega časa v naravi. Celostno se uredi turistično rekreativno območje

Star maln, območje Ulovke in v skladu z OPPN bajerje v Verdu. Za doživljanje naravne in kulturne dediščine ter za spremljajoče turistične namene se celostno in sonaravno uredi Močilnik.

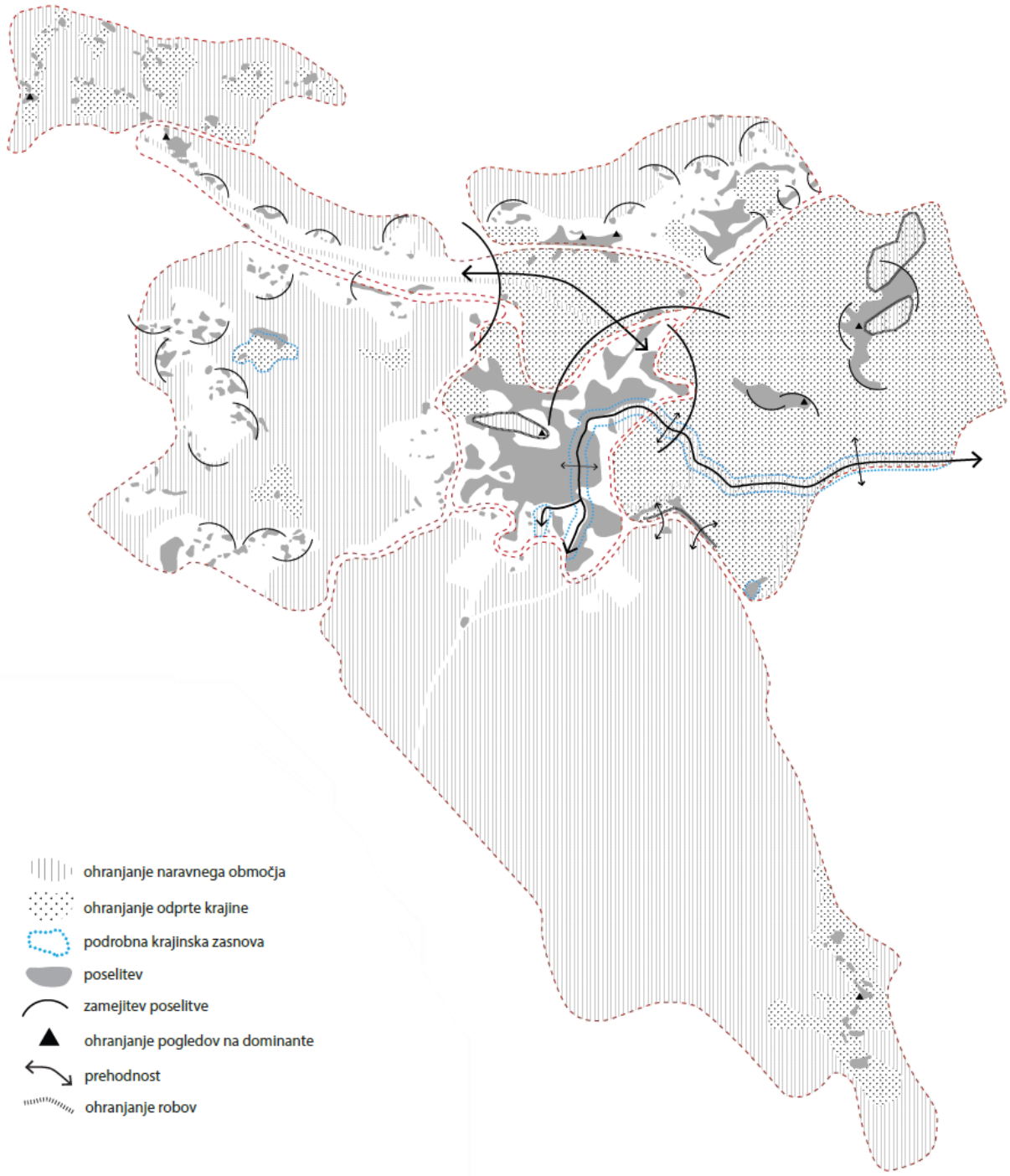

5 AKCIJSKI NAČRT

V akcijskem načrtu so predlagane aktivnosti za doseganje želenega stanja krajine. Nabor izhaja iz opravljenih analiz in vrednotenj. Ukrepi se lahko vključujejo v različne programe in projekte, v okviru katerih bosta določena tudi njihov časovni in finančni okvir.

Preglednica 5 Cilji in ukrepi z usmeritvami za njihovo izvajanje

POTREBA	CILJ	UKREP	USMERITEV
Izobraževanje in ozaveščanje o pomenu krajine (načrtovanja, varstva in upravljanja)	Izobražena in ozaveščena lokalna skupnost o pomembnosti krajine. Povečanje zavedanja o pomenu krajine in njenega kakovostnega urejanja za zagotavljanje boljših razvojnih možnosti, kakovostnega bivanja. Povečanje zavedanja, da je krajina rezultat delovanja številnih deležnikov in tudi posameznikov.	Promoviranje primerov dobre prakse in izpostavljanje negativnih pojavov (razvrednotenja). Spodbujanje projektov (raziskave, vzorčni projekti idr.) ozaveščanja in vključevanja javnosti v procese načrtovanja, varstva in upravljanja krajine. Spodbujanje delovanja društev in drugih skupin, katerih jedro delovanja je odgovorno načrtovanje, varstvo in upravljanje krajine.	Uporaba medijev in družbenih omrežij za promoviranje dobrih praks in izpostavljanje negativnih pojavov v občini. Iskanje možnosti za pridobivanje evropskih sredstev (npr. vključevanje v projekte regije, projekti LAS).
Odpornost okoljskim pritiskom gospodarstva in prometa ter podnebna odpornost zaradi lege na stičišču Ljubljanskega barja in krasa	Trajnostno urejena občina Čisto in varno bivalno okolje	Trajnostno urejanje prostora, naselij in krajine (varstvo naravnih virov, umirjanje razvoja na področju stanovanjske gradnje, prednostno usmerjanje poselitve v obstoječa poselitvena območja, razvoj gospodarstva, vključno s trajnostnim turizmom, ohranjanje aktivne rabe kmetijskih zemljišč, sanacija razvrednotenih območij). Zmanjšanje okoljskih in podnebnih tveganj (zagotavljanje poplavne varnosti, dvig opremljenosti in pripravljenosti na naravne nesreče). Nadgradnja okoljske infrastrukture.	Prepoznavanje sprememb in novih tendenc v prostoru in ustrezno ukrepanje. Oblikovanje družbenega dogovora lokalnih deležnikov za okoljsko odgovorno delovanje glede dejavnosti, ki povzročajo presežne emisije s strani različnih virov (kamnolom, kompostarna, promet ipd.).
Višja stopnja uresničevanja določil občinskih PA	Boljše rešitve v občinskih PA in projektni dokumentaciji in višja stopnja uresničevanja določil teh dokumentov.	Oblikovanje partnerstev za uresničevanje sistemskih rešitev ter za urejanje in upravljanje posameznih krajinskih območij, zagotavljanje prenosa znanj in ozaveščanje posameznih upravljavcev. Razvoj in promocija dobrih praks na področju krajinsko arhitekturnega načrtovanja in izvajanja krajinskih ureditev. Aktivno vključevanje javnosti v postopke prostorskega načrtovanja in upravljanja krajine (vzdrževanja javnih površin, pomen ohranjanja krajinskih prvin na kmetijskih površinah ipd.).	
Neizkoriščeni potenciali za razvoj trajnostnega turizma	Turistična zelena destinacija	Razvoj avtentičnih turističnih produktov, atrakcij in doživetij, celostno urejanje zelenih mikrodestinacij oz. točk obiska. Povezovanje med lokalnimi deležniki v turizmu, kulturi, športu, gostinstvu in kulinariki ter kmetijstvu.	Sistematično usmerjanje zainteresiranih deležnikov v razvoj trajnostne in konkurenčne turistične ponudbe.
Usklajena podoba urbane opreme in tabel za informiranje in obveščanje	Celovita in enotna podoba prostora (javnega in zasebnega / urbanega in podeželskega)	Zasnova in postopna izvedba celostne urbane opreme, npr. izdelava kataloga uličnega pohištva (urbane opreme), v katerem se zbere celoten nabor urbane opreme, ki se uporabljana javnih prostorih v občini. Poenotenje elementov se izvede za namen dviga standarda oziroma celovite in poenotene podobe javnega prostora.	V sklopu priprave Odloka o urejenosti naselij in krajine se izdela tudi Katalog uličnega pohištva, primeri ograjevanj, ipd.
Spremljanje stanja v prostoru in prostorskega razvoja	Pravočasno prepoznavanje morebitnih nevarnosti / priložnosti v prostoru. Sprotno odzivanje na (potencialna) razvrednotenja v krajini.	Ciklično spremljanje stanja v prostoru in prostorskega razvoja (zakonsko pogojen rok – na vsake 4 leta).	Izdelava strokovnih podlag: Prikaz stanja prostora in Poročilo o prostorskem razvoju občine.
Posodabljanje KZ in izdelava podrobnih KZ	Ažurna in uporabna KZ	Preveritev aktualnosti in morebitna dopolnitev /sprememba KZ. Izdelava podrobnejših KZ za posamezna problemska območja.	Prepoznavanje sprememb in novih tendenc v prostoru in ustrezno ukrepanje.

6 VIRI IN LITERATURA

Arhitekturne krajine in regije Slovenije. Fister, P. s sod., 1993. MOP, Zavod RS za prostorsko planiranje, Ljubljana.

Evropska konvencija o krajini. Svet Evrope. Ur. l. RS, MP št. 19/2003. 2003. Dostopno na: http://www.svetevrope.si/sl/dokumenti_in_publikacije/konvencije/176/index.html

Krajinska zasnova zalednega dela mestne občine Koper (Locus d.o.o, LUZ d. d., januar 2022)

Priporočila za izdelavo urbanistične zasnove in krajinske zasnove na podlagi določil Zakona o urejanju prostora (ZUreP-2), naročnik: MOP, izvajalec: Urbanistični inštitut Republike Slovenije v sodelovanju s Prostorsko načrtovanje Aleš Mlakar s.p., februar 2020. https://www.gov.si/assets/ministrstva/MOP/Dokumenti/OPN/priporocila_za_izdelavo_krajinske_zasnove.pdf

Regionalna razdelitev krajinskih tipov, Marušič et al., 1998

Resolucija o Strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2050 (ReSPR50), Uradni list RS št. 72/23.

Statistični urad Republike Slovenije. https://www.stat.si/statweb

Elaborat nezazidanih stavbnih zemljišč. Strokovne podlage za SD OPN 06 Vrhnika. LUZ d.d., oktober 2023.

Odlok o Občinskem prostorskem načrtu Občine Vrhnika (Uradni list RS, št. 27/14 in spremembe in dopolnitve).

Umeščanje kmetijskih objektov v krajino in reševanje prostorskih konfliktov. Končno poročilo. Ciljni raziskovalni projekt (Razpotnik Visković, N., Gantar, D., Šuklje Erjavec, I., Šmid Hribar, M., Pipan, P., Borec, A., Janžekovič, M.). 2018. Urbanistični inštitut Slovenije, ZRC SAZU, Fakulteta za kmetijstvo in biosistemske vede, Ljubljana, 86 str.

Bilanca nepozidana stavbna zemljišča z razvojnimi stopnjami, LUZ d. d., februar 2023

Regionalni razvojni program Ljubljanske urbane regije 2021-2027, RRA LUR, 2022. https://rralur.si/wp-content/uploads/2023/01/RRP-LUR-2021-2027_SI.pdf

Strategija razvoja Zelene infrastrukture v LUR, LUZ d. d.in RRA LUR, 2019. https://rralur.si/wp-content/uploads/2020/05/Strategija-ZILUR_2019.pdf

Strategija trajnostnega razvoja občine Vrhnika - Vrhnika 2030. K&Z, Svetovanje za razvoj d. o. o, 2022.

Zakon o urejanju prostora (Uradni list RS, št. 199/21, 18/23 – ZDU-1O, 78/23 – ZUNPEOVE in 95/23 – ZIUOPZP).

Spremljanje stanja v prostoru, Občina Vrhnika. LUZ d.d. oktober 2023.

SP za usmerjanje poselitve in določitev ureditvenih območij naselij v Občini Vrhnika. LUZ, d.d., 2022.

7 GRAFIČNE PRILOGE

Karta 1: Koncept

Karta 2: Vrednotenje prostora

Karta 3: Koncept razvoja in usmeritve za prostorski razvoj

Karta 4: Zeleni sistem